

**VILNIAUS UNIVERSITETAS
KAUNO HUMANITARINIS FAKULTETAS**

FINANSŲ IR APSKAITOS KATEDRA

Apskaita, finansai ir bankininkystė
Kodas 62104S105

LORETA MIKALONYTĖ

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

**LIETUVOS SAVIVALDYBIŲ FINANSAVIMO ŠALTINIŲ IR LĖŠŲ
NAUDOJIMO VERTINIMAS**

Kaunas 2007

**VILNIAUS UNIVERSITETAS
KAUNO HUMANITARINIS FAKULTETAS**

FINANSŲ IR APSKAITOS KATEDRA

LORETA MIKALONYTĖ

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

**LIETUVOS SAVIVALDYBIŲ FINANSAVIMO ŠALTINIŲ IR LĖŠŲ
NAUDOJIMO VERTINIMAS**

Darbo vadovas _____
(parašas)

(darbo vadovo mokslo laipsnis,
mokslo pedagoginis vardas,
vardas ir pavardė)

Magistrantas _____
(parašas)

Darbo įteikimo data _____

Registracijos Nr. _____

Kaunas 2007

TURINYS

LENTELIŲ SĄRAŠAS.....	4
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS.....	4
ĮVADAS.....	6
1. VIETOS SAVIVALDOS BIUDŽETINIO PROCESO TEORINIAI PAGRINDAI.....	8
1.1 SAVIVALDYBIŲ FINANSŲ SISTEMOS RAIDA.....	8
1.2. VIETOS SAVIVALDOS BIUDŽETINIO PROCESO PRINCIPAI IR METODA.....	12
1.3 FISKALINĖ DECENTRALIZACIJA.....	20
1.4 TARPBIUDŽETINIS LĖŠŲ PASKIRSTYMAS.....	25
2. VIETOS SAVIVALDOS BIUDŽETINIO PROCESO PAGRINDINIAI ASPEKTAI UŽSIENIO ŠALIŲ IR LIETUVOS SĄLYGOMIS.....	29
2.1 UŽSIENIO SAVIVALDYBIŲ FINANSAVIMO ŠALTINIŲ IR LĖŠŲ NAUDOJIMO VERTINIMAS.....	29
2.1.1 UŽSIENIO SAVIVALDYBIŲ FINANSAVIMO ŠALTINIŲ VERTINIMAS.....	31
2.1.2 UŽSIENIO SAVIVALDYBIŲ BIUDŽETŲ ASIGNAVIMŲ NAUDOJIMO VERTINIMAS.....	43
2.2 LIETUVOS SAVIVALDYBIŲ FINANSAVIMO ŠALTINIŲ IR LĖŠŲ NAUDOJIMO VERTINIMAS.....	50
2.2.1 LIETUVOS SAVIVALDYBIŲ FINANSAVIMO ŠALTINIŲ VERTINIMAS.....	52
2.2.2 LIETUVOS SAVIVALDYBIŲ BIUDŽETŲ ASIGNAVIMŲ NAUDOJIMO VERTINIMAS.....	59
2.3 LIETUVOS IR UŽSIENIO SAVIVALDYBIŲ FINANSAVIMO ŠALTINIŲ IR LĖŠŲ NAUDOJIMO PALYGINAMASIS VERTINIMAS.....	66
3. LIETUVOS VIETOS SAVIVALDOS VEIKLOS FINANSAVIMO IR LĖŠŲ NAUDOJIMO TOBULINIMO KRYPTYS.....	72
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	77
SANTRAUKA.....	79
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	83
PRIEDAI.....	90

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė Vietos savivaldos institucijų biudžeto sudarymo principai, jų esminiai momentai, taikymo privalumai ir ribotumai.....	143
2 lentelė Pagrindinių principų reikalavimų apibūdinimas	17
3 lentelė Savivaldybių finansavimo šaltiniai ir lėšų naudojimas užsienio šalyse.....	29
4 lentelė Vietinių mokesčių struktūra	33
5 lentelė Gyventojų pajamų mokesčio tarifai užsienio valstybėse	34
6 lentelė Vietiniai mokesčiai užsienio valstybėse.....	35
7 lentelė Savivaldybių pajamos pagal Lietuvos įstatymus.....	49
8 lentelė Lietuvos ir užsienio šalių vietos savivaldos veiklos finansavimo būdai bei galimybės, jų privalumai, trūkumai ir taikymo problemos.....	68

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Tarpukario nepriklausomos Lietuvos mokesčių sistema	9
2 pav. Pagrindiniai mokesčiai, patenkantys į Lietuvos savivaldybių biudžetus_1953-1989m.	10
3 pav. Dabartiniai Lietuvos vietinių biudžetų pajamų šaltiniai	111
4 pav. Vietos savivaldos institucijų biudžeto formavimo principai.....	13
5 pav. Vietinės savivaldos institucijų biudžetų formavimo modeliai	19
6 pav. Mokesčių skirstymo į valstybės ir vietos kriterijai	22
7 pav. Finansinių pervedimų sudarymo kriterijai	23
8 pav. Užsienio vietos savivaldybių pajamos ir jų struktūra 2006m.,%	31
9 pav. Užsienio vietos savivaldybių mokesčių pajamų dinamika 2004-2006m.,%	32
10 pav. Užsienio vietos savivaldybių dotacijų dinamika 2004-2006m.,%	37
11 pav. Užsienio vietos savivaldybių skolintų lėšų dinamika 2004-2006m.,%	38
12 pav. Užsienio vietos savivaldybių kitų pajamų dinamika 2004-2006m.,%	40
13 pav. Prancūzijos vietos savivaldybių investicinių biudžetų pajamos 2004-2006m.,%	41
14 pav. Wallonie (Prancūzija) vietos savivaldybės investicinių biudžetų pajamos 2004-2006m.,%	42
15 pav. Hesingue (Prancūzija) vietos savivaldybės investicinių biudžetų pajamos 2006m.,%.....	42
16 pav. Anglijos vietos savivaldybių išlaidos ir jų struktūra 2006m.,%	44
17 pav. Užsienio vietos savivaldybių išlaidos ir jų struktūra 2006m.,%	45
18 pav. Užsienio vietos savivaldybių išlaidos paslaugoms ir jų dinamika 2004-2006m.,%	45
19 pav. Užsienio vietos savivaldybių išlaidos valdymui ir jų dinamika 2004-2006m.,%	46

20 pav. Užsienio vietos savivaldybių išlaidos subsidijoms ir jų dinamika 2004-2006m.,%	46
21 pav. Užsienio vietos savivaldybių išlaidos skoloms ir jų dinamika 2004-2006m.,%	47
22 pav. Užsienio vietos savivaldybių kitos išlaidos ir jų dinamika 2004-2006m.,%	47
23 pav. Prancūzijos vietos savivaldybių investicinių biudžetų išlaidos 2004-2006m.,%	48
24 pav. Wallonie (Prancūzija) vietos savivaldybės investicinių biudžetų išlaidos 2004-2006m.,%	48
25 pav. Hesingue (Prancūzija) vietos savivaldybės investicinių biudžetų išlaidos 2006m.,%	49
26 pav. Savivaldybių biudžetų sudarymo procedūrinė schema	51
27. pav. Lietuvos vietos savivaldybių pajamų struktūra 2006m., %	52
28 pav. Lietuvos vietos savivaldybių mokestinių pajamų dinamika 2002-2006m., %	53
29 pav. Lietuvos vietos savivaldybių dotacijų dinamika 2002-2006m.,%	54
30 pav. Lietuvos vietos savivaldybių kitų pajamų dinamika 2002-2006m., %	58
31 pav. Lietuvos vietos savivaldybių asignavimų struktūra 2006m., %	60
32 pav. Lietuvos vietos savivaldybių asignavimų švietimui dinamika 2002-2006m., %	60
33 pav. Lietuvos vietos savivaldybių asignavimų ekonomikai dinamika 2002-2006m., %	61
34 pav. Lietuvos vietos savivaldybių asignavimų socialinei apsaugai dinamika 2002-2006m., % ..	62
35 pav. Lietuvos vietos savivaldybių asignavimų poilsui, kultūrai ir religijai dinamika 2002-2006m., %	62
36 pav. Lietuvos vietos savivaldybių asignavimų sveikatos apsaugai dinamika 2002-2006m., % ...	63
37 pav. Lietuvos vietos savivaldybių asignavimų kitoms valstybės funkcijoms dinamika 2002-2006m., %	64
38 pav. Nacionalinių biudžetų deficitas arba perteklius % nuo BVP 2000-2005m	66
39 pav. Vietos savivaldos biudžetų pajamos % nuo BVP 2000-2005m.....	67
40 pav. Vietos savivaldos biudžetų pajamos iš mokesčių % nuo BVP 2000-2005m.....	67
41 pav. Lietuvos savivaldybių finansavimo problemų sprendimo kryptys	72

ĮVADAS

Temos aktualumas. Demokratinė valstybė geresniam valdymui bei savo valdžios priartinimui prie piliečių padalija savo teritoriją į skirtingų lygių administracinius vienetus ir jiems laiduoja savivaldos teisę, arba, kitais žodžiais tariant, decentralizuoja savo vykdomąją valdžią, atiduodama dalį jos savivaldybėms, o jų gyventojų išrinktoms valdžios institucijoms suteikia teises bei galias administruoti ir tvarkyti bendruomenės reikalus jos interesais. (Rokickienė G., 2000, p.22)

Savivaldybės – valstybės valdymo sistemos dalis, kuriai priklauso visi piliečiai. Jų veikla vienu ar kitu aspektu įtakoja kiekvieno žmogaus gyvenimą. Kiekvienas asmuo yra suinteresuotas, kad būtų galima kuo geriau patenkinti jo materialinius, buitinius ir kultūrinius poreikius, nepriklausomai nuo to, kurios valstybės pilietis jis yra. Todėl žemiau keliamos problemos aktualios visai visuomenei: tiek Lietuvai, tiek užsienio valstybėms.

Susiklostę santykiai tarp Lietuvos valstybės ir savivaldybių trukdo įgyvendinti realią vietos savivaldą. Valstybė, leisdama gausybę įstatymų ir kitų teisės aktų, suvaržo savivaldybėms savarankiškų sprendimų priėmimo erdvę, pakerta jų savarankiškumą finansiniais klausimais paversdama valstybės išmokas vyraujančiu savivaldybių biudžetų pajamų punktu.

Savivaldybių ir valstybės finansinių santykių problemos sprendimą ypač komplikuoja labai skirtingas savivaldybių socialinis ekonominis potencialas, o kartu ir nevienodos galimybės gauti pajamų bei teikti paslaugas visuomenei. Dėl finansinių nesutarimų neišnaudojamos galimybės efektyviai teikti paslaugas gyventojams, pavyzdžiui, plačiau pritraukiant privačius paslaugų teikėjus. Šie trūkumai veda prie nuolatinių finansinių sunkumų. (Rimas J., Stačiokas R. 2002, p.6)

Visos Lietuvos savivaldybės susiduria su ta pačia problema – jos neturi pakankamai lėšų, kad galėtų tenkinti savo bendruomenės poreikius. Savivaldybės dažnai priverstos priimti sprendimus, kuriais bus nepatenkinta dalis bendruomenės. Tokie sprendimai gali sukelti konfliktą tarp skirtingų bendruomenių grupių. Piliečių aktyvumas nepanaikins pačių konfliktų, bet jų dalyvavimas didins pasitikėjimą savivaldybės sugebėjimu priimti pagrįstus sprendimus, o piliečiai labiau suvoks, kokios yra savivaldybės galimybės. (Lietuvos savivaldybių portalas)

Problemos ištyrimo lygis. Vietos savivaldos biudžeto formavimo principus ir metodus bei kitus biudžetinio proceso teorinius pagrindus nagrinėjo K.Ehrhart, S. Schwarz-Jung, H-Welge (1996), R. Šimašius (1998), A. Astrauskas (1999), J. Bivainis, A. Butkevičius (2002), Dominique Fausser (2004), Aleknavičienė V. (2005), Philip LeBel (2005), Hcristian Fournier, Silvana Petrolese (2005), tačiau nežinoma mokslininkų, kurie lygino Lietuvos ir užsienio savivaldybių biudžetinį procesą, išskyrė Lietuvos vietos savivaldos finansavimo šaltinių ir lėšų naudojimo problemas užsienio savivaldybių kontekste bei nurodė jų sprendimo kryptis.

Tyrimo objektas – Lietuvos savivaldybių finansavimo šaltiniai ir jų panaudojimas.

Tyrimo tikslas – vertinti Lietuvos savivaldybių finansavimo šaltinių ir lėšų naudojimo teorinius ir praktinius aspektus lyginant su užsienio šalių savivaldybėmis, įvardinti problemas ir nurodyti Lietuvos savivaldybių finansavimo ir lėšų naudojimo tobulinimo kryptis.

Tyrimo uždaviniai:

- vertinti vietos savivaldos biudžetinio proceso teorinius pagrindus, vietos savivaldybių biudžeto formavimo principus ir metodus, fiskalinę decentralizaciją, tarpbiudžetinį lėšų paskirstymą;
- vertinti užsienio šalių savivaldybių finansavimo šaltinius ir lėšų naudojimą;
- vertinti Lietuvos vietos savivaldybių finansavimo šaltinius ir lėšų naudojimą;
- palyginti Lietuvos ir užsienio šalių vietos savivaldybių finansinius išteklius ir jų panaudojimą;
- išskirti Lietuvos vietos savivaldybių finansavimo problemas ir pateikti jo bei lėšų naudojimo tobulinimo kryptis.

Darbo struktūra. Darbą sudaro trys dalys. Pirmojoje pateikiami vietos savivaldos biudžetinio proceso teoriniai pagrindai, t.y. biudžetų formavimo principai ir metodai, fiskalinė decentralizacija, tarpbiudžetinis lėšų paskirstymas. Antroje dalyje vertinama Lietuvos ir užsienio šalių savivaldybių finansavimo šaltiniai ir lėšų naudojimas bei pateikiama jų palyginamoji analizė. Trečioje dalyje pateikiama Lietuvos vietos savivaldybių veiklos finansavimo ir lėšų naudojimo tobulinimo kryptys.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros, įstatymų, statistinė, horizontalioji bei vertikalioji, grafinė analizės bei lyginimo metodas.

Darbe naudoti literatūros šaltiniai. Nagrinėjant vietos savivaldos biudžetinio proceso teorinius pagrindus naudota mokslinės literatūros, straipsnių, įstatymų analizė, o vertinant Lietuvos ir užsienio šalių savivaldybių finansavimo šaltinius ir lėšų naudojimą remtasi atskirų savivaldybių internetiniais portalais, kitais moksliniais ir informaciniais literatūros šaltiniais.

Darbo reikšmė. Lyginant Lietuvos ir užsienio šalių savivaldybių finansavimo šaltinius ir lėšų naudojimą, išskiriamos pagrindinės Lietuvos savivaldybių finansavimo problemos ir pateikiamos jų tobulinimo kryptys, kurių sprendimas valdžios institucijoms padėtų efektyviau valdyti finansus ir užtikrinti atskirų teritorinių bendruomenių gerovę.

Darbo apribojimai ir sunkumai. Dauguma užsienio šalių savivaldybių nepateikia savo biudžetų arba pateikia tik paskutiniųjų metų, kas apsunkino užsienio savivaldybių finansavimo šaltinių ir lėšų naudojimo vertinimą ir Lietuvos tobulinimo kryptių nustatymą.

Darbą sudaro 3 dalys, 78 puslapiai, 8 lentelės, 41 paveikslas, 64 literatūros šaltiniai.

1. VIETOS SAVIVALDOS BIUDŽETINIO PROCESO TEORINIAI PAGRINDAI

Vietos savivaldos budžeto formavimas ir ekonomiškai bei efektyvus finansavimo šaltinių naudojimas – tai pagrindinis kiekvienos savivaldybės uždavinys, kuris dažnai įgyvendinamas nepilnai. Siekiant efektyvesnio Lietuvos savivaldybių finansavimo šaltinių ir lėšų naudojimo, būtina ne tik vertinti praktinius, tačiau taip pat susipažinti su teoriniais vietos savivaldos finansavimo aspektais.

1.1 SAVIVALDYBIŲ FINANSŲ SISTEMOS RAIDA

Vietos savivalda įvairiose šalyse turi savo tikslus ir uždavinius, kurie laikui bėgant kinta. Keičiasi ne tik savivaldybių asignavimų paskirtis, tačiau ir finansavimo šaltiniai. Siekiant geriau pažinti ir įvertinti savivaldybių veiklos esmę ir finansavimo ypatumus, į tai pažvelgiama istoriniu aspektu, apibendrinant vietos savivaldos institucijų finansavimo šaltinių raidos ypatumus.

Anksčiau daugumoje Vakarų valstybių buvo didinami netiesioginiai mokesčiai pagrindiniams vartojimo produktams. Dabar kai kuriose šalyse didinami tiesioginiai ir mažinami netiesioginiai mokesčiai. Iki Antrojo pasaulinio karo netiesioginiai mokesčiai sudarė didelę visų mokesčių įplaukų į biudžetą dalį, pasiekdami atskirose šalyse 2/3 (Vokietija, Japonija) arba net 3/4 (Prancūzija, Italija) bendros mokesčių sumos. Žemesnis gyventojų gaunamų pajamų lygis tuo metu ribojė tiesioginių mokesčių mastą. (Rimas J., Stačiokas R. 2002, p.179-180)

Tarpukario Lietuvos savivaldybių finansavimo ypatumai

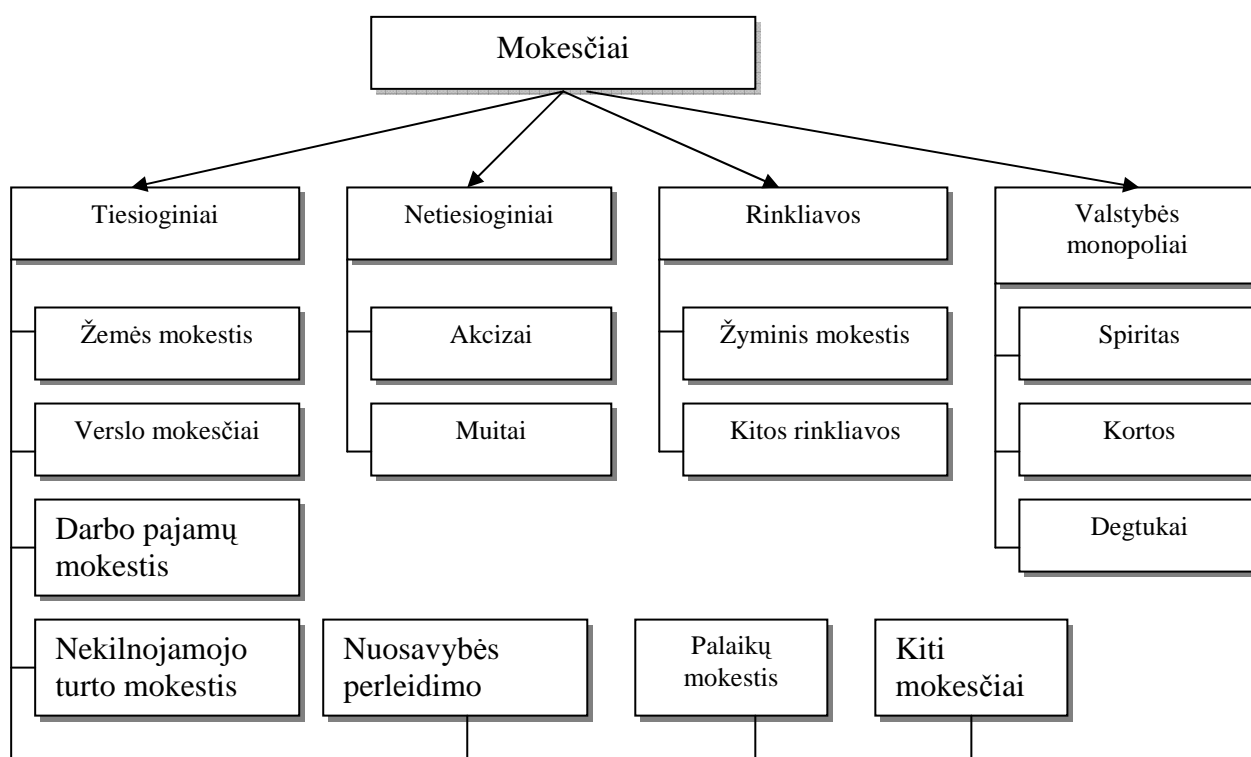
Savivaldos teisę turinčių teritorinių administracinių vienetų biudžeto pajamos pagrinde buvo formuojamos iš mokesčių ir rinkliavų įplaukų. Kadangi kraštas buvo agrarinio pobūdžio, pramonė menkai išvystyta, biudžeto pajamų struktūra nebuvo grindžiama tiesioginiais mokesčiais. Netiesioginiai mokesčiai, valstybės įmonių (geležinkeliai, telefonas, telegrafas) ir turto bei kapitalo pajamos (miškai, monopoliai), pagaliau tiesioginiai mokesčiai (žemės, miestuose nekilnojamojo turto, verslo pelno mokesčiai, o nuo 1932m. ir darbo pajamų mokestis) buvo svarbiausios Lietuvos valstybės biudžeto pajamos. Tarpukario Lietuvoje mokesčių sistemoje vyravo vartojimo mokesčiai: muitai ir akcizai, nes jie paprasčiausiai ir lengviausiai surenkami. (Rimas J., Stačiokas R. 2002, p.136-137)

Pagerinti finansinę vietos savivaldybių būklę buvo bandoma tik 1929m. Savivaldybių mokesčių įstatymo pakeitimu nuo 1930 m. sausio 1 d. privačios nuosavybės žemė buvo apdėta mokesčiu: apskričių savivaldybių naudai – nuo 5 iki 15 proc., valsčių savivaldybių naudai – nuo 20 iki 35 proc. įmokėtos valstybei žemės mokesčio sumos. Be to, vietos savivaldybių naudai buvo paskirta 1-2 proc. bruto pajamų iš valstybinių miškų ir ežerų; jas savivaldybėms skirstė Vidaus

reikalų ministras. Šiuo įstatymu vietos savivaldybės, imdamos numatytų mokesčių maksimumą, galėjo gauti papildomai apie 5 mln.Lt. Apskričių ir valsčių savivaldybių pajamos būtų padidėjusios 30 proc. Tačiau įstatymas pavedė mokesčių maksimumo dydį nustatyti centrinės valdžios institucijoms – iš esmės apskričių viršininkams ir Vidaus reikalų ministrui, kas apsunkino gauti šias lėšas. (Rimas J., Stačiokas R. 2002, p.137)

Vėlesniais metais būdinga tokia pati padėtis. Vietos savivaldybės, gaudamos pajamas iš mokesčių, taip pat gaudavo nemažas pajamas iš savo laikomų įmonių bei įstaigų.

Vietos savivaldybių biudžetų pajamos kasmet didėjo, išskyrus 1932-1934 metus. Tačiau augimas vyko daugiausia išsiskolinimo valstybės biudžetui, nekilnojamojo turto pardavimo, paskolų bei pašalpų sąskaita.

Šaltinis: Rimas J., Stačiokas R. 2002 “Lietuvos savivaldybių raida ir veiklos finansavimas”

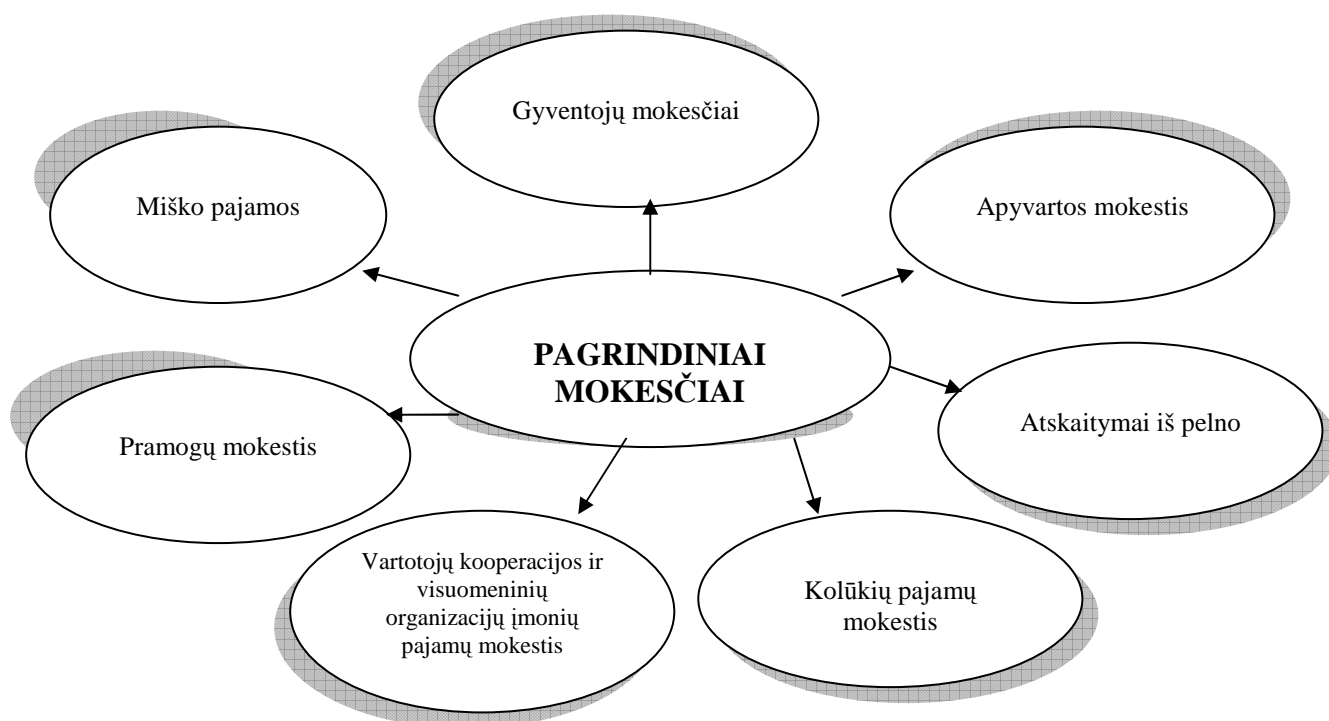
1 pav. Tarpukario nepriklausomos Lietuvos mokesčių sistema

Savivaldybių pajamos daugiausia susidarydavo iš procentinio priedo prie valstybinių tiesioginių mokesčių. Toks pajamų įgijimo principas ir būdai mažai atitiko atskirų savivaldybių ekonominę pajėgumą dėl nevienodo vietos institucijų teritorijų dydžio, skirtingo gyventojų skaičiaus, nevienodo atskirų savivaldybių ekonominio išsivystymo. Finansinis išlyginimas centrinės valdžios buvo vykdomas gana paprastai: jeigu kuriai nors savivaldybei iškildavo didesnių finansinių sunkumų arba padidėdavo finansų poreikis, tada valstybė padėdavo daugiausia vienkartinėmis subvencijomis arba dotacijomis. (Rimas J., Stačiokas R. 2002, p.140-142)

Savivaldybių fiskalinė politika 1940-1989 metais

Šiais metais nepriklausomos tarpukario Lietuvos mokesčių sistema buvo sugriauta, apie 91 proc. valstybės biudžeto pajamų sudarė įmonių ir organizacijų mokėjimai, o likusią dalį – gyventojų mokesčiai bei rinkliavos. Šiuo laikotarpiu taikytina centralizuota apmokestinimo tvarka, nukreipta prieš privačią veiklą. (Buškevičiūtė E., 2003, p.21)

1946-1953 metų laikotarpiu biudžetas, kaip ir 1941m., buvo formuojamas iš valstybinių ir kooperatinių įmonių bei organizacijų pajamų ir, kita vertus, iš gyventojų mokėjimų (mokesčių ir savanoriškomis pavadintų, o iš tikrųjų prievartinių, įmokų pagal valstybines paskolas). Valstybinės įmonės turėjo į biudžetą įnešti apyvartos mokesčių ir atskaitymų iš pelno įmokas. Kooperatinės įmonės buvo apkrautos didesne už valstybines įmones mokesčių našta. Jos privalėjo 25 proc. viso gauto pelno atiduoti valstybės išdui pajamų mokesčio forma. (Rimas J., Stačiokas R. 2002, p. 213)

Šaltinis: sukurta autoriaus pagal Rimas J., Stačiokas R., Lietuvos savivaldybių veikla ir veiklos finansavimas, 2002, p. 228-232

2 pav. Pagrindiniai mokesčiai, patenkantys į Lietuvos savivaldybių biudžetus 1953-1989m.

Tvirtindama valstybinį biudžetą, TSRS Aukščiausioji Taryba kiekvienais metais nustatydavo apibrėžtus atskaitymų procentus iš kiekvieno pajamų šaltinio į respublikinius ir vietinius biudžetus. Tarp atskirų biudžetų kasmet paskirstomų valstybinių mokesčių ir pajamų grupę sudarė: kolūkių pajamų mokestis; mašinų – traktorių stočių (MTS) pajamos; miškų pajamos; gyventojų pajamų mokestis; kolūkiečių ir individulių valstiečių žemės ūkio mokestis; viengungių,

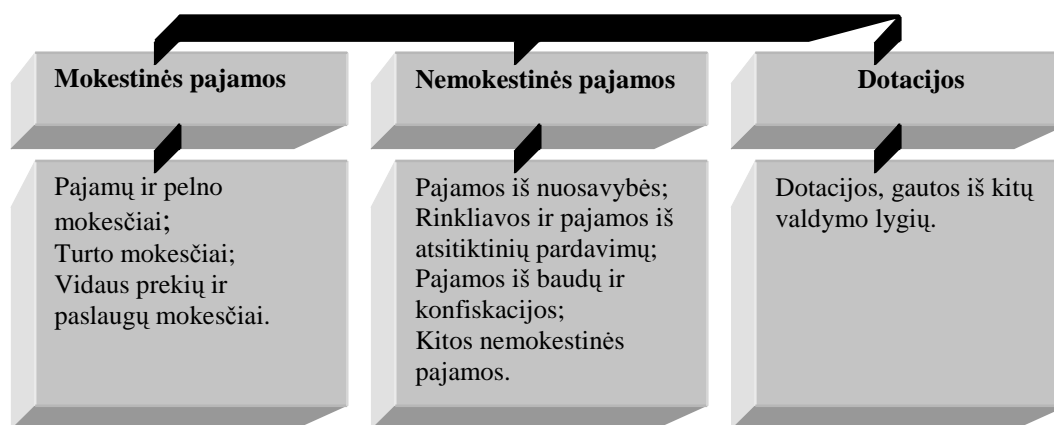
vienišųjų ir mažaseimių piliečių mokestis; įplaukos pagal valstybines paskolas, kurios buvo realizuojamos tarp gyventojų. (Rimas J., Stačiokas R. 2002, p. 220-221)

Savivaldybių fiskalinė politika atkūrus Lietuvos nepriklausomybę

Šiuo metu Lietuvos teritorija suskirstyta į 10 apskričių. Šalyje veikia 60 savivaldybių, iš kurių 49 rajono ir 11 miesto. Vidutinis savivaldybių gyventojų skaičius 60500 gyventojų. Biudžetų formavimas tvarkomas iš centro taip, kad stambios ir stabilios pajamos lieka jame, o palyginti menki pajamų šaltiniai atitenka savivaldybių biudžetams. (Lituanie, Donées générales 2001)

Dabartinių savivaldybių veiklos pradiniu etapu jų biudžetų pajamos iš esmės buvo formuojamos, darant iš valstybės biudžeto dalinius atskaitymus fizinių asmenų pajamų mokesčio ir pridėtinės vertės mokesčio įplaukų sąskaita. 1996 ir 1997 m. atskaitymų iš pridėtinės vertės mokesčio atsisakyta. Vietos savivaldybių biudžetų pajamose didžiausią lyginamąjį svorį sudarė centrinės valdžios reglamentuotos dalinės įplaukos iš fizinių asmenų pajamų ir juridinių asmenų pelno mokesčių. (Rimas J., Stačiokas R. 2002, p. 244)

1997 m. liepos mėn. 2 d. priėmus Savivaldybių biudžeto pajamų nustatymo metodikos įstatymą, pasikeitė anksčiau galiojusi Lietuvos vietos savivaldybių pajamų sudėtis. (3 pav.)

Šaltinis: sukurta autoriaus pagal Rimas J., Stačiokas R., Lietuvos savivaldybių veikla ir veiklos finansavimas, 2002, p. 250

3 pav. Dabartiniai Lietuvos vietinių biudžetų pajamų šaltiniai

Apibendrinimas Skirtingos mokesčių teorijos buvo taikomos įvairiose šalyse atitinkamais laikotarpiais priklausomai nuo šalies ir joje esančios politinės, ekonominės ir socialinės situacijos. Lietuva daugumą metų buvo okupuota ir neturėjo savarankiškos mokesčių sistemos, t.y. joje egzistavo okupacinių valstybių mokesčių sistemos. Tačiau 1990m. atkūrus Lietuvos nepriklausomybę senoji okupacinė apmokestinimo tvarka buvo keičiama į naujus mokestinius santykius, kuriami įstatymai, reglamentuojantys savivaldybių veiklą ir biudžetų sudarymą bei vykdymą.

1.2. VIETOS SAVIVALDOS BIUDŽETINIO PROCESO PRINCIPAI IR METODAI

Organizuojant vietinės savivaldos biudžetinį procesą pagal pagrįstus biudžetų sudarymo ir lėšų naudojimo principus bei modelius galima pasiekti didesnio tam tikros bendruomenės žmonių pilietinio aktyvumo bei demokratijos plėtojimo, bendruomenės gyvenimo kokybės pagerėjimo, labiau tausoti gamtos išteklius, mažiau apsunkinti būsimąsias kartas valstybės skolos našta, taupesnio bet neracionalaus viešųjų finansinių išteklių naudojimo ar išvengti jų švaistymo, taip pat pasiekti didesnio žmonių pasitikėjimo valdžia (tai ypač aktualu Lietuvoje).

Vietos savivaldybių biudžeto formavimo principai

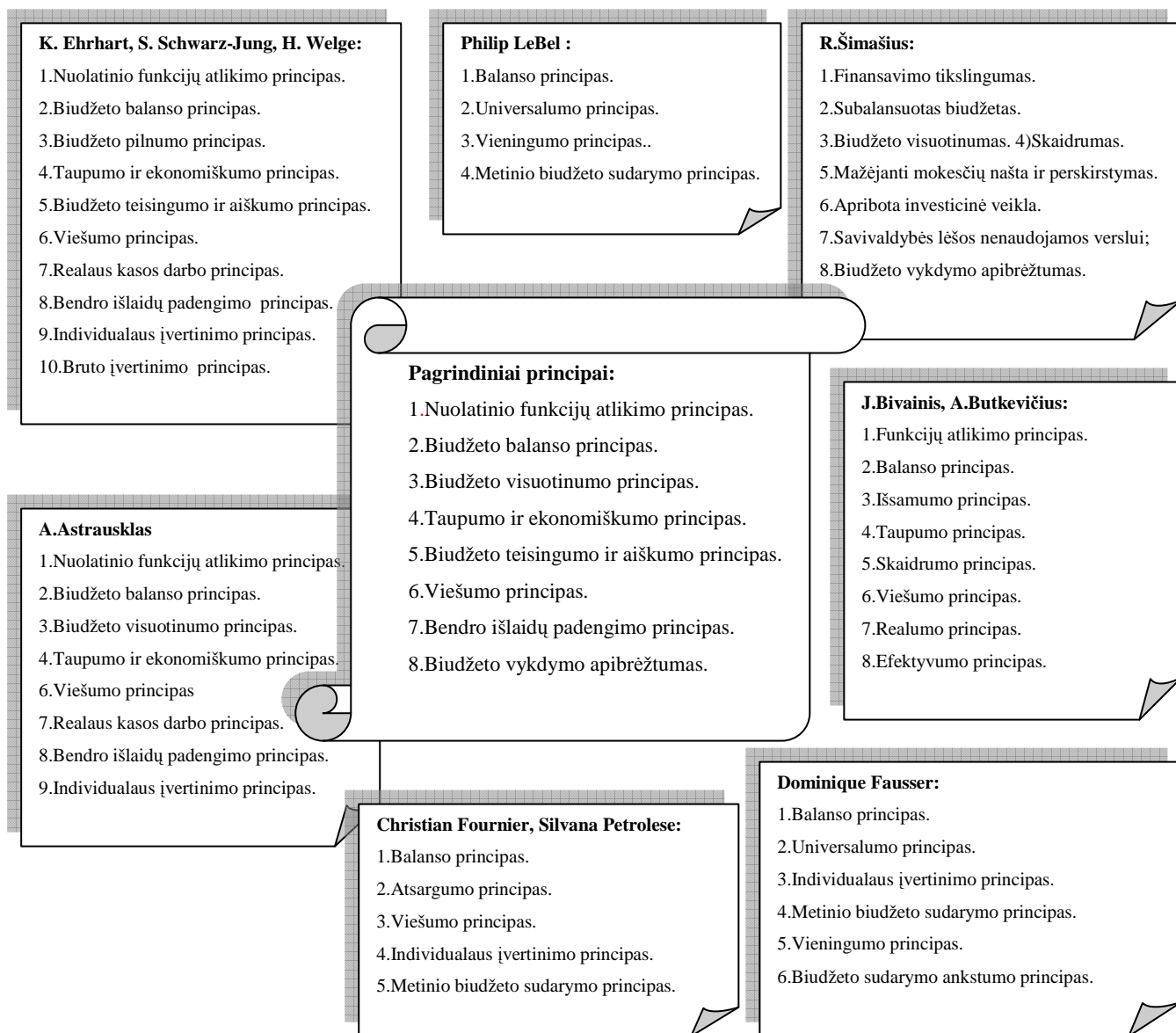
Pirmoje lentelėje pateikiama susisteminti įvairių autorių išskiriami vietinės savivaldos institucijų biudžeto sudarymo principai nurodant jų esminius momentus, taip pat atskleidžiami šių principų pagrindiniai taikymo privalumai ir ribotumai, o ketvirtame paveiksle susisteminti aptariami principai pagal autorius ir pateikiami pagrindiniai principai, realiau bei giliau atspindintys vietos savivaldos biudžetinio proceso koncepciją.

Iš 1 lentelės iš 4 paveikslo matome, kad autoriai biudžetinio proceso organizavimo principus įvairiai klasifikuoja, to paties turinio principus kitaip įvardija, atskirų principų reikalavimai netgi kartojami arba įvardijama bet kurios šalies biudžetinio proceso praktikoje naudojama reglamentuota tvarka, be kurios būtų dezorganizuojamas arba iš viso negalimas šio proceso vykdymas, kai kuriuose principuose atsispindi aiški tendencija viešųjų paslaugų teikimą perduoti tik privačiam verslui ir menkinti valstybinio sektoriaus finansavimą.

Nuolatinio funkcijų atlikimo, biudžeto balanso ir biudžeto visuotinio (pilnumo, išsamumo) principams pritaria nurodyti autoriai, išskyrus Christian Fournier, Silvana Petrolese. Kaip minėta anksčiau, kai kurių autorių (K. Ehrhart, S. Schwarz – Jurg, H, Welge, A. Astrauskas, J. Bivainis, A. Butkevičius, Philip LeBel, Dominique) pateikiamos biudžetinių principų sistemoje esminės nuostatos kartojamos (1 lentelė), kas apsunkina jų praktinį taikymą, principai gali būti įvairiai interpretuojami, o šalies valstybinio sektoriaus finansiniuose santykiuose geriau juos suprasti bei priimti sprendimus vienareikšmiai. Tai realaus kasos darbo (realumo) principas dalinai atitinka biudžeto teisingumo ir aiškumo (skaidrumo) principo esmines nuostatas, bruto įvertinimo ir vieningumo principas esme atitinka biudžeto balanso principą, o efektyvumo mažėjančios mokesčių naštos ir persikirstymo principas principiniai atitinka taupumo ir ekonomiškumo principą.

Metinio biudžeto sudarymo, biudžeto sudarymo ankstumo ir vieningumo principams vargu ar derėtų būti mokslinėje literatūroje, kadangi bet kurioje pasaulio šalyje apart kitų laikotarpių metiniai biudžetai sudaromi visada, biudžetai sudaromi prieš juos vykdam, (be projekto negalimas

biudžeto vykdymas arba tai retai (ar išimtiniais atvejais) gali įtakoti tik dideli sutrikimai šalies politiniame bei ekonominiame gyvenime), biudžeto pajamos ir išlaidos negalėtų būti pateikiamos skirtinguose dokumentuose (to reikalauja biudžetinio balanso struktūra). Finansų teorijoje yra išskiriami savivaldybių biudžetų formavimo principai ir metodai, kurių praktinis įgyvendinimas daro vietos savivaldybių veiklą kryptingesnę ir racionalesnę. Jų taikymas padeda savivaldybėms pasiekti kokybiškesnių rezultatų, efektyviai paskirstyti finansinius išteklius.

Šaltinis: E. Buškevičiūtė, L. Mikalonytė (2006) „Vietinės savivaldos biudžetinio proceso teoriniai ir praktiniai aspektai“

4 pav. Vietos savivaldos institucijų biudžeto formavimo principai

Vietos savivaldos institucijų biudžeto sudarymo principai, jų esminiai momentai, taikymo privalumai ir ribotumai

Principai (autoriai)	Esminiai momentai	Taikymo privalumai	Taikymo ribotumai
1. Nuolatinis funkcijų atlikimo principas *	Vietos savivaldos institucijoms priskirtos funkcijos vykdomos nuolat.	Tam tikros bendruomenės prioritetinių poreikių tenkinimas (ar gyvenimo kokybės gerinimas) ir žmonių pasitikėjimo valdžia stiprinimas.	Funkcijos įstatymuose suformuluotos, o finansinių išteklių joms atlikti neskiriama bei nesuderintos teisės aktų nuostatos, nepakanka valdininkų bei specialistų kompetencijos
2. Biudžeto balanso principas*	Projektinio ir faktinio biudžeto asignavimai (ar išlaidos) lygūs (lygios) pajamoms	Dabartinė valdžia kartais išlaidauja pagal pajamas (vartoja saikingai) ir neapsunkina būsimųjų kartų valstybės skolos našta, tausoja gamtos išteklius.	Politikų pataikavimas rinkėjams, besaikiškas vartojimas ir viešųjų paslaugų plėtojimas apsunkina biudžeto subalansavimą, transformacijos šalyse palyginti didelė socialinė atskirtis bei skurdas taip pat biudžeto pajamų ir išlaidų lygybę.
3. Biudžeto visuotinio (pilnumo, išsamumo) principas*	Biudžeto projekto įstatyme atsispindi visos gunamos pajamos ir visos išlaidos.	Neleidžiama „formuoti“ šešėlinių ar šalutinių fondų projektų.	Dažniausiai transformacijos šalyse, siekiant operatyvesnio lėšų tvarkymo, suformuojama įvairių fondų lėšų sąskaitos, kurias tvirtina ir naudoja vyriausybė.
4. Taupumo ir ekonomiškumo principas (K. Ehrhart, S. Schwarz-Jung, H. Welge A. Astrauskas, J. Bivainis, A. Butkevičius)	Savivaldybės bei valstybės disponuojamos lėšos naudojamos taupiai, jų panaudojimas teikia maksimalų rezultatą, t.y. gaunama reikiama viešųjų paslaugų apimtis, kokybė, patikimumas.	Siekama išvengti savivaldybės bei valstybės lėšų neracionalaus naudojimo ir netgi švaistymo.	Priimantiems sprendimus politikams bei tvarkantiems biudžetines lėšas valdininkams dėl kitokių ar individualių interesų ne visada svarbus valstybės lėšų taupus naudojimas.
5. Biudžeto teisingumo ir aiškumo (skaidrumo) principas (K. Ehrhart, S. Schwarz-Jung, H. Welge, R. Šimašius J. Bivainis, A. Butkevičius)	Biudžeto projektas yra artimesnis metinio faktinio biudžeto pajamų ir išlaidų straipsnių dydžiams bei aiškus ir suprantamas (pateikiami komentarai, ekonominio pagrindimo skaičiavimai)	Nereikia perskirstyti biudžetinių išlaidų dėl lėšų pertekliaus ar jų trūkumo, suteikiama galimybė biudžetą skaityti ir vertinti visiems bendruomenės žmonėms.	Dėl biudžetinių išteklių nekokybiško planavimo sąmoningai planuojama mažesnės pajamos bei prognozinis skaičiavimu ne visada pasitikima, pažeidžiamas biudžeto teisingumo principas.
6. Viešumos principas (K. Ehrhart, S. Schwarz-Jung, H. Welge A. Astrauskas, J. Bivainis, A. Butkevičius)	Sudaromos sąlygos visiems valdžios atstovams, ūkio subjektams, interesų grupėms, bendruomenės nariams sužinoti informaciją apie biudžeto projektą ir jo vykdymą, pareikšti pastabas, protestus bei teikti pasiūlymus.	Demokratijos plėtojimas bendruomenėje bei jos narių pilietinio aktyvumo didinimas.	Viešumas neregamentuotas teisės aktuose ir mažas visuomenės pilietinis aktyvumas (būdinga šalims tik įvykdžiusioms politines reformas).
7. Realus kasos darbo (realumo) principas (K. Ehrhart, S. Schwarz-Jung, H. Welge A. Astrauskas, J. Bivainis, A. Butkevičius)	Į biudžeto projektą įtraukiamos tik realiai numatomos gauti pajamos ir realiai funkcijų įvykdymui teksiančios išlaidos (dalinai atitinka penktąjį principą).	Nereikia paskirstyti biudžetinių lėšų.	Gali nepasitvirtinti prognozės ar įtakoti nekokybiškas planavimas.

8. Bendro išteklių padengimo principas (K. Ehrhart, S. Schwarz-Jung, H. Welge A. Astrauskas)	Visos biudžeto pajamos (taip pat ir kreditai) skiriamos biudžete numatytoms išlaidoms padengti.	Sumažinamas tikslinis pajamų panaudojimas, kurį reikalui esant galima numatyti įstatymu.	Sunkiau taikyti, jei įstatymais neregamentuota.
9. Individualaus vertinimo principas (K. Ehrhart, S. Schwarz-Jung, H. Welge A. Astrauskas)	Biudžeto pajamos ir išlaidos klasifikuojamos atskirais punktais ir pagal priimtus šalyje teisės aktus.	Praktikoje kitaip netaikoma.	
10. Bruto įvertinimo principas (K. Ehrhart, S. Schwarz-Jung, H. Welge)	Biudžeto pajamos ir išlaidos vienos nuo kitų atskiriamos ir visos įtraukiamos į projektą. (Dalinai kartojamas antras principas).	Šalių praktikoje tai įprasta.	
11. Efektyvumo principas (J. Bivainis, A. Butkevičius)	Biudžeto formavimo bei lėšų naudojimo sprendimai priimami alternatyviu požiūriu, palyginus rezultatą ir sąnaudas jam pasiekti. Tai atsispindi ketvirtame principu.	Siekama viešųjų paslaugų aukštos kokybės su mažiausiomis sąnaudomis.	Sunku efektyvumo pasiekti dėl nepakankamos valdininkų bei biudžeto analitikų kompetencijos, reikiamos informacijos, programinės įrangos
12. Mažėjanti mokesčių našta ir persikirstymas (R. Šimašius)	Mažinama biudžeto apimtis privatizuojant savivaldybės funkcijas. Principiniai atitinka ketvirtąjį principą.	Siekama taupaus viešųjų finansinių išteklių naudojimo.	Politinės valios stoka, privatus sektorius neturi interesų tokiai veiklai arba veiktų savanaudiškai.
13. Apribota investicinė veikla (R. Šimašius)	Nevykdomas „valdiškas“ investavimas (valdiškas verslas)	Investuoja tik juridiniai ir fiziniai asmenys savo lėšomis (R. Šimašiaus nuomonė)	Viešosios paslaugos netenkinant bendruomenės poreikių, tik privatus sektorius gali veikti savarankiškai.
14. Savivaldybės lėšos nenaudojamos verslui (R. Šimašius)	Lėšos neskiriamos kapitalui formuoti (turimas kapitalas privatizuojamas) ir įmonių veiklai remti.	Viešosios paslaugos virsta privačiomis. (R. Šimašiaus nuomonė)	Viešosios paslaugos netenkinant bendruomenės poreikių, tik privatus sektorius gali veikti savarankiškai.
15. Biudžeto vykdymo apibrėžtumai (R. Šimašius)	Asignavimai didinami (mažinami) iš anksto nustatyta tvarka, kai į biudžetą negaunama visų planuotų lėšų (surenkama jų daugiau).	Sklandesnis biudžetinių lėšų persikirstymas, ypač negaunant planuotų pajamų.	Teisės aktuose neregamentuota.
16. Metinis biudžeto sudarymo principas (Philip LeBel, Dominique Fausser)	Biudžetas sudaromas metams.	Autoriams nežinoma šalis, kurioje valstybės ar savivaldybių biudžetai būtų sudaromi kitaip.	
17. Biudžeto sudarymo ankstumo principas (Dominique Fausser)	Biudžetas sudaromas prieš jį vykdančią.	Be projekto negalimas biudžeto vykdymas.	Nesant projekto dezorganizuojamas biudžetinis procesas.
18. Vieningumo principas (Philip LeBel, Dominique Fausser)	Biudžeto pajamos ir išlaidos pateikiamos viename dokumente. (Atitinka antrąjį principą)	Biudžeto balansas reikalauja, jog pajamos ir išlaidos būtų pateiktos viename dokumente.	

* - šioms principams pritaria beveik visi autoriai.

Šaltinis: E. Buškevičiūtė, L. Mikalonytė (2006) „Vietinės savivaldos biudžetinio proceso teoriniai ir praktiniai aspektai“

Išsivysčiusiose pasaulio šalyse totališkai nevykdomas viešųjų paslaugų tiekimo privatizavimas, siekiant nepagrįstai mažinti biudžeto apimtį bei neskiriant lėšų kapitalui formuoti ir reinvestuoti (R. Šimašius), nes viešųjų paslaugų apimtis, kokybė, kaina, dažniausiai netenkina bendruomenės žmonių (privatus sektorius dažnai veikia savanaudiškai). Pavyzdžiui, Suomijoje, Švedijoje ir kitose šalyse viešosios paslaugos paplitusios. Viešųjų paslaugų tiekimas ypač svarbus palyginti žemo pragyvenimo lygio šalyse (mažos gyventojų pajamos, aukštas skurdo bei socialinės atskirties lygis) ir valstybės finansiniai ištekliai apibrėžtame laikotarpyje skurdo mažinimui netgi būtini. Pavyzdžiui, Lietuvoje, nors šalis yra Europos Sąjungos narė, santykinio skurdo mastai nemažėja. Pagal Lietuvos Respublikos Statistikos departamento atliktą pajamų ir gyvenimo sąlygų tyrimą iš disponuojamų pajamų atėmus socialines išmokas (išskyrus senatvės ir našlių pensijas) santykinis skurdo lygis sudaro 23,7 procento, atotrūkis tarp mažiausias ar didžiausias pajamas šalyje gaunančių žmonių yra apie 6 kartai, senatvės pensijos, kurios žymiai mažesnės nei daugelyje Europos Sąjungos šalių, yra pagrindinis beveik trečdalis namų ūkių pajamų šaltinis. Lietuvos Vyriausybė skurdo ir socialinės atskirties mažinimo 2007 – 2008 metų priemonėms finansuoti iš įvairių šaltinių numato skirti beveik 4 mldn. litų. (Kada išbrisis iš skurdo, 2007)

Žinoma, siekiant vietinės savivaldos institucijų biudžetų subalansavimo bei taupaus viešųjų finansinių išteklių naudojimo gali būti tikslinga bei efektyvu, kai nepažeidžiami vietos bendruomenės žmonių interesai, privatizuoti kai kurias savivaldybių vykdomas funkcijas arba konkurencijos pagrindu jas galėtų atlikti privačios ir savivaldybių bei valstybės įstaigos.

Aptarus įvairių autorių mokslinėje literatūroje pateikiamus vietinės savivaldos biudžetinio proceso principų esminius momentus ir jų taikymo praktikoje privalomus bei trūkumus (1 lentelės 4 pav.) ir įvertinus anksčiau pateiktas nuostatas bei argumentaciją, išskiriame pagrindinius aštuonis vietinės savivaldos biudžetinio proceso valdymo principus. Pagrindiniai principai, manome, pilnai bei visapusiškai atspindi vietinės savivaldos biudžetinio proceso esminius momentus, organiškai (ar glaustai) susietus su proceso galutiniu tikslu. Pagrindiniai principai suklasifikuoti (sugrupuoti) priklausomai nuo biudžetinio proceso galutinio tikslo svarbos, nors kiekvienas jų principų sistemoje yra būtinas siekiant tikslo.

Detalesnis pagrindinių principų turinys atsispindi 2 lentelėje, kurioje pateikiamos pagrindinės vietinės savivaldos biudžetinio proceso vykdymo nuostatos.

Pagrindinių principų reikalavimų apibūdinimas

Pagrindiniai principai	Principų apibūdinimas
1. Nuolatinio funkcijų atlikimo principas	Šalies įstatymuose nurodytas funkcijas privalu stabiliai vykdyti. Vietos savivaldos institucijoms funkcijos nurodomos ne tik einamaisiais metais, bet ir būsimaisiais biudžetiniais metais (K. Erhart ir kiti, 1996), o vykdomų funkcijų apimtis (ar skaičius, ar sąrašas) bei jų turinys priklausomai nuo pasikeitusių politinių, ekonominių ir socialinių pasikeitusių sąlygų, gali būti pagrįstai koreguojamos (Likierman,2000; Managing Public Expenditure,2001). Labai svarbu, jog šalies įstatymuose taip pat būtų nurodomi skiriamų funkcijų atlikimui ir finansiniai išteklių bei jų šaltiniai.
2. Biudžeto balanso principas	Šis principas reikalauja, jog projektinis ir faktinis biudžetas sudaromas iš glaudžiai susijusių dvių dalių (reglamentuotos klasifikacijos pajamos ir asignavimai) kurias siekiama subalansuoti. Valstybių praktikoje deficitinis biudžetas (pajamos mažesnės už asignavimus) yra dažnas reiškinys, tačiau ne visada deficitas yra pagrįstas (karinių išlaidų didinimas, politikų pataikavimas rinkėjams ir pan). Biudžeto deficitas turėtų būti tik laikinas ir politiniais bei įstatymų sprendimais pagrįstai reglamentuotas dėl laikinų politinių, ekonominių bei socialinių sutrikimų šalinimo ar sąlyginio skurdo.
3. Biudžeto visuotinio principas.	Projektuojamame ir faktiniame biudžeto balanse atsispindi visos vietinės savivaldos institucijos pajamos ir išlaidos, gretutiniai biudžetai (įvairūs fondai, lėšų sąskaitos) negalimi.
4. Taupumo ir ekonomiškumo principas	Akcentuotinas viešųjų biudžetinių piniginių srautų valdymo principas. Veiksmingiausias būdas, siekti lėšų taupumo ir ekonomiškumo, tai biudžeto pajamų ir asignavimų alternatyvių projektų palyginamoji analizė, siekiant vietinės savivaldos biudžetinio proceso konkretaus rezultato tam tikrame laikotarpyje su mažiausiomis mokestinių ir viešojo sektoriaus turto pajamų, skolintų lėšų, asignavimų sąnaudomis. Viešai skelbiamą alternatyvių projektų palyginamąją analizę gali atlikti tik nepriklausomi, nepavaldūs politikams etatiniai aukštos kvalifikacijos biudžetiniai – analitikai. Abejotinas kai kurių autorių samprotavimas, jog tokio reikalavimo įgyvendinimas daugiau priklauso nuo galimybių, o ne nuo norų (Likierman,2000; Bivainis ir Butkevičius,2002), nes tai sąlygoja įvairūs veiksniai: darbuotojų kvalifikacija, darbo sąnaudos, informacija, sudėtingų ekonominių matematinių metodų programinės įrangos taikymas ir kt. Tačiau esant šiuolaikiniams mokslo ir technologijų pasiekimams tai daugiau priklauso tik nuo politikų ir valdininkų nenoro. Be to, galima siekti subsidiarumo, kai vietinės savivaldos institucijos tikslingai tam tikrų funkcijų atlikimą perduoda suinteresuotoms privačioms įmonėms ar organizacijoms.
5. Biudžeto teisingumo bei realumo ir aiškumo principas	Į biudžeto projektą įtraukiamos tik skaičiavimais pagrįstos bei realiai numatomos gauti pajamos ir su jomis susijusios paskirstytos išlaidos. Biudžeto projektas gali kartais ir žymiai skirtis nuo faktinio biudžeto, nes biudžetiniai skaičiavimai ir ypač pajamų dalis yra prognozinio pobūdžio, o prognozės pagal savo prigimtį gali nepasitvirtinti (Bivainis, Butkevičius,2002). Biudžeto aiškumas grindžiamas ekonominio pagrindimo skaičiavimais, tikslingais, argumentuotais komentarais bei paaiškinimais.
6. Viešumo principas.	Principas pagrįstas demokratijos plėtojimu bendruomenėje (K. Ehrhart ir kiti ,1996) ir jos narių įtraukimu į bendruomenės biudžeto projekto svarstymą, kas ypač aktualu šalims, neturinčioms demokratijos tradicijų. Viešumo principas reglamentuojamas šalies teisės aktuose, nurodant institucijas, konkrečius būdus bei priemones, sudarančias sąlygas suinteresuotiems asmenims susipažinti su tam tikros bendruomenės biudžeto projektu ar vykdomu patvirtintu biudžetu ir pareikšti pastabas, protestus bei teikti pasiūlymus.
7. Bendro išlaidų padengimo principas.	Principas reikalauja, kad biudžeto pajamos būtų skiriamos bei naudojamos bet kuriems biudžete numatytiems asignavimams padengti. Tikslinis pajamų panaudojimas galimas tik jo būtinybę įvertinus įstatymu. Tikslinis pajamų panaudojimas sudaro išskirtines sąlygas kai kurioms veiklos sritims, ne visada atitinka bendruomenės žmonių lūkesčius. Pavyzdžiui, Lietuvoje ilgą laiką valstybės biudžete buvo numatyta atitinkamai apie 10,6 procentai visų pajamų skirti žemės ūkiui, sveikatos apsaugai, vėliau kintantis procentas aukštajam mokslui finansuoti, tačiau Konstitucinis teismas išaiškino, kad tai prieštarauja šalies Konstitucijai, nepagrįstai suvaržoma Vyriausybės veikla naudojant biudžetines lėšas ir tikslinis biudžetinių pajamų naudojimas buvo panaikintas.
8. Biudžeto vykdymo apibrėžtumas	Siekiant sklandesnio bei racionalesnio biudžetinių lėšų perskirstymo, teisės aktuose reglamentuojama kuo detalesnis asignavimų perskirstymas, kai į biudžetą, palyginti su patvirtintu planu surenkama daugiau (mažiau) pajamų.

Šaltinis: E. Buškevičiūtė, L. Mikalonytė (2006) „Vietinės savivaldos biudžetinio proceso teoriniai ir praktiniai aspektai“

Vietos savivaldos biudžetų formavimo, vykdymo apskaitos ir kontrolės procesus reglamentuojančiuose teisės aktuose yra įteisintas tik vienas – biudžeto balanso principas. Kiti principai yra rekomendacinio pobūdžio, jie nėra reglamentuoti kaip privalomi norminiai reikalavimai ir atskirose savivaldybėse yra vykdomi priklausomai nuo susiklėsusių tradicijų, nuo dirbančių asmenų kvalifikacijos ir patirties

V. Aleknevičienė (2005) prie biudžeto formavimo principų priskiria programinį biudžeto sudarymą, kurį A. Astrauskas traktuoja kaip vieną iš pagrindinių biudžeto sudarymo metodų.

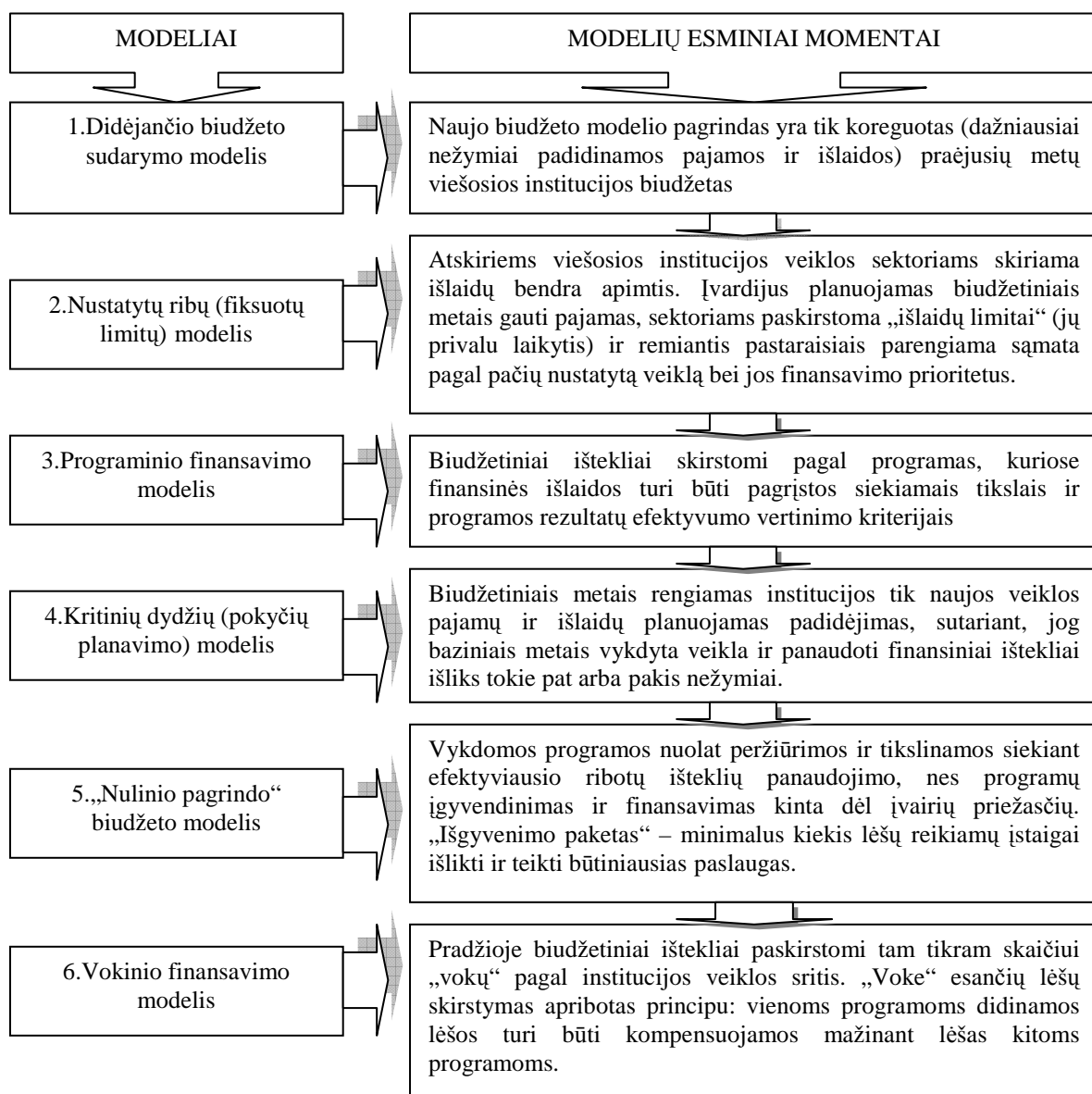
Kai kurių principų, nors ir oficialiai neįteisintų įstatymuose, savivaldybės, vykdydamos kitus įstatymus, bent iš dalies privalo laikytis, pavyzdžiui, individualaus įvertinimo, nuolatinio funkcijų atlikimo principo ir kt. Nuolatinio funkcijų atlikimo principą yra sunku įgyvendinti, nes nėra aiški valstybės deleguotų funkcijų samprata ir šioms funkcijoms atlikti savivaldybėms iš valstybės biudžeto tiesiogiai nėra skiriama lėšų. Be to, šį principą sunku realizuoti neatskyrus savivaldybių savarankiškų privalomųjų funkcijų nuo savarankiškų savanoriškų. Vietos savivaldos įstatyme tokio funkcijų suskirstymo nėra. Realus kasos darbo principas iš esmės yra neblogai įgyvendinamas planuojant realiai teksiančias išmokas, tačiau to negalima pasakyti apie savivaldybių biudžetų pajamas. Valstybinės valdžios galia ir galimybės veikti savivaldybių biudžetų pajamas yra lemiamos. Iki pat gruodžio mėnesio savivaldybės nežino jų pajamas lemiančių tvirtinamųjų rodiklių. (Astrauskas A., 1999, p. 7) Viešumas labai priklauso nuo savivaldybės. Kai kuriose savivaldybėse per pastaruosius metus įvyko gerų pokyčių. Priimti biudžetai, jų įvykdymo apyskaitos spausdinami laikraščiuose, norimą informaciją galima rasti savivaldybių internetiniuose puslapiuose. Į svarstymus įtraukiama aktyvių opozicijos atstovų, kurie savo pasiūlymus gali formuluoti per frakcijų ar frakcijų seniūnų posėdžius.

Vietos savivaldybių biudžeto formavimo metodai

Vietinės savivaldos biudžetinio proceso principai glaudžiai susiję su tokių biudžetų sudarymo modeliais. Ekonominėje literatūroje minimi (ar aptariami) ir valstybių praktikoje pilnai ar dalinai taikomi 5 paveiksle pateikti vietinės savivaldos institucijų biudžetų formavimo modeliai. Praktikoje paplitęs mažiausiai reikalaujantis pastangų ir kompetencijos modelis, t.y. didėjančio biudžeto sudarymo modelis.

Didėjančio biudžeto sudarymo metodas. Jį taikant dėmesys koncentruojamas į nežymius gretimų, vienas po kito einančių biudžetų pokyčius ir pripažįstama, kad ankstesniais biudžetiniais metais teiktų paslaugų ar atliktos veiklos rūšys ir jų išlaidos bus naujo biudžeto projekto pagrindas. Jis rengiamas patikslinus išlaidas dėl infliacijos ir numatomų nebeteikti paslaugų arba atvirkščiai – įrašoma numatyta vykdyti nauja veikla. Šis biudžeto sudarymo

modelis vertinamas nelabai palankiai, nes nėra tinkamas naujai veiklai diegti, tvirtina “pasenusias” išlaidas, orientuoja į praeitį.

Šaltinis: E. Buškevičiūtė, L. Mikalonytė (2006) „Vietinės savivaldos biudžetinio proceso teoriniai ir praktiniai aspektai“

5 pav. Vietinės savivaldos institucijų biudžetų formavimo modeliai

Nustatytų ribų, arba fiksuotų limitų, metodas. Taikant šį metodą, savivaldybės tarybos komitetams iš anksto žinant jų sektoriams skiriamų išlaidų bendrą apimtį leidžiama parengti jų kuruojamo sektoriaus išlaidų sąmatą ir patiems nustatyti veiklos ir finansavimo prioritetus. Finansų komitetas, įvertinęs planuojamais biudžetiniais metais numatomas gauti pajamas, atskiriems komitetams paskirsto “išlaidų limitus”, kurių privalu laikytis.

Kritinių dydžių metodas. Taikant šį metodą, daugiausia dėmesio skiriama būtent naujai savivaldybės veiklai bei pajamų ir išlaidų planuojamam padidėjimui naujais biudžetiniais metais, pripažįstant, kad baziniais ir ankstesniais metais vykdyta savivaldybės veikla bei tam sukaupti ir panaudoti finansiniai išteklių išliks tokie arba tik šiek tiek pakis.

Siekiamų rezultatų biudžeto sudarymo metodas ir jo pagrindu sukurtas programinio biudžeto sudarymo metodas. Biudžetas yra tarsi padalijamas į programines dalis, o iš komitetų ir administracijos skyrių, atsakingų už tam tikrą sektorių ar sritį, reikalaujama konkrečių užduočių ir veiklos planų. Šio metodo taikymas pasitvirtina esant gerai veikiančiai savivaldybės strateginio valdymo sistemai, gebančiai operatyviai reaguoti į aplinkos pakitimus, laiku formuoti strategines kryptis ir kontroliuoti veiklos pokyčius. Programinio biudžeto sudarymo modelis retai taikomas ir dėl nepaprastai didelių biudžeto projekto rengimo išlaidų.

“Nulinio pagrindo” biudžeto formavimo metodas ir jo pagrindu sukurtas biudžeto sudarymo blokais metodas. Taikant “nulinio pagrindo” biudžetą nuolat reikia peržiūrėti ir tikslinti vykdomas programas, kurių įgyvendinimas ir finansavimas kinta dėl įvairių priežasčių ir savivaldybės institucijų sprendimų. Tai su valdymu bei su savivaldybės planavimo ir kontrolės sistemomis glaudžiai susijęs modelis. Dėl didelių žmonių išteklių sąnaudų šis metodas “grynuoju” savo pavidalu labai retai taikomas.

Apibendrinimas. Pagrindiniai vietos savivaldybių biudžetų formavimo principai: nuolatinių funkcijų atlikimo, taupumo ir ekonomiškumo, biudžeto balanso, biudžeto visuotinio, bendro išlaidų padengimo, vykdymo apibrėžtumo, viešumo, biudžeto teisingumo ir aiškumo principai.

Pagrindiniai vietos savivaldybių biudžetų formavimo metodai: didėjančio biudžeto sudarymo, fiksuotų limitų, kritinių dydžių metodai, programinio biudžeto sudarymo metodas, “nulinio pagrindo” biudžeto formavimo, vokinio finansavimo metodai.

1.3 FISKALINĖ DECENTRALIZACIJA

Fiskalinių funkcijų pasidalijimas tarp atskirų valdymo lygių yra nevienodas skirtingose valstybėse. Fiskalinė decentralizacija konkrečioje šalyje gali būti išanalizuota per keturias tarpusavyje susijusias dedamąsias: (Baltušnikienė J. 2004)

1. Išlaidų paskirstymas: detalizuojama, kokios funkcijos ir disponavimo asignavimais galios priskiriamos kiekvienam valdymo lygiui.
2. Mokesčių paskirstymas: nustatoma, kokie mokestiniai ir nemokestiniai pajamų šaltiniai priskiriami žemesniems valdymo lygiams.

3. Finansiniai pervedimai: valstybės valdžia, siekdama finansuoti įvairias valdymo funkcijas, subalansuoti žemesnių valdymo lygių biudžetus ir kitais tikslais, skiria regioninės ir vietos valdžios dariniams finansinius pervedimus (dotacijas, tam tikrų mokesčių dalį ir kt.).

4. Skolinimosi mechanizmas: žemesnių valdymo lygių nesugebėjimas subalansuoti išlaidų su pajamomis daro neigiamą įtaką visai šalies makroekonominiai aplinkai. Todėl valstybės valdžia, siekdama neutralizuoti neigiamus ekonominius padarinius ir įgalinti regiono ar vietos valdžią veiksmingai valdyti biudžeto deficitą, gali suteikti žemesniems valdžios organams teisę gauti paskolas tiek iš vietos, tiek iš užsienio šaltinių.

Išlaidų paskirstymas Siekiant sėkmingos fiskalinės decentralizacijos, pirmiausia būtina aiškiai detalizuoti kiekvieno valdymo lygio veiklos sritis. Be išsamios valdymo funkcijų detalizacijos ir išlaidų joms įgyvendinti paskirstymo neįmanoma nustatyti, kokie mokesčiai, finansiniai pervedimai, pasiskolintų lėšų sumos yra reikalingos konkrečioms valdymo lygiams. Išsamiai neapibrėžtos konkrečių valdymo lygių kompetencijos ribos neišvengiamai lemia viešojo valdymo institucijų konfliktus, jų atliekamų funkcijų persidengimą ar netgi dubliavimąsi, kartu viešųjų gėrybių neveiksmingą naudojimą ir jų švaistymą, viešojo valdymo pareigūnų atsakomybės ir atskaitomybės mechanizmo „suirimą“. (Baltušnikienė J. 2004)

Mokesčių paskirstymas Kiekvienos valstybės mokesčių sistemoje dalis mokesčių paprastai priskiriama žemesniems valdymo lygiams, kita dalis – valstybės. Pagal fiskalinio federalizmo teoriją skiriami kriterijai, kuriais remiantis mokesčiai gali būti suskirstyti į valstybės ir vietos (6 pav.)

Įvertinus visus šiuos kriterijus, daugelis mokslininkų sutinka, kad tinkamiausi vietos mokesčiai yra turto ir gyventojų pajamų mokesčiai, nepaisant jų valdymo sudėtingumo. Gyventojų pajamos daugelyje pasaulio šalių yra apmokestinamos ir vietos, ir valstybės valdymo lygiuose, t. y. dažniausiai mokesčio bazė yra ta pati kaip ir valstybės mokesčio, o vietos valdžia turi teisę prie valstybinio mokesčio tarifo kaip priedą nustatyti tam tikro dydžio savo tarifą. O vartojimo ir pelno mokesčiai, kadangi jų apmokestinimo bazė yra mobili, taip pat ir mokesčiai už gamtos išteklius, kadangi jų bazė paprastai būna netolygiai pasiskirsčiusi šalies teritorijoje, laikomi netinkamais vietos mokesčiais.

Europos Sąjungos šalyse šalia vietinių mokesčių yra įteisinti ir vartotojų mokėjimai, paprastai taikomi apmokėti už paslaugas, kurios yra aiškiai išmatuojamos (šilumos, vandens tiekimas ir pan.), ir vietinė rinkliava apmokėti už kompleksines ir sunkiai išmatuojamas paslaugas (buitinių atliekų surinkimas, teritorijų valymas ir pan.).

Mokesčių skirstymo į valstybės ir vietos kriterijai

1. Mokesčiai, kurie yra svari valdžios priemonė makroekonominiai stabilizacijai ir viešųjų išteklių perskirstymui (daugiausiai įplaukų duodantys mokesčiai, pavyzdžiui, pridėtinės vertės, pelno ir kiti mokesčiai), turėtų būti priskirti valstybės valdžiai.

2. Rekomenduojama mokesčius, kurių bazė yra mobili, taip pat priskirti valstybės valdžiai, kadangi šių mokesčių priskyrimas vietos valdžios dariniams gali lemti Tiebout modelio efektą. Tiebout modelis rodo mokesčių mokėtojų mobilumą tarp šalies teritorijos administracinių vienetų, ieškant pageidaujamo viešųjų gėrybių ir kainų santykio (Tiebout 1956).

3. Mokesčiai, kurių bazė yra labai netolygiai pasiskirsčiusi tarp atitinkamų administracinių vienetų, turi būti valstybės valdžios kompetencija.

4. Vietos mokesčių bazė turi būti lengvai nustatoma.

5. Netinkami yra tie vietos mokesčiai, kuriuos galima „eksportuoti“ tų jurisdikcijų gyventojams. Mokesčių „eksportas“ – tai situacija, kai vieno teritorijos administracinio vieneto apmokestinimo našta atitenka kito administracinio vieneto gyventojams.

6. Pajamos iš vietinių mokesčių turi būti tokios, kad nesudarytų didelio masto vertikalūs fiskaliniai disbalansai.

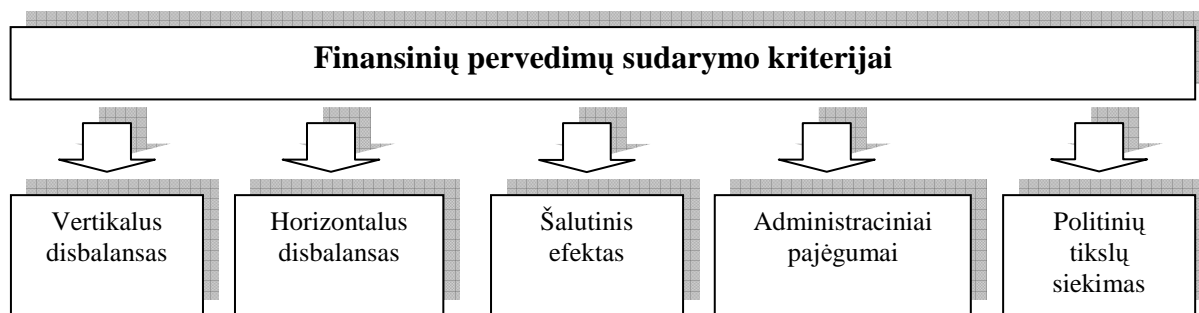
7. Vietiniai mokesčiai turi būti lengvai administruojami. Kitais žodžiais tariant, jei tam tikro mokesčio administruvimui būdinga masto ekonomija, tas mokestis turėtų būti valstybinis. Masto ekonomija administruojant mokesčius pasireiškia centralizuotai kaupiant informaciją apie mokesčių mokėtojus bei taikant tobulėnes informacines technologijas žemesniuose valdymo lygiuose.

8. Svarbu, kad vietiniai mokesčiai koreliuotų su nauda, gaunama vietos gyventojų, t. y., kad įplaukos iš vietinių mokesčių būtų tiesiogiai naudojamos vietos paslaugų grupei plėsti ar kokybei gerinti. Ši koreliacija mokesčių mokėtojus skatina savanoriškai ir teisingai mokėti mokesčius.

Šaltinis: sukurta autorės pagal Baltušnikienė J. 2004 „Fiskalinės decentralizacijos teoriniai ir metodologiniai aspektai“

6 pav. Mokesčių skirstymo į valstybės ir vietos kriterijai

Finansiniai pervedimai Kiekvienos šalies valstybės valdžia sukuria finansinių pervedimų sistemas siekdama konkrečių tikslų. Fiskalinio federalizmo teorija skiria kriterijus, kuriais remiantis turėtų būti sudaromi finansiniai pervedimai. (7 pav.)

Šaltinis: sukurta autorės pagal Baltušnikienė J. 2004 „Fiskalinės decentralizacijos teoriniai ir metodologiniai aspektai“

7 pav. Finansinių pervedimų sudarymo kriterijai

Vertikalus disbalansas. Vertikalus fiskalinis disbalansas atsiranda, kai atskirų valdymo lygių išlaidos neatitinka pajamų. Žemesnių valdymo lygių biudžetų pajamų ir išlaidų skirtumas gali būti koreguojamas dvejopai: suteikiant vietos valdžios organams didesnę savarankiškumą sudarant savo biudžetus arba finansiniais pervedimais, skiriamais valstybės valdžios žemesniems valdymo lygiams.

Horizontalus disbalansas. Horizontalus fiskalinis disbalansas pasireiškia esant fiskaliniams netolygumams tarp atskirų to paties valdymo lygio darinių. Siekiant atkurti horizontalų fiskalinį balansą, taikomos fiskalinio išlyginimo priemonės – išlyginamųjų pervedimų sistema – perduodant išteklius iš turtingesnių regionų vargingesniems regionams.

Šalutinis efektas. Paprastai vietos valdžia linkusi nepakankamai finansuoti viešųjų prekių ir paslaugų, kurioms būdingas naudos „persilieėjimas“, teikimą. Tokiu atveju fiskalinio federalizmo teorija rekomenduoja nepakankamą viešųjų gėrybių teikimo finansavimą papildyti tikslinėmis dotacijomis.

Administraciniai pajėgumai. Valstybės valdžia paprastai turi geresnius administracinius gebėjimus tvarkyti mokesčius negu žemesni valdymo lygiai. Todėl, siekiant didesnio efektyvumo, tikslinga mokesčių valdymo funkciją suteikti valstybės valdžiai ir vėliau įplaukas paskirstyti finansiniais pervedimais žemesniems valdymo lygiams. Tačiau reikia atkreipti dėmesį, kad valstybės valdžia nėra pajėgi veiksmingai tvarkyti visų mokesčių. Daugelio pasaulio šalių patirtis rodo, kad turto ir su tam tikromis išlygomis gyventojų pajamų mokesčiai, įvairios vietinės rinkliavos sėkmingiau gali būti administruojami vietiniu lygiu.

Politinių tikslų siekimas. Neretai finansinių pervedimų mechanizmai sukuriama siekiant tam tikrų politinių ir ekonominių ar tik politinių tikslų. Pirmu atveju finansinių pervedimų paskirtis gali būti finansuoti specifinius nacionalinius prioritetus ar vykdyti valstybės valdžios žemesniems valdymo dariniams deleguotus pavedimus ir programas. Antru atveju pervedimai

naudojami paprasčiausiai dėl politinių priežasčių – siekiant užsitikrinti vietos valdžios pavaldumą valstybės valdžiai.

Suformulavus tikslus, kurių bus siekiama finansiniais pervedimais, būtina nustatyti, koku būdu finansiniai ištekliai bus pervedami iš vieno valdymo lygio į kitą lygį. Dažniausiai taikomi finansinių pervedimų mechanizmai – dalijamieji mokesčiai ir dotacijos. Dalijamieji mokesčiai – tai mokesčiai, kurių įplaukų dalis įskaitoma į vietos darinių biudžetus, o kita dalis – į valstybės biudžetą. Šie mokesčiai priskiriami prie finansinių pervedimų todėl, kad vietos valdžia negali kontroliuoti dalijamųjų mokesčių bazės ir tarifo, daryti įtaką jų surinkimui ar dalijimo normatyvams. Dalijamieji mokesčiai užtikrina stipresnes vietos valdžios pozicijas negu dotacijų atveju, kadangi valstybės valdžia priversta laikytis savo nustatytų mokesčių skirstymo taisyklių. Be to, pajamas, gaunamas iš dalijamųjų mokesčių, žemesnieji valdymo dariniai gali naudoti savo nuožiūra.

Skolinimosi mechanizmas. Valstybės valdžia, siekdama sumažinti žemesnių valdymo darinių fiskalinę riziką (paskolų panaudojimas didina vietos (regioninių) valdymo darinių įsiskolinimą ir papildomas sąnaudas palūkanoms mokėti), įvairiais būdais daro įtaką jų skolinimosi mechanizms. Galimos keturios vietos (regioninės) valdžios skolinimosi mechanizmų reguliavimo ar kontroliavimo sistemos. Pirma, kai žemesnių valdymo lygių skolinimasis reguliuojamas vien tik kapitalo rinkose egzistuojančiais suvaržymais. Ši skolinimosi reguliavimo sistema pasaulyje nėra populiari, kadangi finansų rinkos ne visada yra laisvos ir atviros, sunku gauti išsamią informaciją apie kreditorius ir debitorius, sukurti institucijas, gebančias tinkamai reaguoti į rinkos signalus ir kt. Antra, įvairių valdžios lygių kooperacija kuriant ir įgyvendinant paskolų reguliacinį mechanizmą. Atskiri valdymo lygiai tarpusavio derybų ir informacijos keitimosi būdu suformuoja žemesnių valdymo darinių skolinimosi reguliavimo mechanizmą, kuris veiksmingai gali funkcionuoti tik tose valstybėse, kuriose yra nusistovėję konkrečių valdymo lygių fiskaliniai santykiai. Trečia, taisyklėmis pagrįsta kontrolė. Taisyklės, kuriomis reguliuojami žemesnių valdymo darinių skoliniai santykiai (pvz., paskolos dydis, skolinimosi tikslas (dažniausiai investiciniams projektams) ir kt.), paprastai būna įteisintos įstatymuose. Ketvirta, administracinė kontrolė, kai vietos (regioninių) valdymo darinių skolinimąsi reguliuoja valstybės valdžia nustatydamas skolinimosi limitus, peržiūredama ir sankcionuodama skolinimosi operacijas ir kt. Pasaulyje dominuoja administracinė žemesnių valdymo lygių skolinimosi kontrolė.

Lietuvoje savivaldybės yra varžomos centrinės valdžios, kas pasireiškia (Astrauskas A., Striškaitė J. 2003):1) per dideliu savivaldybių funkcijų detalizavimu įstatymais. Nors iš vienos pusės tai padeda efektyviau įgyvendinti priskirtąsias funkcijas, tačiau iš kitos pusės riboja

savivaldybių tarybų veiklos laisvę;2) valstybinių funkcijų (funkcijų, vykdomų valstybės vardu) ir ribotai savarankiškų funkcijų (vykdomų laikantis poįstatyminių aktų nustatytos tvarkos) dominavimu;3) per dideliu administraciniu reglamentavimu. Koreguojant įstatymus daugėja valstybės savivaldybėms priskirtųjų funkcijų, tačiau jų savarankiška kompetencija nedidėja.

Nors savivaldybių vykdomos funkcijos koreguojant įstatymus gausėja, centrinės valdžios skiriamas finansavimas nedidėja, dėl ko auga savivaldybių išsiskolinimas. Dabartinė vietos savivaldos biudžetų pajamų struktūra ir jų panaudojimas riboja savivaldybių finansinį savarankiškumą. (Astrauskas A., Striškaitė J. 2003)

Apibendrinimas Fiskalinių funkcijų pasidalijimas tarp atskirų valdymo lygių yra nevienodas skirtingose valstybėse. Atskiros šalies decentralizacijos lygis gali būti išanalizuotas per keturis tarpusavyje susijusius elementus: 1) išlaidų paskirstymą (kokios funkcijos ir disponavimo asignavimais galios priskiriamos kiekvienam valdymo lygiui), 2) mokesčių paskirstymą (kokie mokestiniai ir nemokestiniai pajamų šaltiniai priskiriami žemesniems valdymo lygiams), 3) finansinius pervedimus (dotacijas, tam tikrų mokesčių dalį), 4) skolinimosi mechanizmą.

1.4 TARPBIUDŽETINIS LĖŠŲ PASKIRSTYMAS

Ilgametė daugelio šalių praktika rodo, kad vien biudžeto pajamų kaupimo metodų (tam tikrų pajamų rūšių tikslinis adresavimas biudžeto pakopoms, mokesčio tarifo santykinė dalių priskyrimas biudžeto sistemos pakopoms, pajamų, gaunamų iš pavienių rūšių mokesčių, kvotų nustatymas, vietinių (regioninių) mokesčių tarifų nustatymas santykiniais koeficientais pagal valstybės mokesčio tarifą ir kt.) nepakanka biudžeto subalansavimui, todėl svarbus vaidmuo tenka tarpbiudžetiniams lėšų paskirstymui.

W. Oates nurodo tris svarbiausius tarpbiudžetinio lėšų perskirstymo tikslus (Bivainis, J., Butkevičius A. (2003) Tarpbiudžetinis lėšų perskirstymas – cit. pagal Oates, 1999): kompensuoti išorės efektus, atsirandančius dėl to, kad dalis administracinių teritorinių vienetų gauna naudos iš kitų administracinių teritorinių vienetų veiklos; išlyginti žemesnės pakopos biudžeto pajamas; pašalinti mokesčių sistemos trūkumų sudaromas kliūtis darniai administracinių teritorinių vienetų socialinei ekonominei raidai.

Literatūroje pateikiamos įvairios, besiskiriančios pagal išlyginimo kriterijaus turinį modelio modifikacijos (Bivainis, J., Butkevičius A. (2003) Tarpbiudžetinis lėšų perskirstymas – cit. pagal Stačiokas, 2002; Kadočnikov ir kt., 2002; Maksimova, 2002; Christenko, 2002). Jas sąlygiškai galima suskirstyti į keturis modelių tipus.

Pirmo tipo modeliuose lėšų paskirstymo kriterijus yra administracinių teritorinių vienetų išlaidų ir pajamų skirtumai. Žinomos dvi tokio kriterijaus bazinės atmainos:

1) grindžiama faktiškais išlaidų ir pajamų rodiklių reikšmėmis, kiekybiškai išreiškiama kaip šių reikšmių skirtumai;

2) grindžiama apskaičiuotomis (normatyvinėmis) bendromis visiems administraciniams teritoriniams vienetams išlaidų ir pajamų rodiklių reikšmėmis.

Antro tipo modeliuose taikomos įvairios mokestinio potencialo kriterijaus atmainos. Jų esmė yra ta, kad lėšos administraciniams teritoriniams vienetams perskirstomos atsižvelgiant į jų esamo mokestinio potencialo ir jo nustatytos (apskaičiuotos) normatyvinės reikšmės santykį. Tokio tipo modeliai sudaro prielaidas padidinti lėšų perskirstymo ekonominį pagrįstumą, tačiau nėra plačiai taikomi dėl jiems būdingų trūkumų. Vienas yra daugiau techninio pobūdžio – santykinai didesnės darbo sąnaudos; kitas – taikomas lėšų perskirstymo kriterijus provokuoja administracinius teritorinius vienetus didinti biudžeto išlaidas, siekiant daugiau jų gauti iš aukštesnio lygio biudžeto (Bivainis, J., Butkevičius A. (2003) Tarpbiudžetinis lėšų perskirstymas – cit. pagal Kadočnikov ir kt., 2002).

Trečio tipo modeliuose mokestinio potencialo santykio kriterijus keičiamas į jam priešingą biudžeto išlaidų santykį. Tokio tipo modelių taikymas veiksmingesnis šalyse, kuriose santykinai nedidelis teritorinis mokesčių pasiskirstymas, o ypač skiriant lėšas pagal tikslią paskirtį, neatsižvelgiant į administracinių teritorinių vienetų pajamų šaltinius ir mastą (Bivainis, J., Butkevičius A. (2003) Tarpbiudžetinis lėšų perskirstymas – cit. pagal Emiliani ir kt., 1997). Prie šio modelio taikymo keblumų priskiriami plataus spektro politinių, ekonominių, socialinių ir kitų veiksmų objektyvaus įvertinimo sunkumai.

Ketvirto tipo modelių esmė – tam tikrų rūšių (kartais tik vienos rūšies) mokesčių pajamų skirstymas proporcingai administracinių teritorinių vienetų gyventojų skaičiui. Tai paprasčiausias, lengviausiai įgyvendinamas būdas, tačiau ir jo rezultatai net geriausiu atveju tik sumažina horizontaliąją nelygybę, bet jos neišlygina.

Taikant kiekvieno tipo tarpbiudžetinio lėšų perskirstymo modelius, aktualus yra priešpriešinio lėšų judėjimo aspektas. Būtina vengti priešpriešinių lėšų srautų, kai lėšos iš administracinių teritorinių vienetų subjektų surenkamos į aukštesnio lygio biudžetą, o po to skirstomos tiems patiems administraciniams teritoriniams vienetams

Lietuva Pagrindinis teisės aktas, apibrėžiantis tarpbiudžetinį lėšų perskirstymą, yra Savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymas. Pagal jį Lietuvoje valstybės biudžeto lėšos savivaldybių biudžetams skiriamos tokiais tikslais: mokestinėms pajamoms išlyginti, išlaidų struktūros skirtumams išlyginti, savivaldybėms perduotoms valstybinėms

funkcijoms atlikti, savivaldybėms priskirtai vaikų, jaunimo ir suaugusiųjų bendrojo lavinimo organizavimo funkcijai atlikti, Seimo ir Vyriausybės patvirtintoms programoms vykdyti bei savivaldybių biudžetų pajamų ir išlaidų pokyčiams, atsiradusiems dėl Seimo ir Vyriausybės priimtų sprendimų, kompensuoti.

Kitų šalių patirtis Valstybės biudžeto lėšų skyrimo savivaldybėms praktika pasaulio šalyse labai įvairi: lėšos skiriamos įvairiais būdais, įvairiais tikslais, įvairiomis formomis ir, suprantama, įvairaus dydžio. Portugalijos ir Prancūzijos modeliuose pirmenybė teikiama išlaidų skirtumų išlyginimo kriterijams, o Švedijos modelis orientuotas į mokesčių pajamų išlyginimą, bet papildytas horizontaliojo savivaldybių išlaidų skirtumų išlyginimo elementais.

Jungtinė Karalystė (Bivainis, J., Butkevičius A. (2003) Tarpbiudžetinis lėšų perskirstymas – cit. pagal Davey, 1994; Potter, 1997). Savivaldybėms remti įteisinta tikslinių fondų sistema, kurią sudaro pajamų rėmimo fondas ir specialūs fondai. Pajamų rėmimo fondas yra rėmimo sistemos pagrindas, jo lėšos sudaro apie 80 procentų visos paramos.

Pajamų rėmimo fondas skaičiuojamas pagal tipinio išlaidų įvertinimo principą, kurio esmė yra ta, kad vyriausybė įvertina kiekvieno vietos savivaldos elemento būsimas išlaidas einamosioms paslaugoms, atsižvelgdama į tokius veiksnius: vykdomų funkcijų svarbą, paslaugų poreikio kiekybinį indeksą ir paslaugų išlaidas lemiančias vietos sąlygas. Pagal šį principą apskaičiuota tipinių išlaidų suma koreguojama atsižvelgiant į vietos savivaldos vienetams tenkančias mokesčines pajamas.

Taip apskaičiuota išlaidų suma pagal vyriausybės nustatytą išlaidų poreikio santykinį įvertinimą skirstoma funkciniais blokais (pvz, švietimas, socialinės paslaugos, policijos išlaikymas), kurių lėšos skirstomos vietos savivaldos vienetams, atsižvelgiant į jų tam tikrų iš anksto nustatytų rodiklių reikšmes. Visgi funkciniai blokai yra tik lėšų skirstymo priemonė. Vietos savivaldos vieneto biudžeto pajamų panaudojimas nesiejamas su funkciniais blokais.

Portugalija (Bivainis, J., Butkevičius A. (2003) Tarpbiudžetinis lėšų perskirstymas – cit. pagal Pedroso, 1994; Oates, 1999). Kiekvienų metų valstybės biudžete pagal tikslinę paskirtį – remti savivaldybes – nustatoma lėšų suma, oficialiai vadinama finansinio išlyginimo fondu. Fondo dydis skaičiuojamas pagal planuojamos pridėtinės vertės mokesčio įplaukas. Tai susieja fondo dydį su šalies ekonomine raida.

Be finansinio išlyginamojo fondo lėšų, iš valstybės biudžeto tam tikrais specifiniais atvejais savivaldybėms gali būti skiriamos tikslinės lėšos. Tokiems atvejams priskiriama: stichinės nelaimės; nepatogumų, nulemiančių papildomas savivaldybių išlaidas, susidarymas įgyvendinant valstybės finansuojamus projektus ir kt.

Dar vienas valstybės lėšų skyrimo savivaldybėms šaltinis yra sutartys savivaldybių plėtros programoms remti. Vienas iš reikalavimų yra tas, kad ne mažiau kaip 50 procentų lėšų, reikalingų tokioms programoms įgyvendinti, skirtų pati savivaldybė. Dažnai valstybė už savivaldybes skiria dalinio dalyvavimo lėšas įgyvendinant programas, finansuojamas iš ES struktūrinių fondų.

Prancūzija (Bivainis, J., Butkevičius A. (2003) Tarpbiudžetinis lėšų perskirstymas – cit. pagal Marcou, 1994b; Oates, 1999). Iš valstybės biudžeto vietos savivaldos institucijų biudžetai gauna apie 34 procentus finansinių išteklių. Šių lėšų paskirtis ir tikslai labai įvairūs: kompensuoti negautas mokesčines pajamas, finansuoti investicijas, išlyginti pajamas ir išlaidas, vykdyti naujas užduotis.

Šiais tikslais sudaromi du lėšų šaltiniai: bendrasis lėšų einamosioms išlaidoms fondas ir bendrasis decentralizacijos fondas. Pirmo fondo lėšų dydis yra valstybės biudžeto pajamų išvestinis dydis, kiekvienais metais nustatomas praėjusių metų sumą indeksuojant koeficientu, kurio reikšmė apskaičiuojama pagal bendrojo vidaus produkto pokyčius ir kainų infliacijos indeksą. Antro, t. y. bendrojo decentralizacijos fondo dydis nustatomas pagal papildomai vietos savivaldos institucijoms perduodamų funkcijų atlikimo išlaidų normatyvus, be to, paskutiniame nustatymo etape fondo dydis dar indeksuojamas tų metų bendrojo lėšų einamosioms išlaidoms fondo pokyčio koeficientu. Abiejų minėtų fondų lėšos vietos savivaldos institucijoms skirstomos taikant perduodamų valstybės funkcijų (užduočių) finansavimo ir išlyginimo principus.

Švedija (Bivainis, J., Butkevičius A. (2003) Tarpbiudžetinis lėšų perskirstymas – cit. pagal Petterson, 1994). Be mokesčių pajamų, svarbiausias savivaldybių finansinių išteklių šaltinis yra valstybės išlyginimo fondas. Jo dydį iš anksto nustato šalies vyriausybė, kuri įstatymo įpareigota turėti artimiausiai perspektyvai patvirtintas ir viešai paskelbtas fondo sudarymo taisykles. Fondo lėšų skirstymą savivaldybėms nustato fondo sudarymo (dydžio nustatymo) taisyklės. Pagrindinė iš jų numato, kad perskirstant lėšas turi būti laikomasi tokio principo – visoms savivaldybėms analogiškomis paslaugoms teikti turi būti sudarytos lygiavertės finansinės sąlygos.

Išlyginimo fondo lėšų skirstymą savivaldybėms sudaro trys dalys: pajamų išlyginimas, išlaidų struktūros išlyginimas, papildoma parama.

Apibendrinimas Ekonominėje literatūroje aptariami keturi tarpbiudžetinio paskirstymo modeliai: 1) lėšų paskirstymo kriterijus yra administracinių teritorinių vienetų išlaidų ir pajamų skirtumai, 2) taikomos įvairios mokesčio potencialo kriterijaus atmainos, 3) atsižvelgiama į biudžeto išlaidų santykį, 4) mokesčinės pajamos skirstomos proporcingai administracinių teritorinių vienetų gyventojų skaičiui.

2. VIETOS SAVIVALDOS BIUDŽETINIO PROCESO PAGRINDINIAI ASPEKTAI UŽSIENIO ŠALIŲ IR LIETUVOS SĄLYGOMIS

Nors pakeista moraliai pasenusi savivaldybių biudžetų sudarymą, vykdymą ir kontrolę reglamentuojanti teisinė bazė, pradėtas diegti programinis biudžeto sudarymo metodas, tačiau tai neužtikrina maksimalaus savivaldybių finansinių išteklių panaudojimo efektyvumo. Lietuvos norminiuose aktuose dar nėra įtvirtinti anksčiau minėti savivaldybių biudžetų sudarymo principai, nėra patvirtinta aiški savivaldybės biudžeto projekto rengimo, svarstymo ir priėmimo procedūra.

Norint įvertinti Lietuvos savivaldybių finansavimo šaltinius ir lėšų naudojimą, aktualu susipažinti su visų – ir Lietuvos, ir užsienio - savivaldybių biudžetų pokyčiais.

2.1 UŽSIENIO SAVIVALDYBIŲ FINANSAVIMO ŠALTINIŲ IR LĖŠŲ NAUDOJIMO VERTINIMAS

Visose šalyse įvairūs ūkio subjektai nuolat sprendžia klausimus, susijusius su finansinių išteklių formavimu ir jų panaudojimu. Finansinių lėšų formavimo sprendimai ypatingai aktualūs šalims, pertvarkančioms savo ekonominę sistemą, kurioms finansiniai ištekliai būtini neigiamų faktorių, tokių kaip žemas darbo našumas, atsilikusios technologijos, įvairių paslaugų trūkumas dėl konkurencijos stokos, pašalinimui, siekiant sudaryti sąlygas greitam ekonomikos augimui, kurio tempai, lyginant su ekonomiškai išsivysčiusiomis šalimis, gali būti žymiai didesni. Tokiu būdu valstybei, kaip pagrindinei makroekonominės politikos įgyvendinimo organizatorei, ekonominės sistemos pertvarkymas iššaukia poreikį stambiems finansiniams ištekliams.

Didėjanti Europos ūkio integracija, išsivysčiusių Europos valstybių jungimasis į Europos Sąjungą teigiamai veikia savivaldybių finansavimo būdus, vietinių mokesčių nustatymą bei rinkimą. Europos Sąjungos šalyse labai skiriasi tos savivaldybių išlaidų dalys, kurias finansuojamos iš priklausančių nuo jų pajamų šaltinių. Kai kuriose šalyse (pavyzdžiui, Olandijoje ir Italijoje) savivaldybių pajamos pagrindinai formuojamos iš valstybės biudžeto dotacijų, o kitose (pavyzdžiui, Danijoje ir Ispanijos miestų savivaldybėse) dotacijos sudaro mažiau nei pusę biudžetinių pajamų. Vienose šalyse centrinė vyriausybė dotacijas skirsto savo nuožiūra. Atskiros ES valstybės (Vokietija) dotacijas savivaldybėms paskirsto automatiškai, pagal pastovius mokesčių dalinimosi susitarimus. (Rimas J., Stačiokas R. 2002, p.186-187)

Savivaldybių finansavimo šaltiniai ir lėšų naudojimas užsienio šalyse

	Lenkija	Vokietija	Prancūzija	Ispanija	Anglija
<i>Pajamos:</i>	Vietinės rinkliavos, įmokos Turto ir kitos pajamos Neperiodinės pajamos Išlyginamosios pajamos Grįžtamosios įplaukos Valstybės biudžeto pajamų dalis	Mokestinės pajamos Specialieji apmokėjimai Finansinės dotacijos ir finansinis subalansavimas Kreditai	Mokestinės pajamos Valstybės dotacijos Skolintos lėšos [vairūs sugrįžimai	<i>Einamosios pajamos</i> (mokestinės pajamos, baudos, sankcijos) <i>Finansavimo pajamos</i> (pajamos iš obligacijų, dotacijos)	Dotacijos Mokestinės pajamos Skolintos lėšos Specialūs mokėjimai
<i>Išlaidos:</i>	1. Švietimo, kultūros, sveikatos apsaugos; 2. Socialinės pagalbos organizavimas; 3. Viešosios tvarkos palaikymas ir piliečių saugumo užtikrinimas; 4. Infrastruktūros paslaugų tiekimas; 5. Ūkinės veiklos organizavimas.	1. Gyventojų aprūpinimas per infrastruktūrą; 2. Paslaugų tiekimas; 3. Socialinis balansavimas; 4. Bendruomenės ateities formavimas ir planavimas; 5. Viešosios tvarkos palaikymas; 6. Sistemos stabilizavimas.	<i>Funkcionavimo išlaidos:</i> 1. Darbo užmokestis valstybės tarnautojams 2. Gatvių, žalių erdvių ir viešų pastatų (pvz. šildymo) išlaikymo išlaidos 3. Aprūpinimo paslaugos, švietimo ir socialinės išlaidos 4. Subsidijos asociacijoms <i>Investicijų išlaidos:</i> 1. Į žemę ir pastatus; 2. Įrengimų statyba (pvz. baseinai) 3. materialios prekės	<i>Einamosios išlaidos:</i> 1. Personalui; 2. Paslaugoms; 3. Einamieji pervedimai skolai padengti; 4. subsidijos <i>Investicijų išlaidos.</i>	Išsivystymui; Rekreacijai, kultūrai; Valdymui; Aplinkosaugai; Nuosavybės ir žmogaus teisių apsaugai; Transporto išlaidos.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal pagal SCHWARZ-JUNG S., WELGE H., EHRHART K. 1996, Ville de Kingersheim, Presupuesto municipal “las finanzas del municipios”, 2006 municipal budget revenues and expenditures, CHODARCEWICZ J. 2004

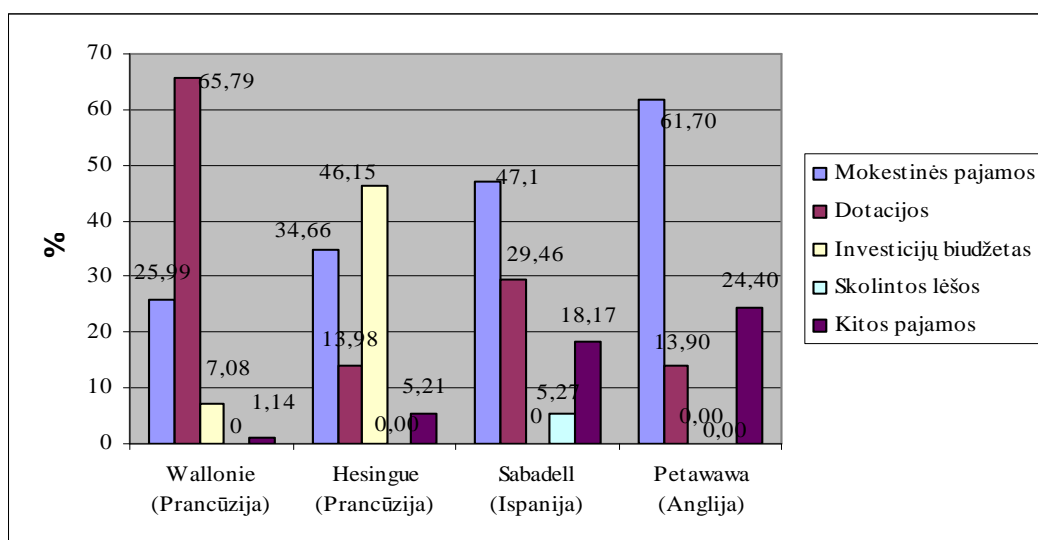
Kaip matyti iš trečioje lentelėje pateiktų šalių savivaldos administracinių vienetų finansavimo šaltinių, daugelyje šalių jie yra panašūs. Mokestinės pajamos, centrinės valdžios dotacijos ir skolintos lėšos yra pagrindiniai vietos savivaldos organų finansavimo šaltiniai. Mokestinės pajamos sudaro pajamos iš mokesčių, įvairios vietinės rinkliavos, baudos, sankcijos. Daugely užsienio savivaldybių biudžeto pajamos sudaro taip pat ir įvairios finansinės pajamos t.y. pajamos už suteiktas paskolas, pajamos iš investicijų į vertybinius popierius.

Savivaldos administracinių vienetų išlaidos taip pat yra panašios. Iš savivaldybių biudžetu finansuojama švietimas, kultūra, sveikatos apsauga, viešosios tvarkos palaikymas ir kt.

Išlaidų skirstymas gali būti įvairaus pobūdžio. Išlaidos gali būti skirstomos tiek pagal programas, tiek pagal funkcijas. Iš 3 lentelėje pateiktų valstybių matome, jog skirstymas yra pagal funkcijas, nors kai kuriose šalyse, pavyzdžiui, Prancūzijoje, Ispanijoje, biudžetas rengiamas pagal programas.

2.1.1 UŽSIENIO SAVIVALDYBIŲ FINANSAVIMO ŠALTINIŲ VERTINIMAS

Detalesnei užsienio savivaldybių biudžetų analizei pasirenkamos Wallonie ir Hesingue savivaldybės Prancūzijoje, Sabadell Ispanijoje ir Petawawa Anglijoje. (3 priedas) Biudžeto pajamos formuojamos iš jų teritorijoje esančių įmonių, įstaigų ir organizacijų mokamų mokesčių, iš pajamų už jų nuosavybei priklausančio turto eksploatavimą, valstybės biudžeto dotacijų ir kitų joms pagal įstatymus priskirtų pajamų šaltinių.

Šaltinis: sukurta autorės.

8 pav. Užsienio vietos savivaldybių pajamos ir jų struktūra 2006m.,%

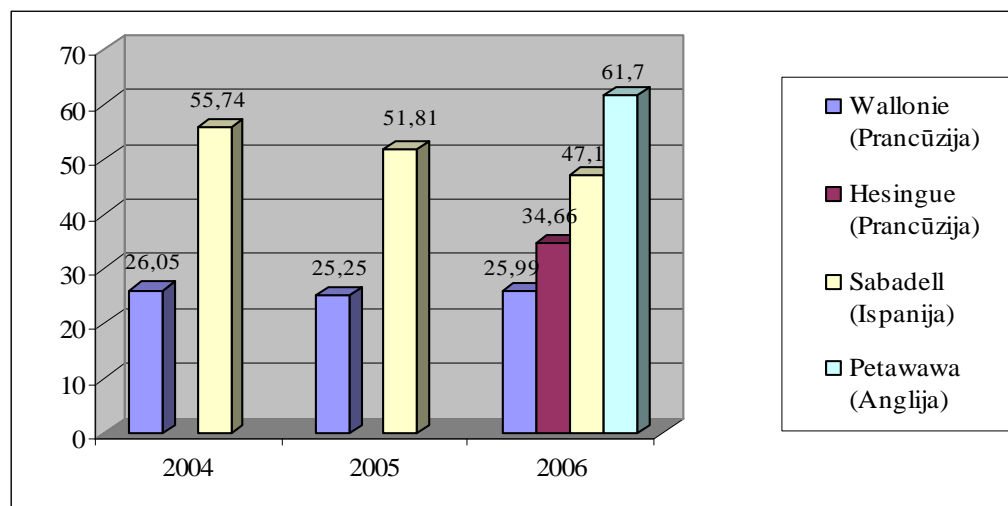
Aštuntajame paveiksle pateikiama užsienio vietos savivaldybių pajamų struktūra 2006m. Kaip matyti iš 8 paveikslo, lyginamų užsienio savivaldybių biudžetuose pagrindinę pajamų dalį

sudaro mokestinės pajamos ir dotacijos. Prancūzijos savivaldybėse yra formuojami investicijų biudžetai, o nuo jų dydžio priklauso dotacijų dalis visų pajamų struktūroje. Kaip matyti iš 8 paveikslo, jei investicijų biudžetas sudaro palyginti nedidelę pajamų dalį t.y. 7,08%, tai dotacijų dalis atitinkamai sudaro 65,79%. Jei investicijų biudžetas sudaro 46,15% visų biudžeto pajamų, tai dotacijų dalis tesiekia 13,98%. Tai galima paaiškinti tuo, jog į investicijų biudžetų struktūrą įtraukiama ir dalis dotacijų. Kaip matyti iš 8 paveikslo, yra pažeidžiamas biudžeto visuotinumą principas, kadangi paskolų gavimas yra forminamas atskirais dokumentais, t.y. biudžeto balansuose neatsispindi. Skolintos lėšos įtraukiamos tik į Anglijos vietos savivaldos institucijos biudžetą, o kitose nagrinėjamos užsienio savivaldybėse jos forminamos atskirais dokumentais. Iš kitų, 8 paveiksle neišskirtų pajamų, daugiausia finansuojami yra Anglijos (24,4%) ir Ispanijos (18,17%) biudžetai.

Individualaus įvertinimo principo realizacija būtent ir pasireiškia biudžeto suskaidymu į atskirus punktus. Biudžeto pajamos skirstomos į mokestines, dotacijas ir skolintas lėšas, kurias atitinkamai sudaro smulkesni struktūriniai elementai. Biudžeto asignavimai skirstomi pagal paskirtį, pavyzdžiui, švietimas, sveikatos apsauga ir pan. Taigi šis principas užsienio savivaldybėse realizuojamas pilnai.

Mokestinės pajamos

Mokestinės pajamos – tai viena iš pajamų grupių, sudarančių didžiausią biudžeto pajamų dalį.

Šaltinis: sukurta autorės.

9 pav. Užsienio vietos savivaldybių mokestinių pajamų dinamika 2004-2006m.,%

Kaip matyti iš 9 paveikslo didžiausią mokestinių pajamų dalį į savo biudžetus surenka Anglijos (61,7%), Ispanijos (47,1-55,74%) savivaldybės. Prancūzijos vietos savivaldos institucijos palyginti su kitomis savivaldybėmis surenka mažiausiai mokestinių pajamų (25,25-34,66%).

Ispanijos vietos savivaldos institucijos mokestinių pajamų dalis biudžete nagrinėjamu laikotarpiu kiekvienais metais mažėja (nuo 55,74% 2004m. iki 47,1% 2006m.). Kaip matyti iš 9 paveikslėlio, Wallonie savivaldybės pajamų dalis iš mokesčių yra 8,67% mažesnė nei Hesingue, tačiau pirmosios iš jų investicinį biudžetą sudaro 96,01% mokesčių, o į antrosios tik 1,8%. Todėl įvertinus mokesčines pajamas funkcionavimo ir investiciniame biudžete, galima daryti išvadą jog pajamų iš mokesčių dalis abiejose savivaldybėse yra labia panaši (33% Wallonie ir 34,66% Hesingue).

Kai kuriose užsienio valstybėse vietos valdžios institucijos neturi mokesčių iniciatyvos teisės. Visas vietinių mokesčių rūšis tvirtina centinė vyriausybė, kuri formaliai leisdama vietos valdžios institucijoms apmokestinti gyventojus ir jų teritorijose veikiančius verslo įmones, pasilieka teisę kontroliuoti mokesčių dydį ir sumą. Tokiu būdu varžomas savivaldybių finansinis savarankiškumas. (Rimas J., Stačiokas R. 2002, p.186)

4 lentelė

Vietinių mokesčių struktūra

Vietiniai mokesčiai	Valstybinių mokesčių priedai	Ypatingi vietiniai mokesčiai
<p>Renkami tik atitinkamos savivaldybės valdomoje ir tvarkomoje teritorijoje. Jie savo ruožtu skirstomi į du pogrupius: tiesioginiai ir netiesioginiai. Įplaukos iš tiesioginių mokesčių paprastai yra didesnės negu iš netiesioginių mokesčių.</p> <p>Plačiai taikomi tiesioginiai vietiniai mokesčiai yra turto mokesčiai, verslo, žemės ir automobilių, paveldėjimo bei dovanojimo mokesčiai. Taip pat daugelyje valstybių – mokesčiai gyventojams ir profesijoms. Vietiniams netiesioginiams mokesčiams priskiriamos įvairios akcizo formos: mokesčiai pirkiniams, akcizas benzinui bei kai kurioms kitoms plataus vartojimo prekėms.</p>	<p>Šie mokesčiai nustatomi kaip procentas prie atitinkamų valstybinių mokesčių, kuriuos toje teritorijoje renka vietos valdžios atstovai. Atskiri konkretūs vietiniai mokesčiai tokiais atvejais neimami, o į savivaldybių biudžetus priskaičiuojami nustatyto dydžio priedai arba atskaitymai iš valstybinių mokesčių, skiriasi tik jų pritraukimo metodais. Pavyzdžiui, priedai prie žemės ir agrarinių mokesčių Italijoje; atskaitymai iš pajamų mokesčių JAV; iš pajamų ir pridėtinės vertės mokesčių Vokietijoje ir Prancūzijoje</p>	<p>Tai mokesčiai už šunų ir kačių laikymą, leidimus prekiauti, transporto priemonių savininkų mokesčiai. Paprastai šie mokesčiai vietinių biudžetų pajamoms didelės reikšmės neturi. Kai kuriose šalyse į vietinius biudžetus patenka mokesčiai nuo palikimų ir dovanojimų, bet įplaukos iš jų yra palyginti nedidelės. Šie mokesčiai neviršija 1,5-2 proc. savivaldybių biudžetų pajamų.</p>

Šaltinis: sudaryta autorių pagal Rimas J., Stačiokas R., Lietuvos savivaldybių veikla ir veiklos finansavimas, 2002, p.188

“Nors fiskalinės decentralizacijos laipsnis, o ir pačios apmokestinimo sistemos gana skirtingos, yra analogiškų mokesčių, kurie imami daugelyje šalių. Tai:

- Pajamų mokesčiai (fizinių asmenų pajamų ir korporacijų pelno mokestis JAV, Vokietijoje, Prancūzijoje; pagalvės mokestis Didžiojoje Britanijoje; palikimo mokestis);
- Nekilnojamojo turto mokesčiai (turto mokestis JAV, Japonijoje; žemės mokestis Vokietijoje, Prancūzijoje; žemės, mokestis už pastatus ir gyvenamojo namo mokestis Prancūzijoje);

- Veiklos mokesčiai (profesijos mokestis Prancūzijoje; verslo mokestis Vokietijoje);
- Prekių apyvartos mokesčiai (pardavimo mokestis JAV; pridėtinės vertės mokestis Vokietijoje ir Prancūzijoje; benzino, tabako, svaigiųjų gėrimų akcizai);
- Įvairios rinkliavos ir mokėjimai.” (Rimas J., Stačiokas R. 2002, p.186)

Pirmaujančiose Vakarų šalyse vietiniai mokesčiai pagal finansinę reikšmę skirstomi į tris pagrindines grupes, kurios aptariamoms 4 lentelėje.

Penktoje lentelėje pateikta pagrindinio pajamų mokesčio, patenkančio į savivaldybių biudžetus, tarifai. Aukščiausi gyventojų pajamų mokesčio tarifai yra taikomi Danijoje, Švedijoje, Olandijoje, Suomijoje, žemiausi – Estijoje, Latvijoje, Slovakijoje. Tik Slovakija, Latvija ir Estija taiko proporcinę pajamų mokesčio sistemą. Visos senosios ES narės ir daugelis naujųjų taiko progresinę pajamų apmokestinimo sistemą. Daugelyje Europos šalių taikomi ne tik centrinės vyriausybės nustatyti, bet ir įvairūs vietiniai mokesčiai. (Romas Dikčius, 2007)

5 lentelė

Gyventojų pajamų mokesčio tarifai užsienio valstybėse

Eil Nr.	Valstybė	Gyventojų pajamų mokesčio tarifai
1.	Danija	59,0
2.	Švedija	56,6
3.	Olandija	52,0
4.	Suomija	51,0
5.	Belgija	50,0
6.	Austrija	50,0
7.	Slovėnija	50,0
8.	Prancūzija	48,1
9.	Ispanija	45,0
10.	Italija	43,0
11.	Vokietija	42,0
12.	Airija	42,0
13.	Jungtinė Karalystė	40,0
14.	Graikija	40,0
15.	Portugalija	40,0
16.	Lenkija	40,0
17.	Liuksemburgas	39,0
18.	Vengrija	38,0
19.	Malta	35,0
20.	Čekija	32,0
21.	Kipras	30,0
22.	Latvija	25,0
23.	Estija	23,0
24.	Slovakija	19,0

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Romas Dikčius “Gyventojų ir įmonių pajamų mokesčių tarifai ES šalyse“ 2007m.

Išnagrinėję užsienio savivaldybių renkamus vietinius mokesčius, galime teigti, jog pagrindiniai mokesčiai be pajamų mokesčio, patenkantys į vietinius biudžetus, yra turto mokesčiai.

Kai kuriose šalyse, pavyzdžiai, Jungtinėje Karalystėje, šie mokesčiai nėra atskirai išskirti į žemės ir nekilnojamojo turto bei paveldėjimo ir dovanojimo mokesčius kaip kitose valstybėse. Jungtinėje Karalystėje turto mokestį moka juridiniai asmenys nuo viso jiems priklausančio ir tam tikrais atvejais – nuomojamo turto. Mokestį surenka centrinis mokesčių administratorius bei išskirsto regionams. Mokesčio dydį nustato centrinė valdžia. Vietinį mokestį Jungtinėje Karalystėje moka fiziniai asmenys nuo namų ūkio turto vertės bei suaugusiųjų, gyvenančių namų ūkyje, skaičiaus.(Stačiokas R. 2003)

Prancūzijoje pagrindinis vietinis mokestis yra profesijos mokestis, mokamas įmonių. Jis sudaro apie 30% mokestinių pajamų. (vie-publique) Verslo mokestis apskaičiuojamas: 84% verslui naudojamų patalpų nuomos vertės ir 16% įmonės ilgalaikio turto, kuriuo įmonė naudojami vykdydama savo veiklą, sumos apmokestinama pagal kiekvienais metais vietinių bendruomenių nustatomą koeficientą. Kiti vietiniai mokesčiai yra turto mokestis, kurį moka žemės ir pastatų savininkai, bei gyvenamųjų patalpų mokestis, kurį moka ne verslui naudojamų patalpų savininkai ar nuomininkai. Šie mokesčiai apskaičiuojami pagal turto nuomos vertę.(Stačiokas R. 2003) Keturi aptarti mokesčiai sudaro tris ketvirčius visų mokestinių pajamų.(vie-publique)

Prancūzijos savivaldybės turi teisę nustatyti šių keturių mokesčių tarifus, tačiau tik valstybės nustatytų limitų ribose. Verslo, gyvenamųjų patalpų bei turto mokesčių tarifai negali būti didesni nei 2,5 karto praėjusių metų šalies vidurkio arba departamentų vidurkio, o profesijos mokestis – 2 kartų praėjusių metų šalies vidurkio. Departamentams ir regionams nėra nustatyti limitai verslo, gyvenamųjų patalpų bei turto mokesčių tarifams, tačiau profesijos mokesčio tarifas negali viršyti 2 kartus jo vidutinio praėjusių metų lygio atitinkamai regionams arba departamentams. (vie-publique)

6 lentelė

Vietiniai mokesčiai užsienio valstybėse

Austrija	Graikija	Ispanija	Italija	Jungtinė Karalystė	Portugalija	Prancūzija
1.Darbo užmokesčio mokestis; 2.Žemės ir nekilnojamojo turto mokestis; 3.Žemės ir nekilnojamojo turto perleidimo mokestis; 4.Įsigijimo kainos registracijos mokestis.	1.Paveldėjimo ir dovanojimo mokestis; 2.Nekilnojamojo turto įvertinimo mokestis; 3.Žyminis mokestis; 4.Nekilnojamojo turto mokestis.	1.Nekilnojamojo turto mokestis; 2.Ekonominės veiklos (verslo) mokestis; 3.Transporto priemonių mokestis; 4.Įrengimų instaliavimo bei statybos darbų mokestis.	1.Paveldėjimo ir dovanojimo mokestis; 2.Nekilnojamojo turto įvertinimo mokestis; 3.Sutarčių registracijos mokestis; 4.Nekilnojamojo turto mokestis.	1.Turto mokestis; 2.Vietinis mokestis.	1.Turto mokestis; 2.Nekilnojamojo turto perleidimo mokestis; 3.Priemoka prie juridinių asmenų pelno mokesčio vietos savivaldybei.	1.Verslo mokestis; 2.Turto mokestis; 3.Gyvenamųjų patalpų mokestis 4. Profesijos mokestis

Šaltinis: sudaryta autorių pagal Stačiokas R., Apmokestinimas ir mokesčiai Europos Sąjungoje, 2003, p.28-68

Minėti mokesčiai Prancūzijoje netarnauja vien tik savivaldybių biudžetams finansuoti, jie taip pat finansuoja ir valstybę. Pavyzdžiui, kai mokamas gyventojų patalpų mokestis, dalis eina į savivaldybę, dalis į savivaldybių asociaciją bei į valstybės biudžetą. Valstybė lėšas kiekvienai savivaldybei skirsto pagal įvairius kriterijus. Ši pagalba vadinama bendrąja dotacija. Neturtingosios savivaldybės gauna proporcingai daugiau lėšų nei turtingosios.

Ispanijoje vietiniams mokesčiams priskiriami nekilnojamojo turto, ekonominės veiklos, transporto priemonių, įrengimų diegimo bei statybos darbų mokesčiai. Nekilnojamojo turto mokestį vieną kartą moka nekilnojamojo turto savininkai. Mokestis mokamas nuo deklaruotos nekilnojamojo turto vertės. Mokesčio tarifas svyruoja nuo didžiausio 1,17 % (mieste) iki mažiausio 0,3% (kaime). Ekonominės veiklos (verslo) mokestis mokamas kartą per metus regione, kuriame įkurtas verslas. Transporto priemonių mokestį moka transporto priemonių savininkai, o mokesčio dydis priklauso nuo variklio galingumo. Įrengimų instaliavimo bei statybos darbų mokesčio dydis priklauso nuo išlaidų, skirtų statybos ir įrengimų instaliavimo darbams, kuriems reikalingas savivaldybės leidimas. Mokesčio tarifas svyruoja nuo 2,4% iki 4%.

Paveldėjimo ir dovanojimo mokestis mokamas Graikijoje ir Italijoje. Jį moka turto paveldėtojas ar apdovanotasis. Graikijoje mokesčio tarifas svyruoja nuo 5% iki 60% priklausomai nuo turto vertės ir giminystės ryšių, o Italijoje nuo 3% iki 33% priklausomai tik nuo giminystės ryšio. Graikijoje ir Italijoje taip pat mokamas nekilnojamojo turto įvertinimo mokestis. Graikijoje jį moka pirkėjas pirkdamas nekilnojamąjį turtą (3%), o Italijoje pardavėjas, parduodamas nekilnojamąjį turtą (5%-30%). Nekilnojamojo turto mokesčio dydis Graikijoje svyruoja nuo 0,3% iki 0,8% turto vertės ir mokamas du kartus per metus, o Italijoje 0,4% -0,6% turto vertės. Graikijoje, priešingai nei kitose šalyse, vietiniams mokesčiams priskiriama žyminis mokestis, mokaas nuo 1,2% iki 3,6% registruojant nekilnojamojo turto pirkimo sutartį. Mokesčio tarifas priklauso nuo deklaruojamos turto vertės.

Austrijoje, skirtingai nei kitose šalyse, savivaldybėms mokamas darbo užmokesčio mokestis. Austrijoje ir Portugalijoje mokamas nekilnojamojo turto perleidimo mokestis, kuriuo apmokestinami visi nekilnojamojo turto sandoriai. Įgyjant nekilnojamąjį turtą ir jį registruojant nekilnojamojo turto registre Austrijoje dar mokamas 1% įsigijimo kainos registracijos mokestis. Portugalija iš kitų valstybių išsiskiria priemoka prie juridinių asmenų pelno mokesčio vietos savivaldybei. Juridinių asmenų pelnas papildomai apmokestinamas vietiniu kasmetiniu mokesčiu. Priemoka mokama priklausomai nuo pelno dydžio, uždirbto atskirose savivaldybėse, t.y. priemoka mokama tai savivaldybei, kurioje įsikūrusi centrinė administracija.(Stačiokas R. 2003)

Vokietijos savivaldybėms yra perduodama dalis pajamų mokesčio lėšų. Gaunamos iš tiesioginių, vietinių vartojimo ir akcizo mokesčių pajamos priskiriamos savivaldybėms.

Savivaldybės leidžiama pačioms nustatyti tiesioginių mokesčių tarifus. Konstitucija įpareigoja federalines žemes savivaldybėms skirti tam tikrą dalį pajamų, gaunamų iš visuotinių (pajamų, korporacijų, apyvartos) mokesčių. Savivaldybės turi teisę dalyvauti skirstant federacijos ir žemių mokesčių įplaukas. Vadinamąja realiųjų mokesčių garantija užtikrinama, kad vietinės savivaldos bendruomenės disponuoja verslo mokesčiais bei žemės mokesčiais.

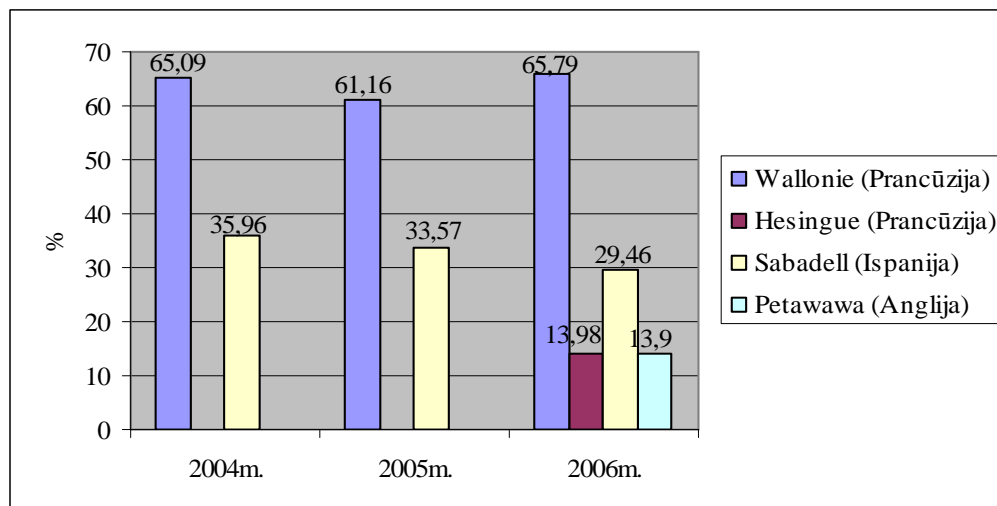
Valstybės biudžeto dotacijos

Užsienio savivaldybėse skiriamos (vie-publique):

1) *dotacija funkcionavimui*, atitinkanti Lietuvos bendrąją dotaciją savivaldybių gyventojų pajamų mokesčiui išlyginti. Ji savivaldybėms skiriama atsižvelgiant į jų surenkamas mokestines pajamas. Taip pat yra skiriamos įvairios specialios tikslinės dotacijos, kaip ir Lietuvoje.

2) *dotacija infrastruktūrai*, kurią galėtume palyginti su Lietuvoje esančia bendrąja dotacija savivaldybių išlaidų struktūrų skirtumams, kuriuos lemia nuo savivaldybių veiklos nepriklausantys objektyvūs veiksniai, išlyginti. Ši dotacija Prancūzijoje skiriama netgi savivaldybių prieš 2 metus patirtoms išlaidoms infrastruktūrai kompensuoti ir vadinama TVA. *Dotacija vystimuisi ir ekonomikai* užsienio savivaldybėse taip pat skiriama, priešingai nei Lietuvoje.

3) *kompensavimo dotacija*, skiriama, pavyzdžiui, dėl įstatymų pakeitimų ar kitų valdžios veiksmų nesurinkus numatytų mokestinių pajamų. Ji atitinka Lietuvos bendrosios dotacijos kompensaciją.

Šaltinis: sukurta autorės.

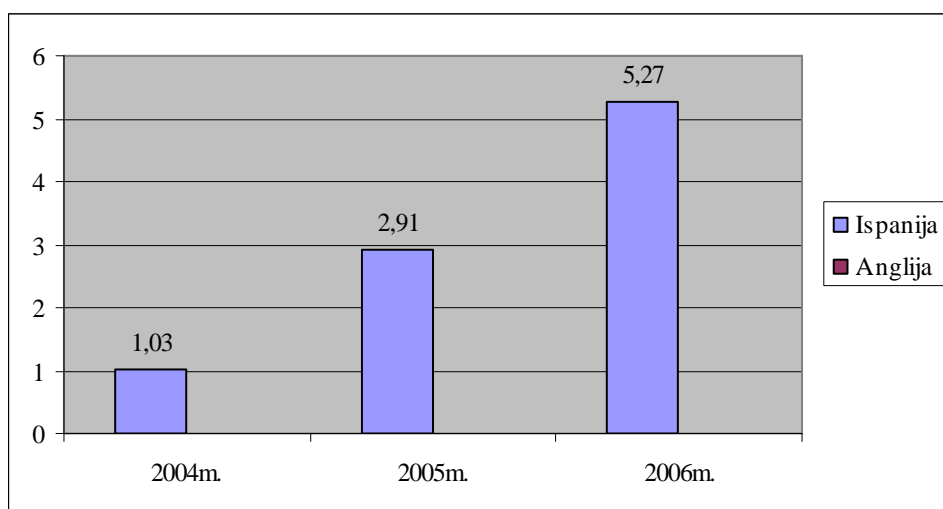
10 pav. Užsienio vietos savivaldybių dotacijų dinamika 2004-2006m.,%

Dešimtajame paveiksle lyginamos užsienio vietos savivaldos institucijų pajamos iš dotacijų. Daugiausia biudžetai yra finansuojami iš dotacijų Wallonie (61,16-65,79%) savivaldybėje, mažiausiai – Anglijos (13,9%) ir Hesingue (13,98%) savivaldybėse.

Skolintos lėšos

Vietinėms paskoloms tenka svarbus vaidmuo formuojant savivaldybių biudžetus, t.y. renkant pajamas, ir tokiu būdu atitinkamai didinant fiskalinę decentralizaciją. Pavyzdžiui, Didžiojoje Britanijoje, JAV, Kanadoje, Olandijoje vietinėmis paskolomis dengiama 70-80 proc. vietos savivaldybių vykdomų kapitalinių darbų išlaidų; Vokietijoje – apie 36 proc., Japonijoje – 20 proc., o Prancūzijoje minėtos išlaidos finansuojamos vien paskolų sąskaita, tik dideli vietos savivaldos administraciniai centrai gali patys dengti dalį (ne daugiau 50 proc.) savo kapitalinių išlaidų iš einamųjų pajamų. Paskolų naudojimas didina vietos valdžios institucijų įsiskolinimą ir papildomas palūkanų sąnaudas. Dėl to reikia didinti vietinius mokesčius.

Daugelyje šalių vyriausybė vietos savivaldybėms nustato skolinimosi ribą. Ji priklauso nuo surenkamų vietinių mokesčių. Pavyzdžiui, Belgijoje vietinio įsiskolinimo riba neturi viršyti 90 proc. vietinių mokesčių įplaukų, o Olandijoje – 25 proc. metinio biudžeto. Danijoje ši skola nustatoma vienam gyventojui. Švedijoje ir Suomijoje sprendimą dėl paskolų ėmimo iki 5 metų laikotarpio gali savarankiškai priimti vietos valdžia. Kai kuriose JAV valstijose gyventojų referendumu sprendžiama, ar imti naują paskolą. Vietinių paslaugų augimą vyriausybės reguliuoja nustatydamos didžiausias palūkanų naujai išleidžiamoms vietinėms paskoloms. (Rimas J., Stačiokas R. 2002, p.189-190)

Šaltinis: sukurta autorės.

11 pav. Užsienio vietos savivaldybių skolintų lėšų dinamika 2004-2006m.,%

Ispanijos savivaldybės pajamos iš dotacijų biudžeto struktūroje nagrinėjamu laikotarpiu kiekvienais metais mažėja. Ispanijos savivaldybės mokestinių pajamų ir dotacijų dalių mažėjimas paaiškinamas skolų ir kitų pajamų didėjimu. Kaip matyti iš 11 paveikslėlio, pajamos iš paskolų 2004-2006m. Ispanijos vietos savivaldos institucijoje išaugo nuo 1,03 iki 5,27%. Kitos lyginamos užsienio savivaldybės paskolas formina atskirais dokumentais, neištraukia į biudžetus, taip pažeisdamos biudžeto visuotinio principą, išskyrus Prancūzijos savivaldybes, kuriose skolintos

lėšos atsispindi investiciniuose biudžetuose. Remiantis statistiniais duomenimis Prancūzijos savivaldybių skola vidutiniškai siekė apie 10% visų savivaldybių pajamų.(*vie-publique*)

Prancūzijoje savivaldybė turi pateikti prašymą leidimui imti paskolą, jei įsipareigojimo terminas:

a) yra ilgesnis nei 5 metai – taikoma savivaldybėms, kuriose gyvena mažiau nei 100 000 gyventojų.

b) yra ilgesnis nei 10 metų – taikoma savivaldybėms, kuriose gyvena 100 000 gyventojų ir daugiau.

c) yra tarp 5 ir 10 metų – taikoma savivaldybėms, kuriose gyvena 100 000 gyventojų ir daugiau, kai vidutinės metinės funkcionavimo išlaidos finansiniam įsipareigojimui viršija 0,5 % kredito.(*Affaires municipales et Régions Québec*)

Kreditinių išteklių pritraukimą savivaldybės gali organizuoti įvairiais būdais: skolindamosi vietiniuose komerciniuose bankuose, išleisdamos skolas vertybinius popierius arba pasinaudodamos finansinių tarpininkų paslaugomis.(Žigienė G, Grigaitis A. 2003)

Daugelyje šalių, kaip svarbus alternatyvus skolinis šaltinis, galintis padidinti vietos savivaldos organų galimybę įgyvendinti savo funkcijas, yra skolinimasis vertybinių popierių rinkoje. Išsivysčiusiose šalyse daugiau mažiau šia finansavimo forma naudojamos, o besivystančios, persitvarkančios šalys kol kas turi gana mažas galimybes pasinaudoti šiuo finansavimo būdu tiek dėl praktikos nebuvimo, tiek dėl finansų sistemos neefektyvaus veikimo.

Išsivysčiusiose pasaulio šalyse stambiems ūkio subjektams, tame tarpe ir vyriausybei bei vietos valdžios organams yra patrauklu skolintis išleidžiant skolas priemones – obligacijas. Taip yra dėl to, kad imant paskolą iš banko, dažnai tokiems subjektams sunku gauti didesnių apimčių paskolas dėl bankų veiklą reglamentuojančių normatyvų, didelių kaštų, lyginant su alternatyviomis skolas priemonėmis, didelės kontrolės iš šių institucijų pusės, kas būdinga skolinantis ir iš centrinio biudžeto. Tuo tarpu išleidžiant obligacijas, emitentas šių problemų išvengia.

Užsienio šalyse savivaldybės skolinasi išleisdamos į rinką obligacijas. Reitingų agentūros yra ypač svarbus savivaldybių obligacijų emisijos dalyvis, tiesiogiai nedalyvaujantis nei emisijos planavime, nei organizavime, nei valdyme, tačiau jų pateikta nuomonė apie savivaldybių kreditingumą lemia ir obligacijų kaštų planavimą, ir emitento reputaciją vertybinių popierių rinkoje, ir investuotojų pasitikėjimą. Reitingų agentūros vertina emitento galimybes sumokėti savo skolinius įsipareigojimus ir suskirsto šias galimybes pagal nustatytus kriterijus įvairioms obligacijų rūšims: bendro įsipareigojimo obligacijoms (kai savivaldybė už jų sugražinimą atsako visu savo turtu ir mokestine galia), projekto pajamų (kai savivaldybė obligacijomis pritrauktos skolos gražinimą garantuoja konkreto projekto, kuriam ir bus naudojamos skolintos lėšos, pajamomis) bei

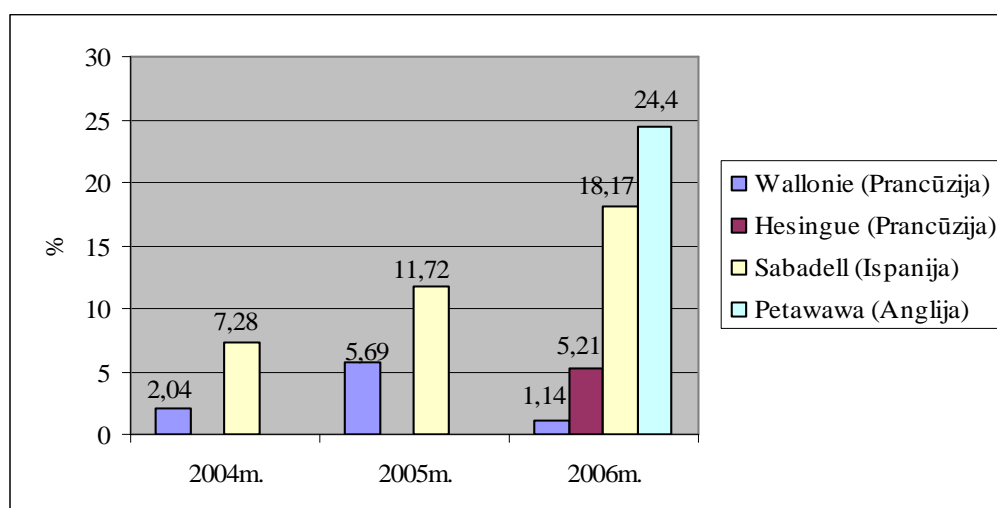
paskirtųjų pajamų obligacijoms (kai savivaldybė skolos grąžinimą garantuoja konkrečiu pajamų šaltiniu pvz. akcizų pajamomis ar pan.). Bet kokios tarptautinės emisijos išplatintas neįmanomas, kol emitentui nesuteikiamas pripažintinas kredito reitingas. Kai kurios šalys turi savo nacionalines reitingų agentūras, tačiau tarptautinėse kapitalo rinkose šių agentūrų vertinimai nepripažįstami. Jų vertinimas galioja platinant emisiją emitento šalyje ir tik vietine valiuta.

Obligacijos vertinamos pagal pripažintas kategorijas (AAA, BBB, CCC ir t. t.). Reitingų agentūros vertina emitento finansinę būklę ir plėtros planus, esančius kreditinius įsipareigojimus, teises į pastovias pajamas, savivaldybės pasiryžimą grąžinti einamąsias skolas, emitento įsipareigojimus investuotojams ir kitus kriterijus. Emitentai dažnai bendradarbiauja su reitingų agentūromis prieš emisijos išleidimą, o kartais visa emisija yra formuojama tiesiogiai

Vertinant savivaldybės, kaip skolos vertybinių popierių emitento kreditingumą, vadovaujamosi tokiais kriterijais, kaip biudžetinių santykių sistema, savivaldybės pajamų ir išlaidų balansas, valdymo struktūra ir administracijos vykdoma politika, mokesčių sistemos funkcionavimas ir jos lankstumas Skolos reitingas turi didelę reikšmę platinant vertybinius popierius, kadangi nuo jo priklauso investuotojų bazė, kuriai gali būti siūlomi šie vertybiniai popieriai. Nustatytas kredito reitingas padidina miesto galimybes pritraukti užsienio investicijas. Aukštesnis reitingas taip pat naudingas skolinantis lėšas savivaldybės investiciniams projektams įgyvendinti. (Žigienė G., 2005)

Kitos pajamos

Kitos savivaldybių pajamos – tai paslaugų ir produktų pardavimas, taip pat Europos struktūrinių fondų parama, privatizavimo lėšos.

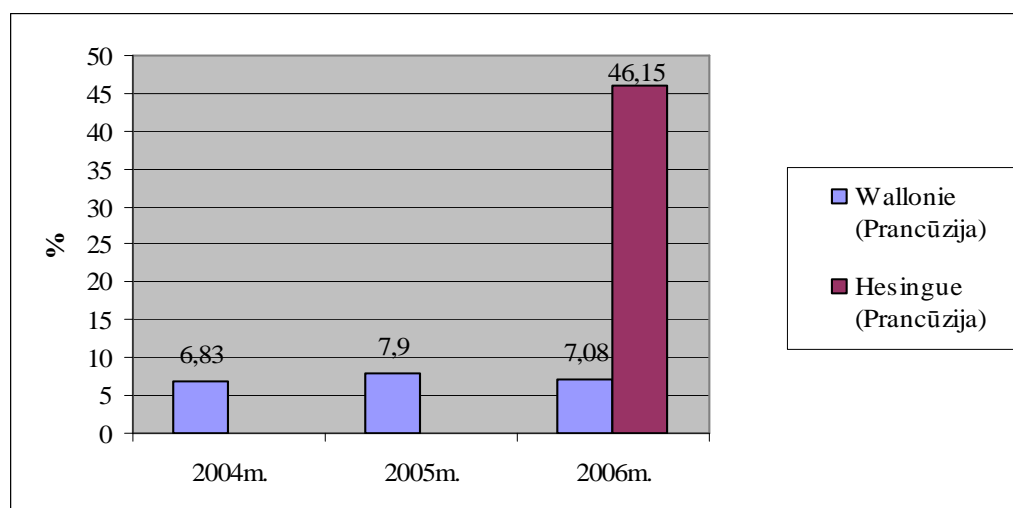
Šaltinis: sukurta autorės.

12 pav. Užsienio vietos savivaldybių kitų pajamų dinamika 2004-2006m.,%

Iš 12 paveikslą matyti, kokią dalį savivaldybių pajamų struktūroje sudaro kitos nei aptartos pajamos. Didžiausią dalį kitos pajamos sudaro Anglijos savivaldybės biudžete (24,4%). Taip pat

nemaža kitų pajamų dalis yra Ispanijos savivaldybių biudžetuose, kur ji nuolat didėja (nuo 7,28 iki 18,17%). Prancūzijos savivaldybėse kitų pajamų dalis visų pajamų struktūroje, palyginus su kitomis šalimis, yra nedidelė (1,14-5,69%).

Vienas iš savivaldybių finansavimo šaltinių – Europos Sąjungos parama. Pagal jau minėtą URBACT paramą naujųjų ES valstybių narių ir kaimyninių šalių miestai jau galėjo dalyvauti temų tinklų veikloje savo prašymu arba kaip ekspertai. Taigi, patvirtintuose arba baigiamuose patvirtinti tinkluose, plačiai dalyvauja jau virš 25 Europos šalių. Miestai, kuriuose gyvena daugiau kaip 20 000 gyventojų, gali pasirinkti vieną iš dviejų galimybių: tapti visateisiais tinklų partneriais (tuomet miestų dalyvavimas iki 50 % galės būti bendrai finansuojamas iš ERDF fondų), dalyvauti kaip ekspertai. Už kiekvieną miestą ekspertų tinklas gauna 10 000 eurų paramą, kuri skiriama miesto eksperto atstovų kelionėms ir apgyvendinimui apmokėti. (LSA, 2006)

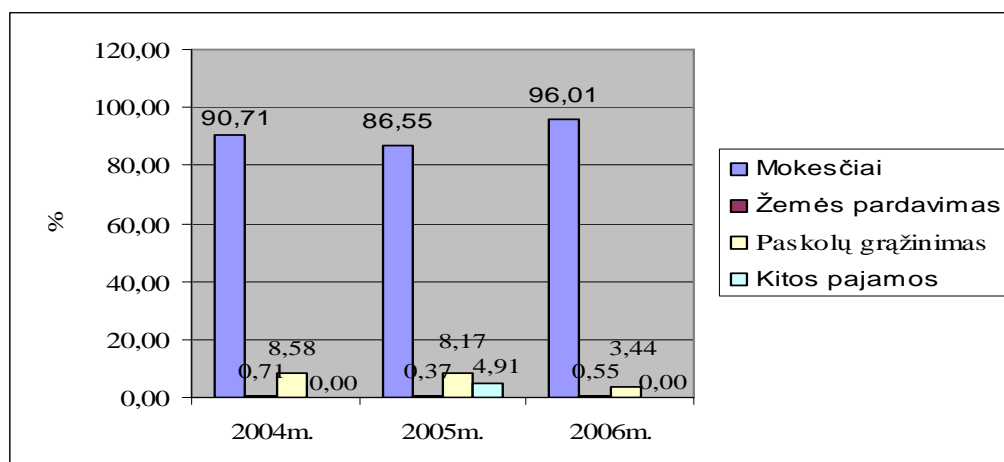

Šaltinis: sukurta autorės.

13 pav. Prancūzijos vietos savivaldybių investicinių biudžetų pajamos 2004-2006m.,%

Į funkcionavimo biudžetą įtraukiamos pajamos iš mokesčių ir valstybės skiriamos dotacijos. Šios lėšos skiriamos įprastiems bendruomenės poreikiams patenkinti.

Investavimo biudžetas – tai bendruomenės išrinktos savivaldybių valdžios sprendimų rezultatas. Šis biudžetas yra apribotas valdžios kadencijos laikotarpiu ir visiškai priklauso nuo valdžios priimamų sprendimų.(vie-publique) Investavimo biudžetas – tai nuolatinių funkcijų atlikimo taikymo pavyzdys, kadangi planuodama savo veiklą kadencijai, valdžia suplanuoja ir tai veiklai reikalingus finansus.(5 priedas)

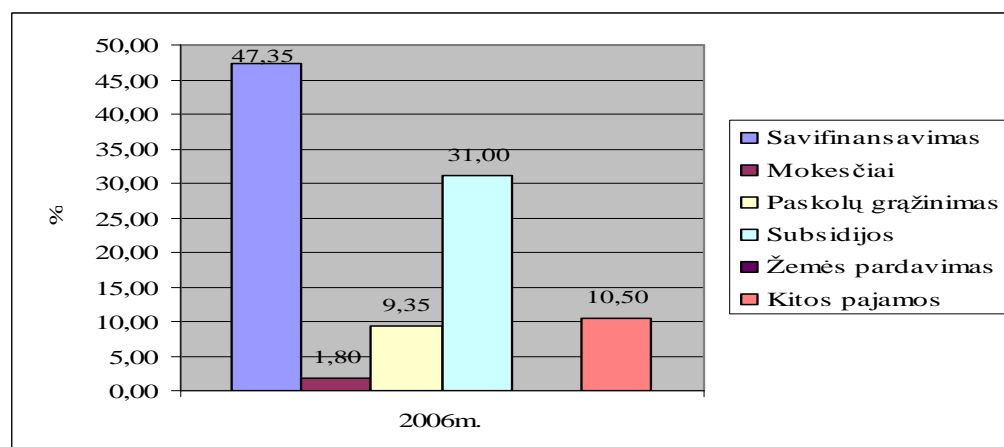

Šaltinis: sukurta autorės.

14 pav. Wallonie (Prancūzija) vietos savivaldybės investicinių biudžetų pajamos 2004-2006m.,%

Kaip matyti iš 13 paveikslo, Wallonie biudžeto pajamos sudaro nuo 6,83 iki 7,9% visų pajamų. Hesingue savivaldybės pajamų investavimo biudžetas sudaro 46,15%.

Keturioliktajame paveiksle pateikiama Wallonie savivaldybės investicinio biudžeto pajamų struktūra ir jos dinamika 2004-2006m. Daugiausia šis biudžetas yra finansuojamas iš mokesčių, t.y. nuo 86,55% iki 96,01%. Taip pat dalis pajamų yra surenkama skolininkams gražinus savivaldybių suteiktas paskolas (3,44-8,58%). Kitos pajamos – tai pajamos iš žemės gražinimo ir kitos pajamos.

Šaltinis: sukurta autorės.

15 pav. Hesingue (Prancūzija) vietos savivaldybės investicinių biudžetų pajamos 2006m.,%

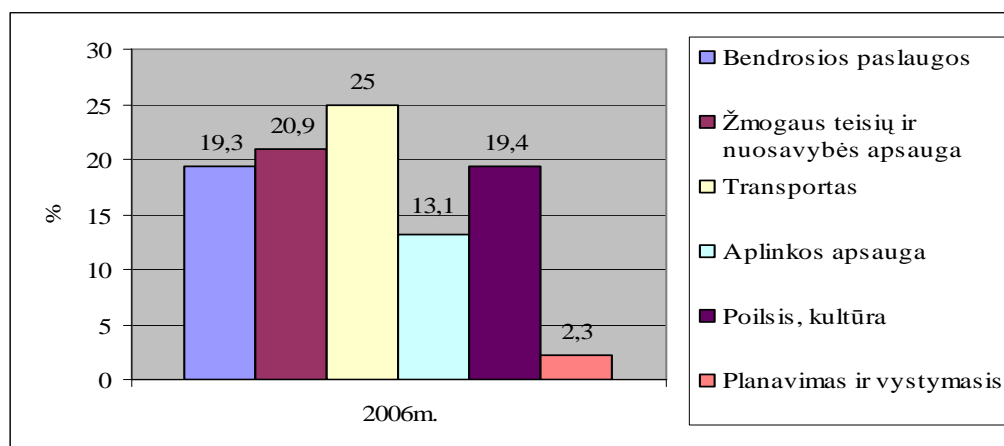
Penkioliktajame paveiksle pateikiama Hesingue savivaldybės investicinio biudžeto pajamų struktūra 2006m. Šis biudžetas daugiausia finansuojamas iš funkcionavimo biudžeto, t.y. valdžios sprendimu pajamos iš funkcionavimo biudžeto buvo pervestos į investicinį biudžetą. Dėl šio pajamų perskirstymo galima paaiškinti Hesingue savivaldybės investicinio biudžeto žymiai didesnę dalį bendro biudžeto struktūroje nei Wallonie savivaldybės. Kitos pajamos – tai valstybinės valdžios skirtos dotacijos investiciniais tikslais (31%), paskolų gražinimas (9,35%), mokesčiai (1,8%).

Apibendrinimas Mokestinės pajamos ir dotacijos – pagrindiniai užsienio šalių biudžeto finansavimo šaltiniai. Didžiausią mokestinių pajamų dalį į savo biudžetus surenka Anglijos (61,7%), Ispanijos (47,1-55,74%) savivaldybės. Prancūzijos vietos savivaldos institucijos palyginti su kitomis savivaldybėmis surenka 25,25-34,66% mokestinių pajamų atsižvelgiant į investicinių biudžetų struktūrą. Prancūzijos savivaldybėse dotacijos sudaro – 14%-66% priklausomai nuo investicinių biudžetų struktūros, Ispanijoje –30-36%, Anglijoje 14% visų pajamų. Finansinius išteklius savivaldybės gali pritraukti skolindamosi vietiniuose komerciniuose bankuose, išleisdamos skolos vertybinius popierius. Pajamos iš paskolų 2004-2006m. Ispanijos vietos savivaldos institucijoje išaugo nuo 1,03 iki 5,27%. Kitos lyginamos užsienio savivaldybės paskolas formina atskirais dokumentais, taip pažeisdamos biudžeto visuotinio principą, išskyrus Prancūzijos savivaldybes, kuriose skolintos lėšos atsispindi investiciniuose biudžetuose.

Didžiausią dalį kitos pajamos sudaro Anglijos savivaldybės biudžete (24,4%). Taip pat nemaža kitų pajamų dalis Ispanijos savivaldybių biudžetuose, kur ji nuolat didėja (nuo 7,28 iki 18,17%). Prancūzijos savivaldybėse kitų pajamų dalis visų pajamų struktūroje, palyginus su kitomis šalimis, yra nedidelė (1,14-5,69%), tačiau jose sudaromi investiciniai biudžetai, į kuriuos ir yra įtraukiamos kai kurios kitos pajamos, pavyzdžiui parama, ir netgi paskolų grąžinimas.

2.1.2 UŽSIENIO SAVIVALDYBIŲ BIUDŽETŲ ASIGNAVIMŲ NAUDOJIMO VERTINIMAS

Poreikis lėšoms priklauso nuo valstybės dalyvavimo lygio ekonominėje sistemoje ir yra skirtingas atskirose šalyse, tačiau jų panaudojimo efektyvumas priklausys nuo to, koks valstybinis organas, priklausomai nuo valdymo lygio, surinks ir paskirstys finansines lėšas, t.y. šių lėšų panaudojimo efektyvumą lems šalies decentralizavimo lygis. Vienose šalyse makroekonominės politikos įgyvendinimas griežtai vykdomas centrinės valdžios, kitose lygiagrečiai daugiau ar mažiau įtraukiant vietos valdymo organus, kaip subjektą, geriau galintį jausti verslo, gyventojų problemas ir greičiau priimti sprendimus, galinčius ištaisyti priežastis, trukdančias siekti valstybės tikslų, t.y. vietos valdymo organų aktyvus dalyvavimas, formuojant finansinius išteklius, lemia efektyvesnį jų panaudojimą šalyje.

Šaltinis: sukurta autorės.

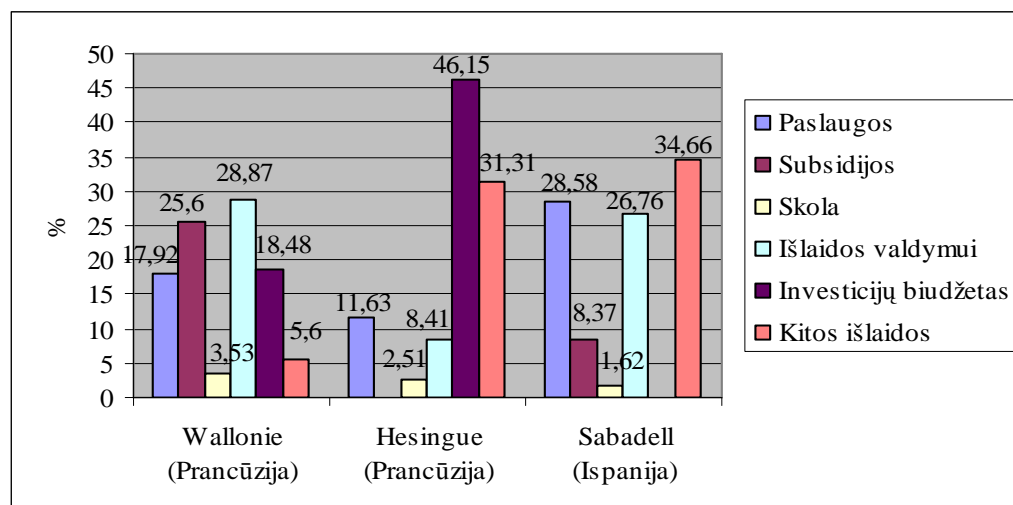
16 pav. Anglijos vietos savivaldybių išlaidos ir jų struktūra 2006m.,%

Anglijos savivaldybėje didžiausią dalį išlaidų 2006m. sudaro transportas (25%), tačiau kitos išlaidos taip pat sudaro nemažą dalį: žmogaus teisių ir nuosavybės apsauga (20,9%), poilsis, kultūra (19,4%), bendrosios valstybės paslaugos (19,3%). Švietimas Anglijos savivaldybėje neišskiriamas. Jis įtraukiamas į bendrųjų paslaugų išlaidas. Išlaidos poilsiui Anglijos savivaldybių biudžetuose sudaro 19,4%. Planavimui ir vystymuisi 2006m. Anglijos savivaldybėje skiriama 2,3% išlaidų.

Vokietijos savivaldybių uždaviniai ir funkcijos įvairialypės. 80 procentų reikalų, kuriuos sprendami piliečiai kontaktuoja su valdžios organais bei žinybomis, tvarkomi savivaldybių. Gausybė pavienių užduočių priskiriamos įvairioms savivaldybių funkcijoms, pavyzdžiui: gyventojų aprūpinimas per infrastruktūrą (butų ūkis, gatvės, sklypai verslo plėtrai, vandens tiekimas, nuotekų šalinimas, šiukšlių tvarkymas, aprūpinimas elektra, dujomis), paslaugų tiekimas (viešasis miesto transportas, kultūra, sporto bazės, baseinai, laisvalaikio organizavimas), socialinis balansavimas (apsauginės socialinės funkcijos, lyčių lygybės skatinimas, nacionalinių mažumų integracija, sąlygų sudarymas piliečiams dalyvauti viešajame gyvenime, socialinio pakantumo ir takaus sugyvenimo skatinimas), bendruomenės ateities formavimas ir planavimas (miesto vystymosi plano sudarymas, miesto identiteto formavimas ir urbanistika, gyvenamosios aplinkos kokybė ir ekologija, kultūros ir komunikacijos skatinimas), viešosios tvarkos palaikymas (priešgaisrinė apsauga, policija, aplinkos apsauga, registracija, civilinės metrikacijos tarnyba), sistemos stabilizavimas demokratijos mokykla, (visuomeninio piliečių aktyvumo skatinimas, demokratinės tvarkos palaikymas).

Lenkijoje gmina vykdo jai privalomas užduotis arba vyriausybės, vaivadijos ar pavieto deleguojamas. Gmina rūpinasi aplinkos ir vandens ūkio priežiūra, prižiūri gminos kelius, užtikrina aprūpinimą vandeniu, dujomis, elektra, tvarko atliekas ir valymo įrenginius, rūpinasi vietiniu transportu, būsto statyba. Gminai priklauso pirminės sveikatos apsaugos, švietimo, kultūros įstaigos, bibliotekos. Taryba ir valdyba sprendžia bendruomenės rekreacinių teritorijų tvarkymo, apželdinimo, kapų priežiūros klausimus. Taip pat rūpinasi socialine pagalba, viešąją tvarką,

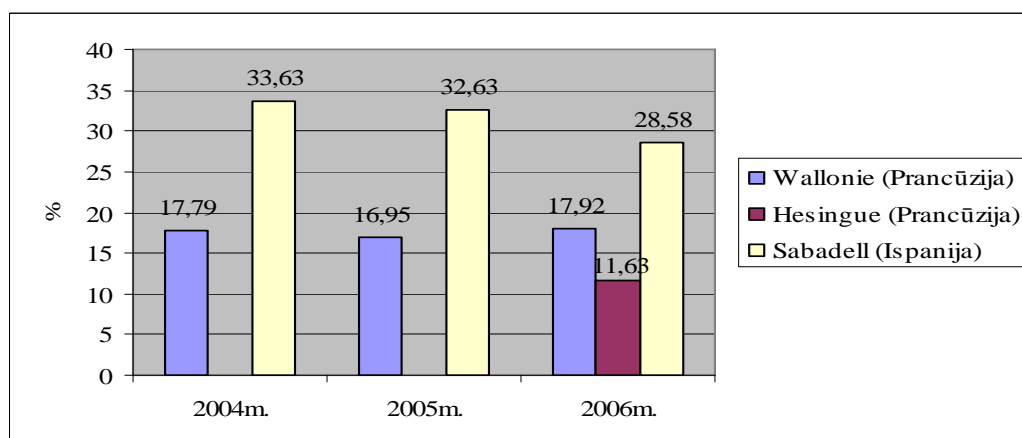
priešgaisrine pagalba, šeimos politika. Kadangi panašias užduotis vykdo ir pavietas, todėl aiškiai yra atskirti biudžetiniai ar ūkiniai vienetai. Pvz., švietimo įstaigos: vaikų darželiai, pradinės ir aštuonmetės mokyklos priklauso gminai, o licėjai – pavietui.

Šaltinis: sukurta autorės.

17 pav. Užsienio vietos savivaldybių išlaidos ir jų struktūra 2006m.,%

Kaip matyti iš 17 paveikslo, užsienio vietos savivaldos institucijų biudžetų išlaidas sudaro paslaugos, subsidijos, išlaidos valdymui, kitos išlaidos. (4 priedas) Prancūzijos savivaldybių biudžetuose sudaromi investiciniai biudžetai, kurie sudaro bendrą biudžetą ir pajamų, ir išlaidų tam tikrą dalį. Paskolos taip pat atsispindi Prancūzijos ir Ispanijos savivaldybių biudžetuose, kas rodo visuotinio principo laikymąsi. Kaip matyti iš 17 paveikslo, kiekvienos savivaldybės biudžetų išlaidų struktūra yra unikali ir teigti, kad daugiausia yra finansuojama viena ar kelios sritys būtų neteisinga. Wallonie biudžete daugiausia lėšų skiriama valdymui, subsidijoms, paslaugoms finansuoti. Hesingue biudžete pagrindinė išlaidų struktūros dalis tenka investicijų biudžetui (46,15%), kuris Wallonie sudaro tik 18,48% išlaidų. Ispanijos savivaldybėje daugiausia finansuojama paslaugos (28,58%), valdymas (26,76%) ir kitos išlaidos (34,66%).

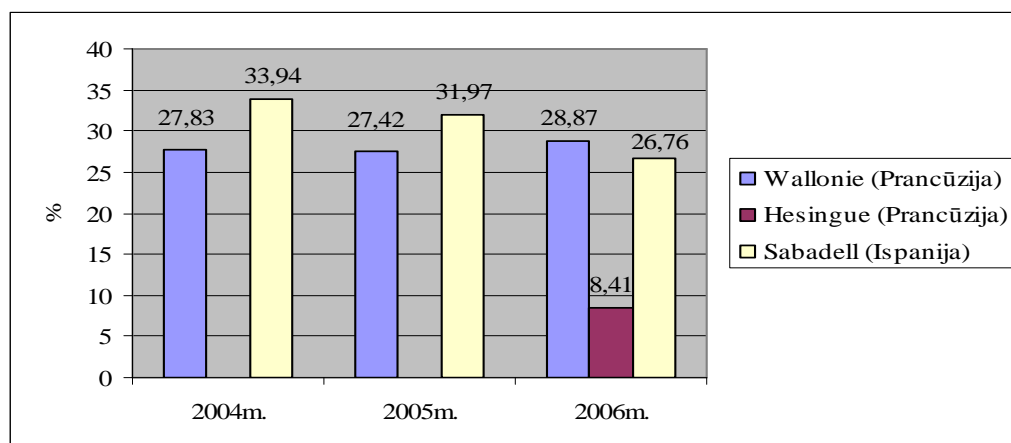

Šaltinis: sukurta autorės.

18 pav. Užsienio vietos savivaldybių išlaidos paslaugoms ir jų dinamika 2004-2006m.,%

Išlaidos paslaugoms – tai išlaidos savivaldybių pastatų vandeniui, šildymui, elektrai, reikalingų merijai, mokykloms ir kitoms savivaldybių išlaikomoms institucijoms priemonių įsigijimui, visuomeninių pastatų išlaikymui ir remontui. (vie-publique)

Prancūzijos savivaldybių biudžetuose šios išlaidos sudaro žymiai mažesnę dalį visų išlaidų nei Ispanijos. Prancūzijos savivaldybių biudžetuose išlaidos paslaugoms sudaro nuo 11,63 iki 17,92%, o Ispanijos – 28,58-33,63%. Išlaidos paslaugoms Ispanijos savivaldybėje nagrinėjamu laikotarpiu kiekvienais metais mažėja ir 2006m. sudaro 28,58%.

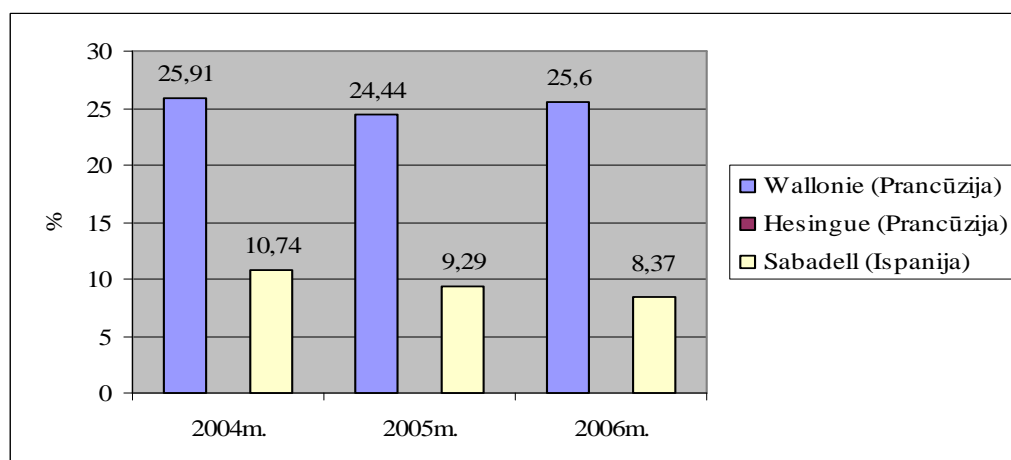

Šaltinis: sukurta autorės.

19 pav. Užsienio vietos savivaldybių išlaidos valdymui ir jų dinamika 2004-2006m. %

Išlaidos valdymui – tai išlaidos švietimui, gaisrinėms ir kitiems visuomeniniams poreikiams tenkinti. (vie-publique) Lietuvoje šios išlaidos yra paskirstomos į smulkesnius elementus, pavyzdžiui, bendros valstybės paslaugos, aplinkos apsauga, poilsis, kultūra, rekreacija.

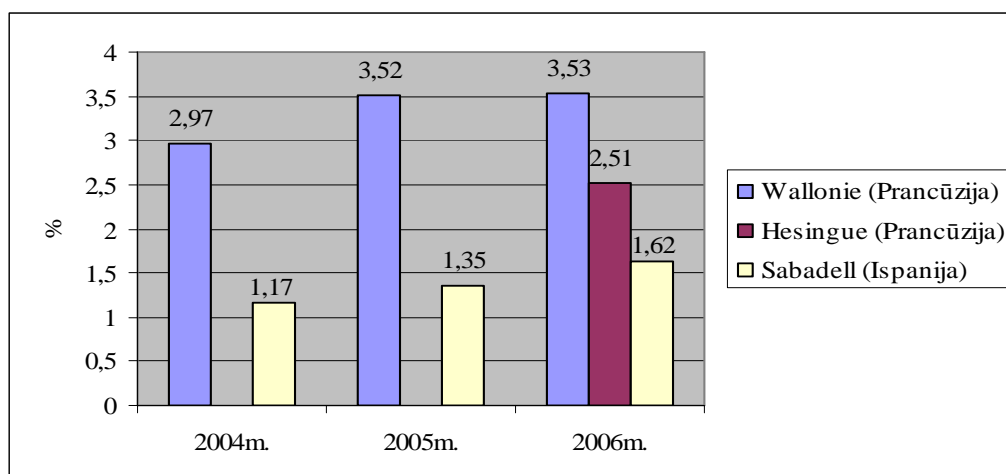
Išlaidos valdymui Wallonie ir Ispanijos savivaldybėse sudaro nuo 26,76 iki 33,94%. Hesingue savivaldybėje jų dalis tesiekia tik 8,41%, tačiau reikėtų įvertinti investicinio biudžeto dalį, kadangi jis sudaro net 46,15% ir atitinkamai mažina kitus išlaidų struktūros elementus.

Šaltinis: sukurta autorės.

20 pav. Užsienio vietos savivaldybių išlaidos subsidijoms ir jų dinamika 2004-2006m., %

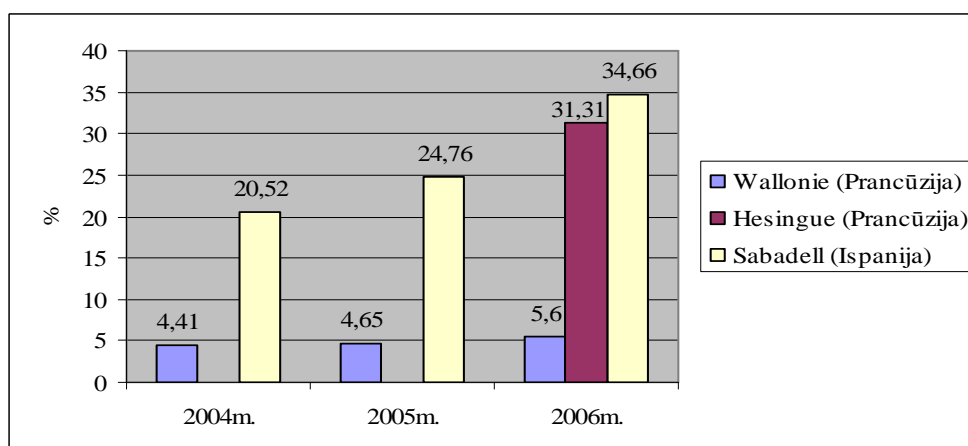
Išlaidos subsidijoms – tai išlaidos įmonėms ir asociacijoms. Jos kai kuriose savivaldybėse prijungiamos prie išlaidų valdymui. Kaip matyti iš 20 paveikslo, Wallonie savivaldybės biudžete subsidijoms skiriama apie 25% visų išlaidų. Ispanijos savivaldybės biudžete išlaidų subsidijoms dalis kiekvienais metais mažėja ir 2006m. sudaro 8,37%. Hesingue biudžete subsidijos yra įtrauktos į investicinį biudžetą, todėl funkcionavimo biudžete neatsispindi. Jos atitinkamai padidina investicinio biudžeto dalį visų išlaidų struktūroje, tačiau jos tesudaro 4,83% investicinio biudžeto išlaidų, todėl didelės reikšmės išlaidų pasiskirstymui neturi..

Šaltinis: sukurta autorės.

21 pav. Užsienio vietos savivaldybių išlaidos skoloms ir jų dinamika 2004-2006m.,%

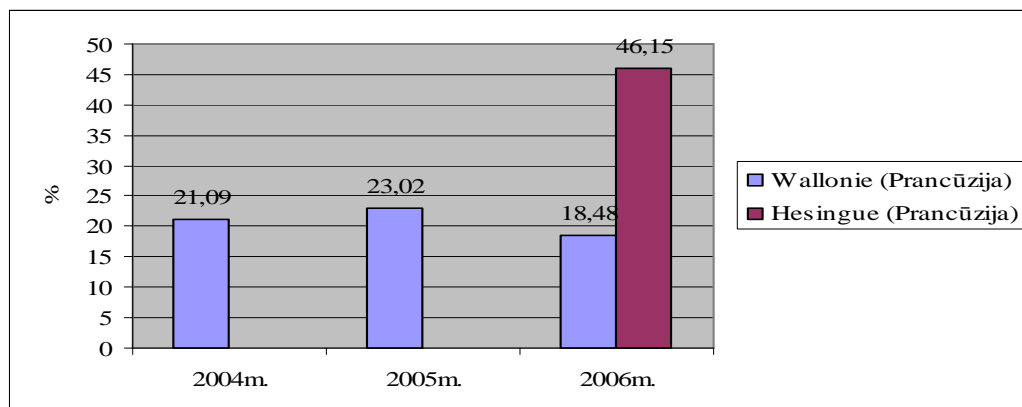
Išlaidos skoloms funkcionavimo biudžete – tai išlaidos paskoloms ir palūkanoms padengti. Kaip matyti iš 21 paveikslo, daugiausia tokių išlaidų turi Wallonie savivaldybė (2,97-3,53%) ir ši dalis kiekvienais metais didėja. Mažiausiai skolinasi Ispanijos savivaldybė, tačiau jos išlaidų dalis skoloms padengti taip pat didėja, t.y. nuo 1,17% 2004m. iki 1,62% 2006m. Hesingue savivaldybės biudžete skolų padengimas sudaro 2,51% išlaidų.

Šaltinis: sukurta autorės.

22 pav. Užsienio vietos savivaldybių kitos išlaidos ir jų dinamika 2004-2006m.,%

Kitos išlaidos – tai išlaidos ekonomikai, žmogaus teisių apsaugai ir kitos biudžete nenumatytos išlaidos. Kaip matyti iš 22 paveikslo, daugiausia kitų išlaidų patiria Ispanijos savivaldybė ir jų dalis kiekvienais metais didėja, t.y. nuo 20,52 2004m. iki 34,66% 2006m. Hesingue savivaldybės biudžete 2006m. taip pat buvo patirta 31,31% kitų išlaidų. Mažiausia šių išlaidų dalis yra Ispanijos savivaldybės biudžete (4,41- 5,6%), tačiau taip pat pastebimas nežymus jų didėjimas.

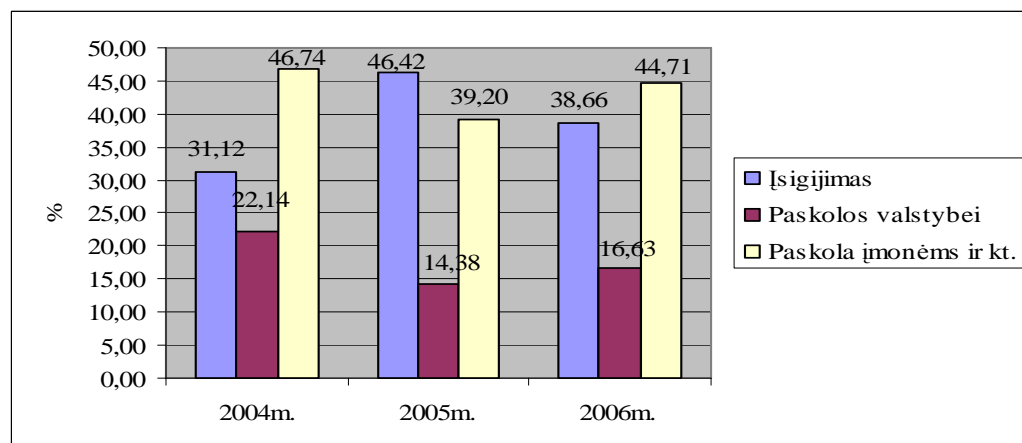

Šaltinis: sukurta autorės.

23 pav. Prancūzijos vietos savivaldybių investicinių biudžetų išlaidos 2004-2006m.,%

Wallonie savivaldybės investicinio biudžeto išlaidos sudaro nuo 18,48% iki 23,02% visų biudžeto išlaidų. Hesingue savivaldybės išlaidų investavimo biudžetas sudaro 46,15%.

Hesingue savivaldybės investavimo biudžetas yra subalansuotas, t.y. ir pajamos, ir išlaidos yra lygios 46,15% bendro biudžeto. Wallonie savivaldybės investavimo biudžete neilaikoma balanso principo. Šioje savivaldybėje investavimo biudžetas įtraukiamas į bendrą biudžetą atskiromis eilutėmis ir nėra subalansuotas.(6 priedas)

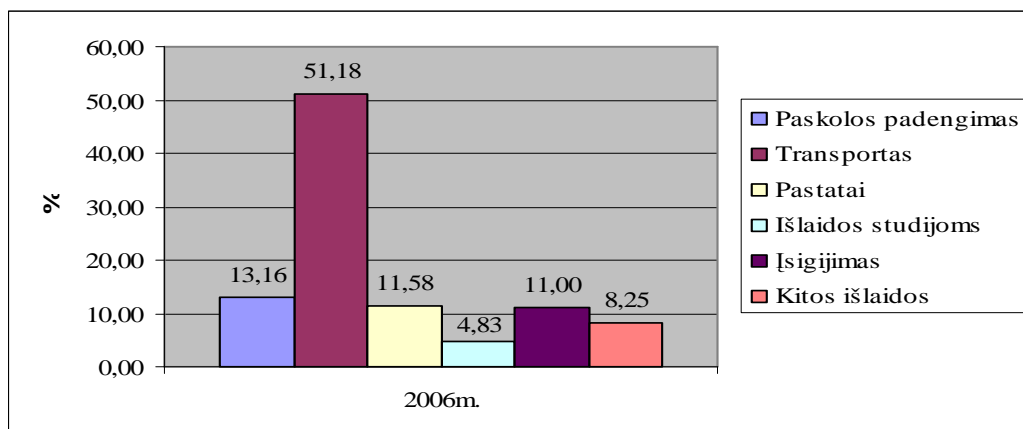

Šaltinis: sukurta autorės.

24 pav. Wallonie (Prancūzija) vietos savivaldybės investicinių biudžetų išlaidos 2004-2006m.,%

Wallonie ir Hesingue vietos savivaldybių investicinių biudžetų išlaidų struktūra skiriasi (24 ir 25 pav.). Wallonie savivaldybės investiciniame biudžete daugiausia lėšų skiriama investicinių objektų įsigijimui (31,12-46,42%) bei paskolų suteikimui kitoms institucijoms, išskyrus valstybės (39,2-46,74%) Paskolos valstybei sudaro 14,38-22,14% visų investicinio biudžeto išlaidų.

Hesingue savivaldybės investiciniame biudžete daugiausia lėšų skiriama investicijoms į kelius, jų tvarkymą (51,18%). Kitos išlaidų dalys išlaidų struktūroje yra apylygios: paskolos grąžinimas (13,16%), pastatų įsigijimas (11,58%), kito turto įsigijimas (11%), išlaidos studijoms, t.y. investicinių projektų studijavimui, vertinimui, rinkimuisi (4,83%) bei kitos išlaidos (8,25%).

Šaltinis: sukurta autorės.

25 pav. Hesingue (Prancūzija) vietos savivaldybės investicinių biudžetų išlaidos 2006m.,%

Balanso principas užsienio savivaldybėse yra reglamentuotas įstatymais ir jo laikymasis yra privalomas. Vertinant Prancūzijos savivaldybių biudžetus, kurie yra sudaromi iš dviejų dalių, - funkcionavimo ir investicijų – galima pasakyti, jog privalomas yra tik bendro biudžeto balanso laikymasis, atskiri biudžetai gali būti nesubalansuoti, tačiau kai kuriose savivaldybėse ir investavimo, ir funkcionavimo biudžetai yra subalansuoti.

Viešumo principas užsienio savivaldybėse yra pažeidžiamas, kadangi informaciją apie savivaldybių biudžetus rasti labia sunku. Dauguma savivaldybių pateikia tik paskutiniųjų metų biudžetus arba visai jų nepateikia.

Apibendrinimas Anglijos savivaldybių asignavimai yra skirstomi pagal funkcijas, o kitose lyginamose šalyse pagal programas. Anglijos savivaldybėje didžiausią dalį išlaidų 2006m. sudaro transportas (25%), taip pat žmogaus teisių ir nuosavybės apsauga (20,9%). Kitų užsienio vietos savivaldos institucijų biudžetų išlaidas sudaro paslaugos, subsidijos, išlaidos valdymui, kitos išlaidos. Prancūzijos savivaldybių biudžetuose sudaromi investiciniai biudžetai, kurie sudaro bendrą biudžetą ir pajamų, ir išlaidų tam tikrą dalį.

2.1 LIETUVOS SAVIVALDYBIŲ FINANSAVIMO ŠALTINIŲ IR LĖŠŲ NAUDOJIMO VERTINIMAS

Savivaldybės biudžeto sudarymas pakankamai išsamiai reglamentuotas įvairaus lygio teisės aktais, pradedant Konstitucija ir baigiant ministrų įsakymais. Paminėti tokie svarbiausi šį dalyką reglamentuojantys teisės aktai: Konstitucija, Biudžeto sandaros įstatymas, Savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymas, Vietos savivaldos įstatymas, Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų sudarymo ir vykdymo taisyklės.

Lietuvos Respublikos Biudžeto sandaros įstatymas yra pagrindinis įstatymas, kuriame įteisintos svarbiausios biudžeto formavimo ir lėšų naudojimo, biudžeto rengimo, tvirtinimo, vykdymo ir kontrolės nuostatos.

Savivaldybių biudžetuose sukaupiamos lėšos, reikalingos įstatymų priskirtoms funkcijoms ir savivaldybėms įstatymų perduotoms valstybės funkcijoms atlikti. Kiekviena savivaldybė turi savarankišką biudžetą, kuris tvirtinamas be deficito. [LRS, 2004]

7 lentelė

Savivaldybių pajamos pagal Lietuvos įstatymus

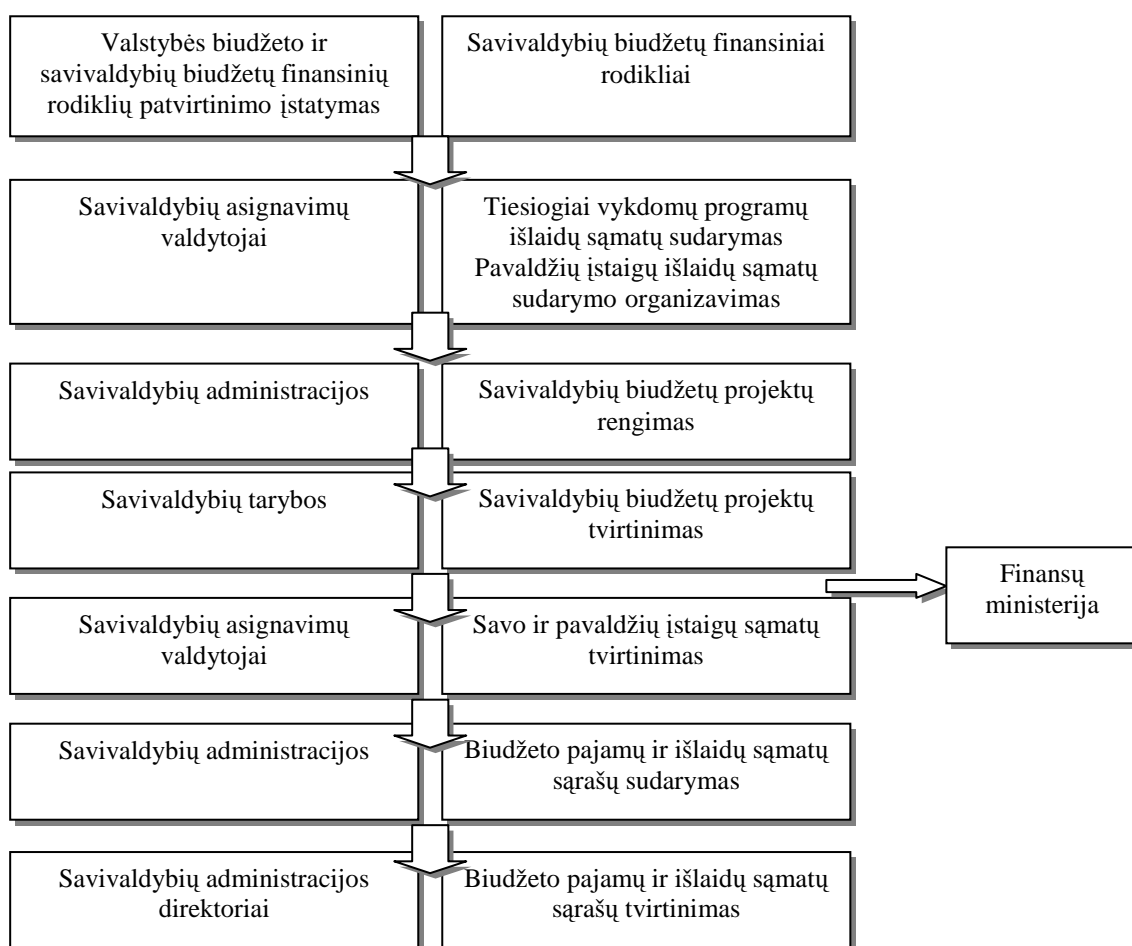
Lietuvos Respublikos Biudžeto sandaros įstatymas	Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymas	Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas
1) pajamos iš mokesčių, gaunamos iš savivaldybių biudžetų pagal įstatymus ir kitus teisės aktus; 2) pajamos iš savivaldybių turto (išskyrus pajamas, gaunamas pagal Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymą); 3) savivaldybių biudžetinių įstaigų pajamos; 4) pajamos, gautos už išnuomotą arba suteiktą naudotis valstybinę žemę, valstybinio vidaus vandenų fondo vandens telkinius ir Vyriausybės nustatyta tvarka paskirsčius lėšas už parduotus ne žemės ūkio paskirčiai valstybinės žemės sklypus; 5) valstybės biudžeto dotacijos ir kitos perduamos lėšos; 6) negrąžintina finansinė parama (piniginės lėšos); 7) kitos įstatymų nustatytos pajamos.	1) mokestinės pajamos iš savivaldybei priskirtų mokesčių ir gyventojų pajamų mokesčių; 2) nemokestinės pajamos, kurios savivaldybės biudžetui pagal įstatymus sumoka fiziniai ir juridiniai asmenys; 3) valstybės biudžeto dotacijos.	1) pagal įstatymus ir kitus teisės aktus iš mokesčių gaunamos savivaldybių biudžetų pajamos; 2) pajamos iš savivaldybių turto (nuosavybės); 3) baudos, gautos įstatymų nustatyta tvarka; 4) vietinės rinkliavos; 5) savivaldybių biudžetinių įstaigų pajamos už teikiamas paslaugas; 6) pajamos už savivaldybių lėšų likučius einamosiose sąskaitose; 7) pajamos, gautos Vyriausybės nustatyta tvarka paskirsčius lėšas už parduotus ir išnuomotus ne žemės ūkio paskirčiai valstybinės žemės sklypus; 8) valstybės biudžeto dotacijos; 9) kitos įstatymų nustatytos pajamos; 10) negrąžintina finansinė parama (piniginės lėšos); 11) paskolos.

Šaltinis: sudaryta autorių pagal LR Biudžeto sandaros įstatymą (2004), LR savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymą (2001), LR vietos savivaldos įstatymą (2000)

Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatyme pateikta pajamų klasifikacija yra labiau apibendrinanti nei kituose minėtuose įstatymuose, kur savivaldybių biudžetų pajamų šaltiniai pateikiami detaliau, atskirais straipsniais.

Savivaldybės gali sudaryti savivaldybės administracijos direktoriaus rezervą, kuris turi būti ne didesnis kaip 1 procentas patvirtintų savivaldybės biudžeto asignavimų sumos. Konkretų savivaldybės administracijos direktoriaus rezervo dydį kasmet nustato savivaldybės taryba, tvirtindama atitinkamų metų savivaldybės biudžetą. Savivaldybės administracijos direktoriaus rezervo lėšas skirsto savivaldybės administracijos direktorius. Rezervo lėšos naudojamos tik toms reikmėms, kurių negalima numatyti sudarant ir tvirtinant savivaldybės biudžetą. Šios lėšos naudojamos ekstremalių situacijų padariniams likviduoti ir kitoms reikmėms pagal savivaldybių tarybų nustatytas taisykles.[LRS, 2004]

Biudžeto sudarymas – tai ilgas, praktiškai visus metus trunkantis procesas, kurio turinys, procedūros ir dalyvių vaidmuo nustatyti teisės aktais, tuo garantuojant visų dalyvių atliekamų darbų koordinavimą. Savivaldybės biudžetai rengiami pagal 26 pav. pavaizduotą schemą.

Šaltinis: Bivainis J., Butkevičius A., Nacionalinio biudžeto išlaidų planavimas. Pinigų studijos 2002-4. p.33

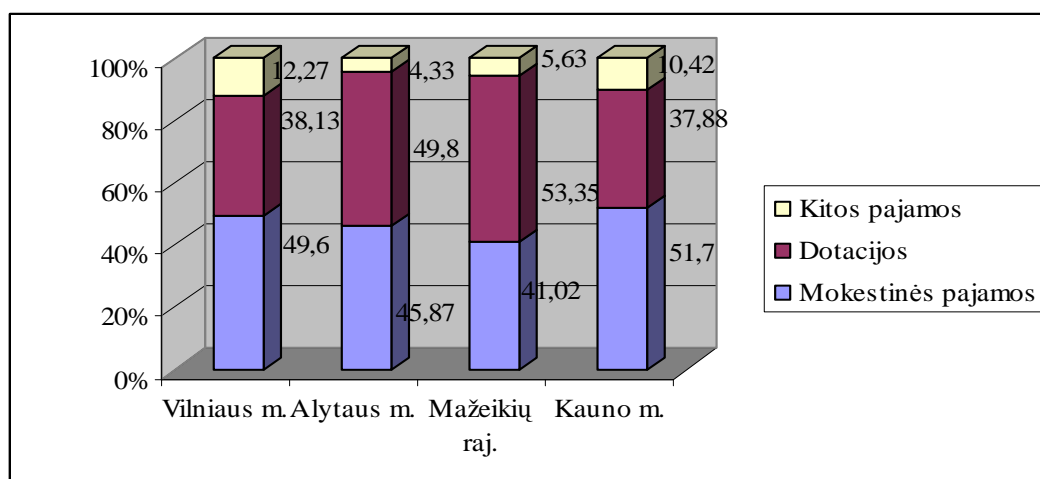
26 pav. Savivaldybių biudžetų sudarymo procedūrinė schema

Savivaldybių administracijos direktoriaus nustatyta tvarka numatomi savivaldybių biudžetų asignavimų valdytojai sudaro savo programų sąmatų projektus ir organizuoja jiems pavaldžių biudžetinių įstaigų ir kitų subjektų programų arba vykdomų atskirų programos priemonių (projektų) sąmatų projektų sudarymą. Savivaldybių administracijos tikrina, ar programų sąmatų projektuose pateikti skaičiavimai yra tikslūs, ar laikytasi taupumo režimo, ar numatyti asignavimai esamiems išsiskolinimams padengti, prireikus patikslina asignavimus ir įtraukia juos į savivaldybių biudžetų projektus.

Savivaldybių taryboms patvirtinus savivaldybių biudžetus, administracijų direktoriai juos pateikia Finansų ministerijai. Savivaldybių biudžetų asignavimų valdytojai naudoja skirtus biudžetų asignavimus pagal paskirtį ir teikia finansinę bei kitą atskaitomybę savivaldybių vykdomosioms institucijoms nustatyta tvarka ir terminais. Savivaldybės teikia Finansų ministerijai metines biudžetų įvykdymo ataskaitas.

2.2.1 LIETUVOS SAVIVALDYBIŲ FINANSAVIMO ŠALTINIŲ VERTINIMAS

Norint įvertinti Lietuvos savivaldybių finansavimo šaltinius, aktualu susipažinti su atskirų savivaldybių biudžetų pokyčiais. Kad gauti kuo tikslesnį vietos savivaldybių finansavimo šaltinių vertinimą, nagrinėsiu skirtingų dydžių savivaldybes – Vilniaus, Kauno, Alytaus miestų ir Mažeikių rajono. (1 priedas)

Šaltinis: sukurta autorės.

27. pav. Lietuvos vietos savivaldybių pajamų struktūra 2006m., %

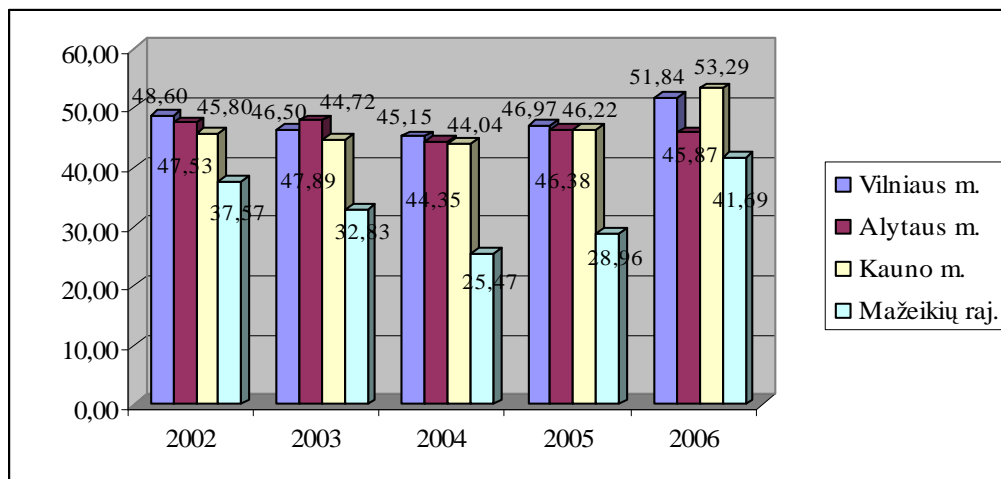
Lietuvos vietos savivaldybių pajamų struktūra iš minėtų įstatymų labiausiai atitinka Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymą, t.y. pagrindiniai savivaldybių biudžetų finansavimo šaltiniai – mokestinės pajamos ir dotacijos. 27

paveiksle pateikta Lietuvos vietos savivaldybių pajamų struktūra 2006m. Kaip matyti iš 27 paveikslo, kuo didesnė savivaldybė, tuo daugiau jos biudžeto pajamų struktūroje sudaro mokestinės pajamos. Pavyzdžiui, Vilniaus, Kauno miestų savivaldybių biudžetuose pajamos iš mokesčių 2006m. sudarė 49,6-51,7% visų pajamų, Alytaus miesto - 45,87%, o Mažeikių rajono – tik 41,02%. Kuo mažesnė savivaldybė, tuo mažiau ji surenka mokestinių pajamų ir tuo daugiau ji gauna valstybės dotacijų. Pavyzdžiui, dotacijos Vilniaus, Kauno miesto biudžeto struktūroje sudarė 37,88-38,13%, Alytaus miesto – 49,8%, Mažeikių rajono – 53,35%. Kitos pajamos Vilniaus, Kauno miestų savivaldybių biudžetuose 2006m. sudarė 10,42-12,27%, Alytaus miesto – 4,33%, Mažeikių rajono – 5,63%.

Mokestinės pajamos

Mokestinės pajamos – viena iš pagrindinių Lietuvos savivaldybių biudžetų pajamų šaltinių. Atskirose savivaldybėse 2002-2006m. jos sudaro 25,47-53,29% visų biudžeto pajamų.

Kaip matyti iš 28 paveikslo, Vilniaus, Alytaus ir Kauno miestų savivaldybių biudžetuose mokestinių pajamų dalis 2002-2005m. labai panaši ir beveik nekinta, t.y. sudaro 44,04-47,89% visų biudžeto pajamų, o 2006m. Vilniaus miesto savivaldybės biudžete padidėjo iki 51,84%, Kauno – 53,29%. Labiausiai iš nagrinėjamų savivaldybių mokestinių pajamų dalis kinta Mažeikių rajono savivaldybėje, t.y. 2002-2004m. ji sumažėjo nuo 37,57% iki 25,47%, o 2004-2006m. padidėjo nuo 25,47% iki 41,69%.

Šaltinis: sukurta autorės.

28 pav. Lietuvos vietos savivaldybių mokestinių pajamų dinamika 2002-2006m., %

Pagrindiniai mokestinių pajamų struktūros elementai – pajamų ir turto mokesčiai. Pajamų mokesčius sudaro (apie 90% visų pajamų) :

1. Gyventojų pajamų mokestis (gautas iš VMI);
2. Gyventojų pajamų mokestis savivaldybių išlaidų struktūros skirtumams išlyginti;
3. Gyventojų pajamų mokestis šio mokesčio pajamoms išlyginti.

Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos teritorinė valstybinė mokesčių inspekcija į savivaldybės biudžetą perveda Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymo priedėlyje nurodytą gyventojų pajamų mokesčio dalį (procentais), iš apskaičiuotos gyventojų pajamų mokesčio sumos atskaičius atitinkamų metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymu patvirtintas šio mokesčio į Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžetą ir į valstybės biudžetą dalis (procentais). Likusi gyventojų pajamų mokesčio dalis pervedama į Valstybės išdo sąskaitą. (LRS, 2001)

Turto mokesčiai palyginti su pajamų mokesčiais mokestinėms pajamoms daro žymiai mažesnę įtaką (apie 10%)

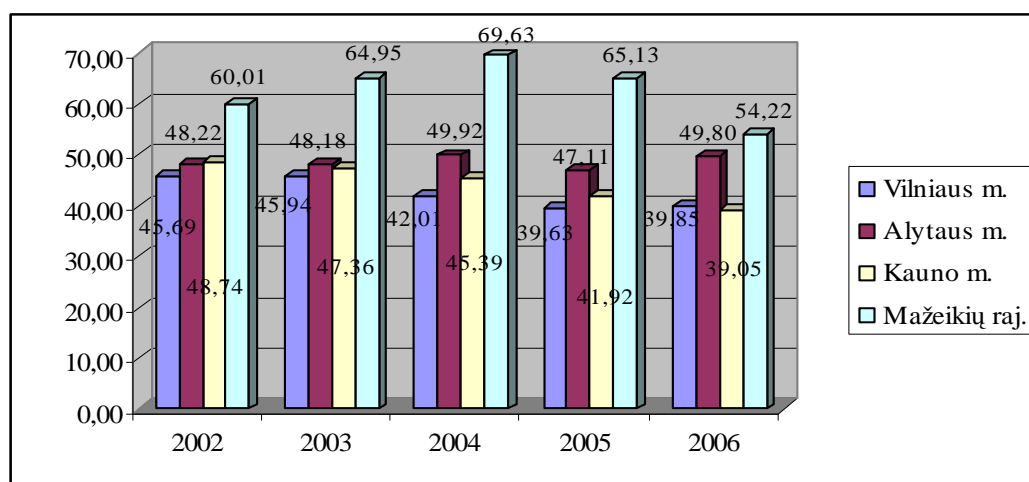
Turto mokesčius sudaro:

1. Žemės mokestis;
2. Įmonių ir organizacijų nekilnojamojo turto mokestis;
3. Paveldimo ir dovanojamo turto mokestis;
4. Valstybinės žemės ir valstybinio vandens fondo vandens telkinių nuomos mokestis.

Pagrindiniai mokesčiai, lemiantys mokestinių pajamų dydį, yra gyventojų pajamų mokestis šio mokesčio pajamoms išlyginti, gyventojų pajamų mokestis savivaldybių išlaidų struktūros skirtumams išlyginti bei gyventojų pajamų mokestis. Kiti mokesčiai daro labai mažą įtaką mokestinėms pajamoms.

Valstybės biudžeto dotacijos

Valstybės biudžeto dotacijos – vienas iš pagrindinių savivaldybių biudžeto finansavimo šaltinių. Jos sudaro nuo 39,63% iki 69,63% visų biudžeto pajamų atskirose savivaldybėse.

Šaltinis: sukurta autorės.

29 pav. Lietuvos vietos savivaldybių dotacijų dinamika 2002-2006m.,%.

Dvidešimt devintajame paveiksle pateikta Lietuvos savivaldybių dotacijų dinamika 2002-2006m. Kaip matyti iš 29 paveikslo, daugiausia dotacijų yra skiriama Mažeikių rajono savivaldybei,

2002-2004m. jų dalis padidėjo nuo 60,01% iki 69,63%, o 2004-2006m. sumažėjo nuo 69,63% iki 54,22%. Dotacijų dalies kitimas biudžeto pajamų struktūroje yra susijęs su mokestinių pajamų dalies kitimu. Sumažėjus mokestinių pajamų daliai biudžeto pajamų struktūroje, padidėja dotacijų dalis ir atvirkščiai. Vilniaus miesto savivaldybės biudžete dotacijų dalis 2002-2006m. sumažėjo nuo 45,69% iki 39,85%, o Kauno miesto – nuo 48,74% iki 39,05%. Alytaus miesto savivaldybėje dotacijų dalis pajamų struktūroje nagrinėjamu laikotarpiu kinta mažiausiai, t.y. 47,11-49,8%.

Valstybės biudžeto dotacijos pagal Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymą skirstomos:

1. Valstybės biudžeto bendroji dotacija;
2. Valstybės biudžeto specialios tikslinės dotacijos;
3. Valstybės biudžeto bendrosios dotacijos kompensacija.

“Bendrosios dotacijos kompensacijos savivaldybių biudžetams skiriamos dėl Seimo ar Vyriausybės priimtų sprendimų atsirandantiems savivaldybių biudžetų pajamų ir išlaidų pokyčiams kompensuoti.” (LRS, 2001)

Valstybės biudžeto bendroji dotacija pagal Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymą savivaldybių biudžetams skiriama:

1. Savivaldybių gyventojų pajamų mokesčiui išlyginti;
2. Savivaldybių išlaidų struktūrų skirtumams, kuriuos lemia nuo savivaldybių veiklos nepriklausantys objektyvūs veiksniai, išlyginti.

Lėšas, skiriamas savivaldybių gyventojų pajamų mokesčiui ir išlaidų struktūrų skirtumams, kuriuos lemia nuo savivaldybių veiklos nepriklausantys objektyvūs veiksniai, išlyginti, sudaro likusi apskaičiuota atskirų savivaldybių gyventojų pajamų mokesčio dalis (procentais), kurią VMI perveda į Valstybės išdo sąskaitą. (LRS, 2001)

Iš lėšų, skiriamų savivaldybių gyventojų pajamų mokesčiui ir išlaidų struktūrų skirtumams išlyginti, dalies savivaldybių gyventojų pajamų mokesčiui išlyginti remiamos tos savivaldybės, kurių faktinės praėjusio mėnesio pajamos iš gyventojų pajamų mokesčio vienam savivaldybės gyventojui yra mažesnės už faktines praėjusio mėnesio visų savivaldybių vidutines pajamas iš gyventojų pajamų mokesčio vienam gyventojui. (LRS, 2001)

Remiama savivaldybė gauna nustatytą vienodą dalį skirtumo, susidarancio tarp faktinių praėjusio mėnesio visų savivaldybių vidutinių pajamų iš gyventojų pajamų mokesčio vienam gyventojui ir faktinių praėjusio mėnesio pajamų iš gyventojų pajamų mokesčio vienam savivaldybės gyventojui. (LRS, 2001)

Lėšos savivaldybių išlaidų struktūrų skirtumams išlyginti skiriamos savivaldybei atsižvelgiant į jai tenkančią visų savivaldybių demografinių, socialinių ir kitų rodiklių, kurie turi

įtakos objektyviems savivaldybių išlaidų struktūrų skirtumų pasikeitimams, dalį bei šių rodiklių svarbą. (LRS, 2001)

Valstybės biudžeto specialios tikslinės dotacijos, kurios sudaro apie 90% visų Lietuvos savivaldybių pajamų iš dotacijų, pagal Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymą skirstomos:

1. Valstybinėms (perduotoms savivaldybėms) funkcijoms atlikti;
2. Priskirtajai savivaldybių funkcijai atlikti;
3. Seimo, Vyriausybės patvirtintoms programoms vykdyti.

Skolintos lėšos

Savivaldybių skolinimosi tvarką reglamentuoja 1999 m. birželio 9 d. vyriausybės nutarimas Nr. 743 “Dėl savivaldybių naudojimosi bankų kreditais, paskolų ėmimo ir teikimo tvarkos patvirtinimo”. Jame numatyta, jog savivaldybės paskolas imti gali tik investicinėms programoms finansuoti. Galimi paskolos ėmimo tikslai:

- Valstybės investicijų programoje numatytiems projektams finansuoti;
- Savivaldybės investiciniams projektams finansuoti;
- Trumpalaikiams biudžeto vykdymo poreikiams;
- Skolai dengti.

Savivaldybių skolinimosi taisyklės nustato savivaldybių skolinimosi tvarką.[LRS, 2004]

Savivaldybė, turėdama savivaldybės kontrolieriaus (savivaldybės kontrolieriaus tarnybos) išvadą, tarybos sprendimu gali:

1. imti ilgalaikes paskolas iš vidaus ir užsienio kreditorių investicijų projektams finansuoti, nesunaudojamiesiems kilnojamiesiems ir nekilnojamiesiems daiktams įsigyti, skoloms padengti;
2. imti trumpalaikes paskolas iš vidaus ir užsienio kreditorių biudžetinais metais laikinam pajamų trūkumui padengti, kai nepakanka šiam tikslui savivaldybės biudžeto apyvartos lėšų;
3. suteikti garantijas dėl savivaldybės kontroliuojamų įmonių paskolų, naudojamų investicijų projektams finansuoti.

Savivaldybių skolinimosi limitus nustato Lietuvos Respublikos Seimas, tvirtindamas atitinkamų metų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklius.

Savivaldybių skolinimosi limitai apibrėžiami atitinkamų metų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymais. Bendra savivaldybės skola 2000 m. negalėjo viršyti 20 procentų, 2001 m. - 25 procentų, 2002-2006m. - 35 procentų patvirtintų tų metų savivaldybės biudžeto pajamų, išskyrus Vilniaus ir Kauno savivaldybes, kur tarifas 50%(neįskaitant iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto savivaldybei

skiriamų specialiųjų tikslinių dotacijų). Metinis grynasis skolinimasis 2000 m. ir 2001 m. negali viršyti 15 procentų, 2002-2006m. – 20 procentų, iš jų metinis trumpalaikis skolinimasis 2000-2006m. 10 procentų patvirtintų tų metų savivaldybės biudžeto pajamų. Gražintina 2000-2001m. kalendoriniais metais bendra savivaldybės paskolų ir palūkanų bei su paskolų ėmimu susijusių įmokų suma negali viršyti 15 procentų, 2002-2006m. – 20 procentų patvirtintų tų metų savivaldybės biudžeto pajamų.

Savivaldybė tarybos sprendimu gali imti paskolas iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų, taip pat gali imti paskolas iš vidaus ir užsienio kreditorių su valstybės garantija, vadovaudamasi teisės aktais, reglamentuojančiais paskolų iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų ir valstybės garantijų teikimo ir suteiktų paskolų grąžinimo tvarką.

Savivaldybė privalo pateikti Finansų ministerijai prisiimtų skolinių įsipareigojimų ir suteiktų garantijų ataskaitas pagal šios ministerijos patvirtintas taisykles.

Finansų ministerija iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto apyvartos lėšų savivaldybėms gali teikti trumpalaikes paskolas laikinam pajamų trūkumui padengti, kai nepakanka šiam tikslui savivaldybės biudžeto apyvartos lėšų. Už suteiktas paskolas savivaldybės moka 1 procento metines palūkanas.

Trumpalaikė paskola gali būti suteikta tik iki biudžetinių metų pabaigos. Jeigu savivaldybės biudžeto finansinė būklė nepagerėja, savivaldybės vykdomosios institucijos prašymu paskolos sutartyje nustatytas paskolos grąžinimo terminas šalių susitarimu gali būti pratęstas, bet ne ilgiau kaip iki biudžetinių metų pabaigos. Suteikiama trumpalaikė paskola yra tikslinė. Trumpalaikė paskola savivaldybei neteikiama, jeigu savivaldybės biudžetas nepatvirtintas.

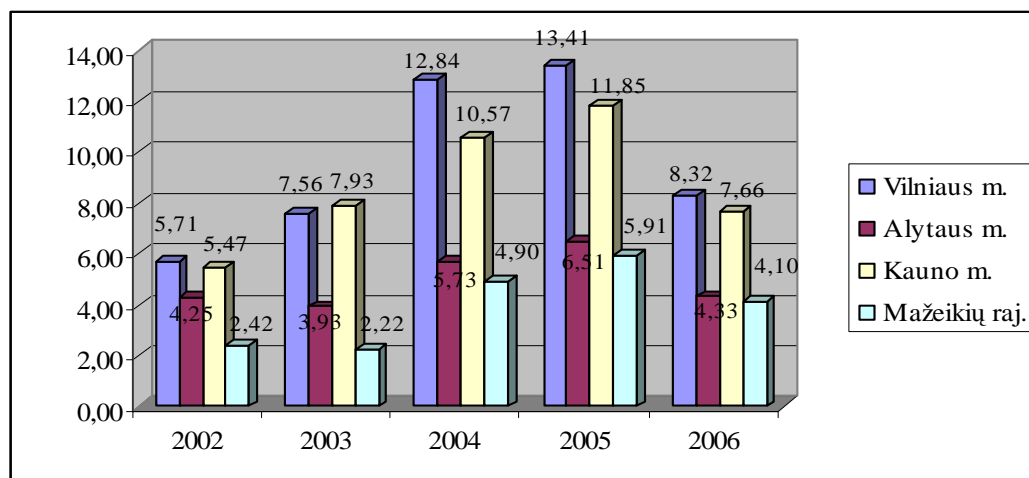
Nagrinėjant Lietuvos savivaldybių pajamas iš skolintų lėšų, darosi akivaizdu, jog yra pažeidžiamas biudžeto visuotinumą principas, kadangi skolintos lėšos į savivaldybių biudžetus nepatenka, jos forminamos atskirais dokumentais.

Kitos savivaldybių pajamos

Kitos savivaldybių pajamos – tai paslaugų ir produktų pardavimas, taip pat Europos struktūrinių fondų parama, privatizavimo lėšos. Iš 30 paveikslo matyti, kokią dalį savivaldybių pajamų struktūroje sudaro kitos nei aptartos pajamos.

Kaip matyti iš 30 paveikslo, kitos pajamos didžiausią dalį sudaro Vilniaus ir Kauno savivaldybių biudžetuose. Kitų pajamų dalis 2002-2005m. Vilniaus miesto savivaldybėje padidėjo nuo 5,71% iki 13,41%, Kauno – nuo 5,47% iki 11,85%. Alytaus miesto ir Mažeikių rajono savivaldybių biudžetuose nagrinėjamu laikotarpiu kitų pajamų dalis visų pajamų struktūroje taip pat didėjo, bet netolygiai, t.y. Alytaus miesto savivaldybės biudžete kitos pajamos 2002-2005m. atitinkamai sudarė 4,25%, 3,93%, 5,73%, 6,51%, Mažeikių rajono – 2,42%, 2,22%, 4,9%, 5,91%.

2006m. kitų pajamų dalis visose nagrinėjamose savivaldybėse sumažėjo: Vilniaus miesto savivaldybės biudžete – nuo 13,41% iki 8,32%, Kauno – nuo 11,85% iki 7,66%, Alytaus – nuo 6,51% iki 4,33%, Mažeikių rajono – nuo 5,91% iki 4,1%.

Šaltinis: sukurta autorės.

30 pav. Lietuvos vietos savivaldybių kitų pajamų dinamika 2002-2006m., %

Savivaldybės dalį pajamų gali gauti privatizuodama savo turtą. Privatizavimas - savivaldybių turto (akcijų ar kito turto) perdavimas potencialių pirkėjų nuosavybėn, taip pat savivaldybės kontrolės perdavimas savivaldybės kontroliuojamose įmonėse, kai iš papildomų įnašų išplatinama nauja akcijų emisija. Sumažinus valdžios funkcijas, atiduodant jų vykdymą privačiam sektoriui, sumažėtų mokesčių skaičius ir našta. (Stačiokas R., Mažeika A., Šerėnienė L., 2004)

Privatizavimo lėšos yra:

- 1) pajamos, gautos iš privatizavimo sandorių ir pardavus savivaldybei nuosavybės teise priklausančius akcijų paketus
- 2) palūkanos už atidėtas įmokas ir netesybos (baudos ir delspinigiai už privatizavimo sandoriuose numatytų sąlygų nevykdymą);
- 3) kitos pajamos (tarptautinių organizacijų parama, pajamos už papildomai teikiamas paslaugas, duomenų bazės naudojimą ir kitos pajamos);
- 4) kitos įplaukos. (LRS, 2006)

Visiškai privatizuoti viešąjį sektorių neįmanoma, nes dalis visuomenės poreikių, pavyzdžiui, nacionalinio saugumo, yra grupiniai, bendri savo prigimtimi. Bent dalis švietimo, socialinės apsaugos sistemų, keliai, valdžios ir teisės institucijos, nacionalinis saugumas, ekologija ir kt. liks viešojo intereso sritis. Vienais atvejais dėl to, kad privačiam interesui tai nėra patrauklios sritys, kitais todėl, kad tai yra prigimtine, natūrali viešojo intereso erdvė. (Gylis P., 2006)

Kitas savivaldybių finansavimo šaltinis – Europos Sąjungos parama. ES lėšoms gauti yra sukurta įvairių programų, pavyzdžiui, speciali ES parama savivaldybėms remti – URBACT. Jos

tikslas – paskatinti žinių mainus, kuo labiau įtraukiant daugiau suinteresuotų miestų. Miestų atstovai atlieka dvejopą vaidmenį: jie pateikia tikslią informaciją apie vietinę miestų praktiką ir šia vietine patirtimi leidžia naudotis kitiems miestams. Būtent miestų atstovai padės konkrečioje vietoje įgyvendinti novatoriškas URBACT tinklų nustatytas praktikas. Urbact veikla pirmiausia skirta tiems miestams ir jų rajonams, kurie pasižymi dideliu nedarbu, nusikalstamumu ir skurdu, taip pat viešųjų paslaugų trūkumu.

Didieji Lietuvos miestai, turintys įvairių išteklių, turi geresnių galimybių pritraukti investicijas. Atitolę nuo didmiesčių specializuoti miestai ir rajonai pavirto bankrutuojančiais regionais ir pradeda merdėti. (Pareigis R, Dorofejeva O, 2004)

Lietuvos savivaldybės taip pat gali įsijungti į jau veikiančius teminius tinklus. Vilniaus miesto savivaldybė jau dalyvauja URBACT programos teminiame tinkle „ECO-FIN-NET: novatoriški nepalankių sąlygų rajonuose rėmimo mechanizmai“. (LSA, 2006)

Vertinant Lietuvos savivaldybių kitas pajamas, pastebime, kad visuotinio principas yra pažeidžiamas. Į biudžetą, kaip ir skolintos lėšos, nėra įtraukiama nei privatizavimo lėšos, nei ES parama.

Apibendrinimas .Mokestinės pajamos ir dotacijos – pagrindiniai Lietuvos savivaldybių finansavimo šaltiniai. Mokestinės pajamos 2002-2006m. lyginamose savivaldybėse sudaro 25,47-53,29%, dotacijos – 39,63-69,63% visų pajamų. Mažose savivaldybėse (Mažeikių raj.), kur surenkama nedaug mokestinių pajamų (25,47-41,69%), atitinkamai didėja finansavimo valstybės dotacijomis reikšmė (54,22-69,63%). Lietuvos savivaldybės paskolas, ES paramą, privatizavimo lėšas formina atskirais dokumentais, neįtraukia į biudžetus, taip pažeisdamos biudžeto visuotinio principą.

2.2.2 LIETUVOS SAVIVALDYBIŲ BIUDŽETŲ ASIGNAVIMŲ NAUDOJIMO VERTINIMAS

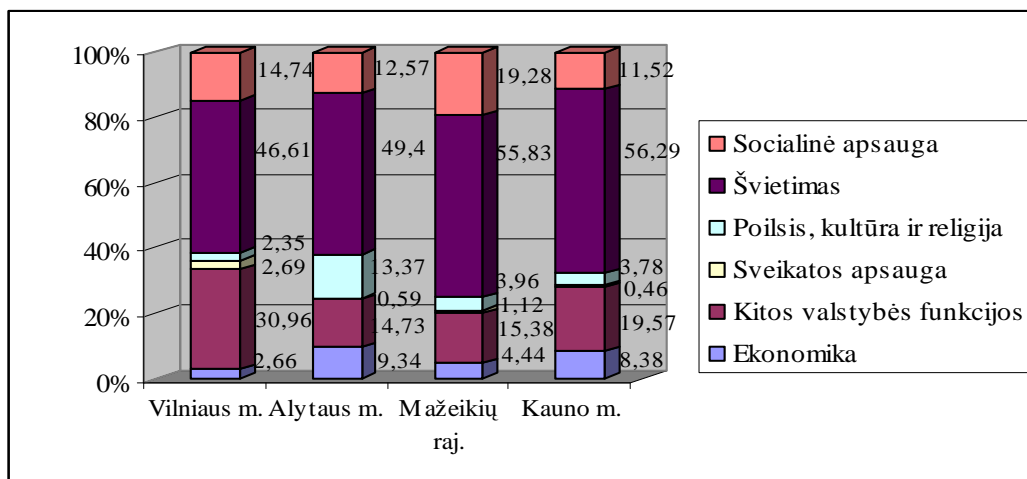
Lietuvos savivaldybių biudžetų asignavimai naudojami Vietos savivaldos įstatymui ir kitiems įstatymams įgyvendinti vykdant savivaldybių biudžetų asignavimų valdytojų patvirtintas programas.

Pagal Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo 4 str. “savivaldybių biudžetų asignavimų valdytojai yra savivaldybių biudžetinių įstaigų ar savivaldybių administracijos padalinių nurodytų savivaldybės tarybos patvirtintame savivaldybės biudžete, vadovai”.

Visos biudžeto pajamos skiriamos visoms biudžete numatytoms išlaidoms padengti, išskyrus tikslines dotacijas ir skolintas lėšas, kurios skiriamos konkrečioms tikslams. Iš to seka, kad bendro išlaidų padengimo principas Lietuvos savivaldybėse taikomas pilnai.

Savivaldybių biudžetų lėšos gali būti naudojamos tik savivaldybių funkcijoms: savivaldybių tarybų patvirtintoms socialinėms ir ekonominėms bei kitoms programoms įgyvendinti, savivaldybių biudžetinėms įstaigoms išlaikyti ir viešųjų paslaugų teikimui organizuoti.

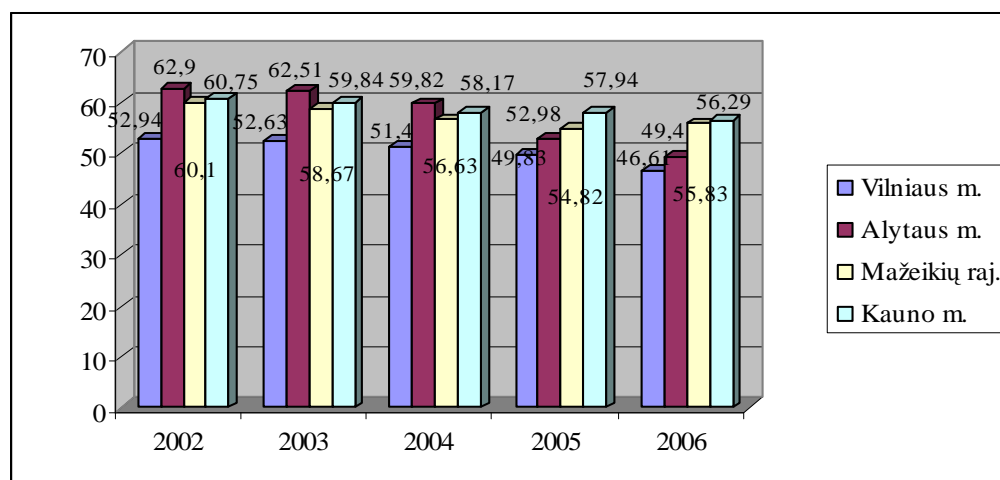
Lietuvos savivaldybių biudžeto asignavimų prioritetinės kryptys (31 pav.): švietimas, poilsis, kultūra, religija, ekonomika, socialinė apsauga, sveikatos apsauga.(2 priedas)

Šaltinis: sukurta autorės.

31 pav. Lietuvos vietos savivaldybių asignavimų struktūra 2006m., %

Trisdešimt pirmajame paveiksle pateikta Lietuvos savivaldybių asignavimų struktūra 2006m. Kaip matyti iš 31 paveikslo, pagrindinė Lietuvos savivaldybių biudžetų finansavimo sritis – švietimas. Nagrinėjamosiose vietos savivaldos institucijose 2006m. jos sudaro 46,61-56,29% visų asignavimų. Socialinė apsauga sudaro 11,52-19,28%, ekonomika – 2,66-9,34%, poilsis, kultūra, religija - 2,35-13,37%, kitos valstybės paslaugos – 14,73-30,96% visų biudžetų asignavimų.

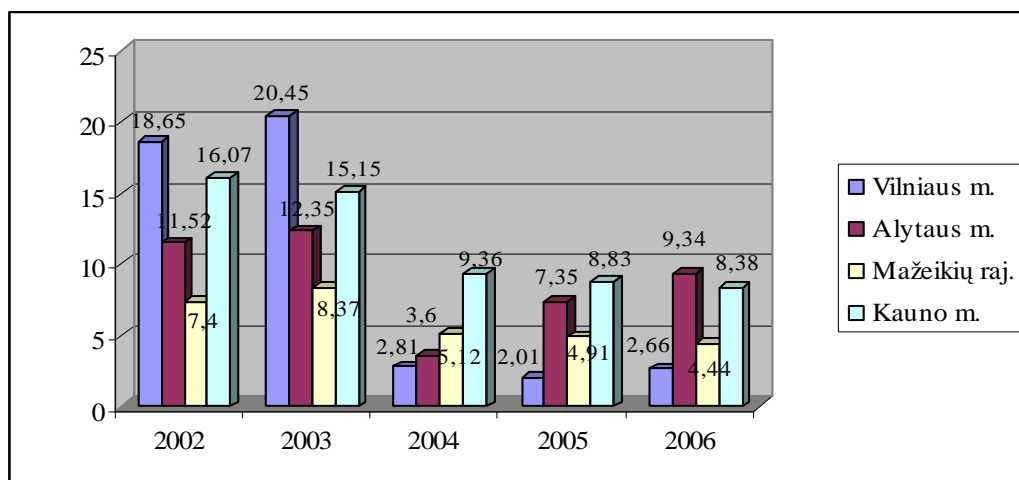

Šaltinis: sukurta autorės.

32 pav. Lietuvos vietos savivaldybių asignavimų švietimui dinamika 2002-2006m., %

Trisdešimt antrajame paveiksle pateikta Lietuvos vietos savivaldybių asignavimų švietimui dinamika 2002-2006m. Švietimas – pagrindinė Lietuvos savivaldybių finansavimo sritis,

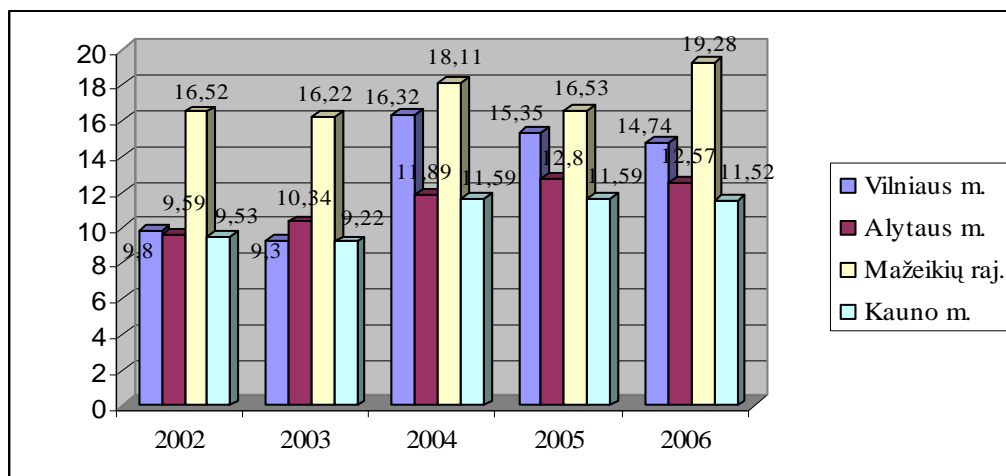
nagrinėjama laikotarpiu sudaranti 46,61-62,9% visų asignavimų. Kaip matyti iš 32 paveikslo, 2002-2006m. asignavimų švietimui dalis turi tendenciją mažėti, pavyzdžiui, Vilniaus miesto savivaldybės biudžete ši dalis sumažėjo nuo 52,94% iki 46,61%, Kauno – nuo 60,75% iki 56,29%, Alytaus – nuo 62,9% iki 49,4% visų asignavimų. Mažeikių rajono savivaldybės biudžete 2002-2005m. asignavimų švietimui dalis sumažėjo nuo 60,1% iki 54,82%, tačiau 2006m. skirtingai nei kitose nagrinėjamose savivaldybėse padidėjo iki 55,83%. Asignavimų švietimui dalies mažėjimas savivaldybių biudžetuose yra paaiškinamas biudžetų didėjimo absoliučiu dydžiu, t.y. nors asignavimai absoliučiu dydžiu didėja, tačiau kadangi biudžetai didėja dar didesniu santykiu, todėl asignavimų švietimui dalis bendroje biudžeto asignavimų struktūroje sumažėja.

Šaltinis: sukurta autorės.

33 pav. Lietuvos vietos savivaldybių asignavimų ekonomikai dinamika 2002-2006m., %

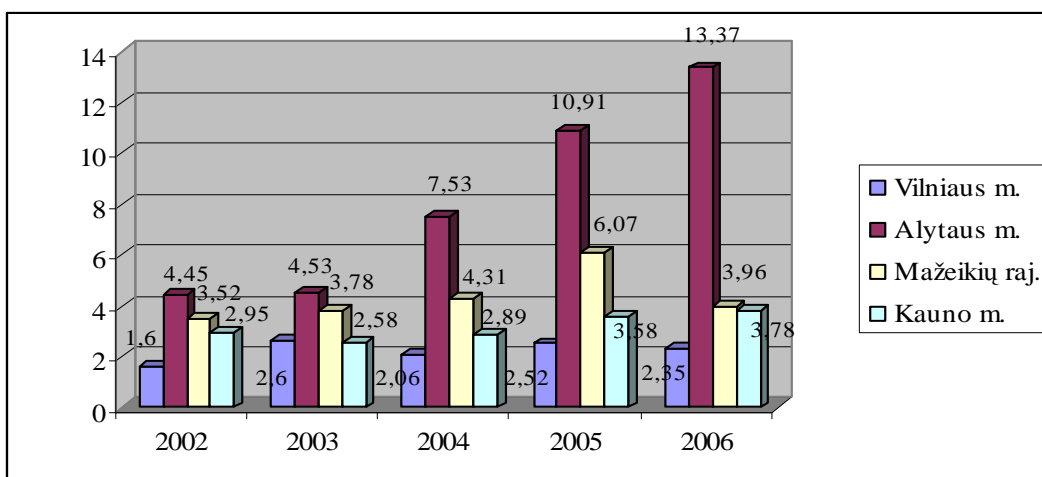
Asignavimai ekonomikai atskirose savivaldybėse kinta įvairiai.(31 pav.) 2002-2003m. nagrinėjamų savivaldybių biudžetuose išlaidų ekonomikai dalis buvo didesnė nei 2004-2006m. ir netgi didėjo. 2004m. asignavimų dalis ekonomikai sumažėjo Vilniaus miesto savivaldybėje nuo 20,45% iki 2,81%, Kauno – nuo 15,15% iki 9,36%, Alytaus – nuo 12,35% iki 3,6%, Mažeikių rajono – nuo 8,37% iki 5,12% visų asignavimų. 2004-2006m. asignavimų ekonomikai dalis kito nežymiai, išskrus Alytaus miesto savivaldybę, kur ji padidėjo nuo 3,6% iki 9,34%

Šaltinis: sukurta autorės.

34 pav. Lietuvos vietos savivaldybių asignavimų socialinei apsaugai dinamika 2002-2006m., %

Trisdešimt ketvirtajame paveiksle pateikta Lietuvos vietos savivaldybių asignavimų socialinei apsaugai dinamika 2002-2006m. Atskirose savivaldybėse nagrinėjamu laikotarpiu ji sudaro nuo 9,22% iki 19,28% visų asignavimų. Alytaus miesto savivaldybėje 2002-2006m išlaidų socialinei apsaugai dalis turi tendenciją didėti, t.y. nuo 9,59% 2002m. iki 12,57% 2006m. Vilniaus (9,8%, 9,3%) ir Kauno (9,53%, 9,22%) miestų savivaldybių biudžetuose asignavimų dalis 2002-2003m. beveik nekito, o 2004m. padidėjo: Vilniaus miesto savivaldybės biudžete – nuo 9,34% iki 16,32%, Kauno – nuo 9,22% iki 11,59%. 2004-2006m. išlaidos socialinei apsaugai Vilniaus miesto savivaldybėje sumažėjo nuo 16,32% iki 14,74%, Kauno – nuo 11,59% iki 11,52%. Mažeikių rajono savivaldybėje asignavimų socialinei apsaugai dalis bendroje struktūroje kinta netolygiai, t.y. 2002-2006m. atitinkamai sudarė 16,52%, 16,22%, 18,11%, 16,53%, 19,28%.

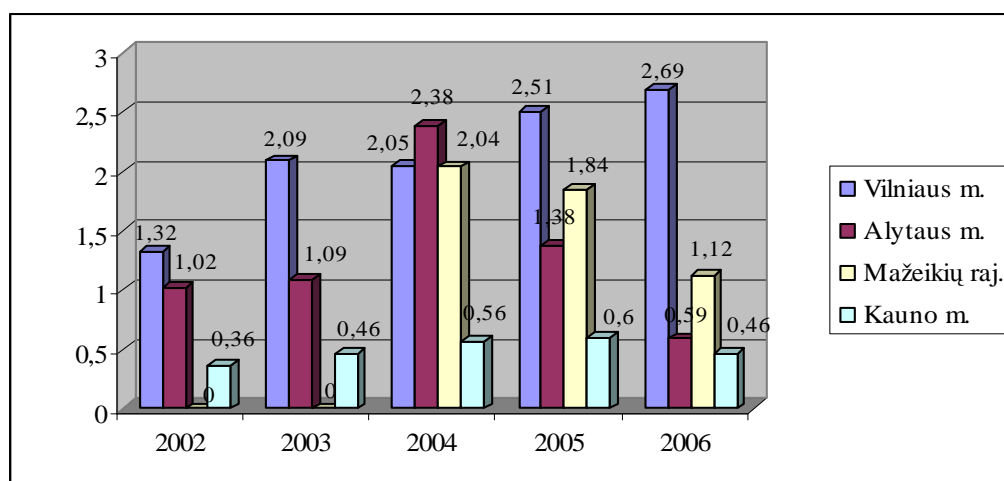

Šaltinis: sukurta autorės.

35 pav. Lietuvos vietos savivaldybių asignavimų poilsiui, kultūrai ir religijai dinamika 2002-2006m., %

Trisdešimt penktajame paveiksle pateikta Lietuvos vietos savivaldybių asignavimų poilsui, kultūrai ir religijai dinamika 2002-2006m. Vilniaus ir Kauno miestų savivaldybių biudžetuose šių išlaidų dalis beveik nekinta ir sudaro Vilniaus miesto savivaldybėje nuo 1,6% iki 2,6%, Kauno – nuo 2,58% iki 3,78%. Kitų nagrinėjamų savivaldybių biudžetuose asignavimų poilsui, kultūrai ir religijai dalis didėja, pavyzdžiui, Alytaus miesto savivaldybės biudžete – nuo 4,45% 2002m. iki 13,37% 2006m., Mažeikių rajono – nuo 3,52% 2002m. iki 6,07% 2005m., tačiau 2006m. sumažėjo iki 3,96%.

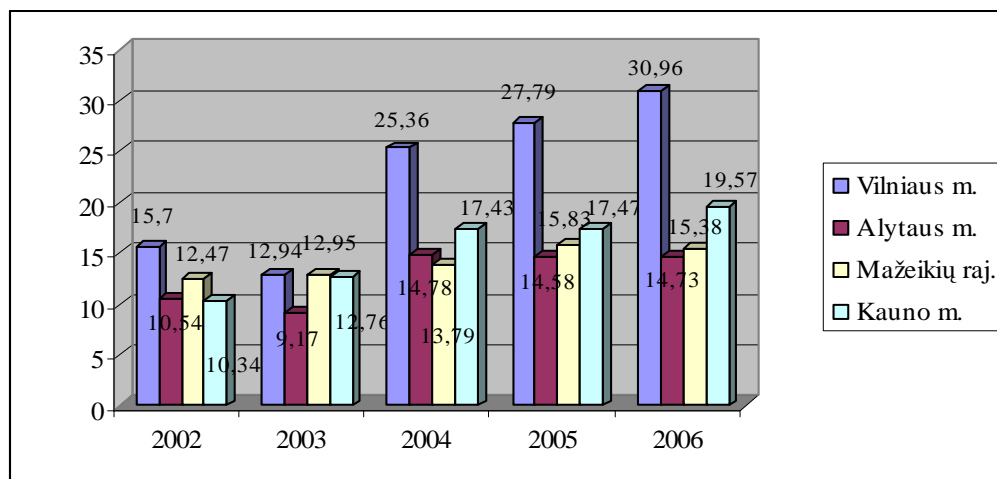
Trisdešimt šeštajame paveiksle pateikta Lietuvos vietos savivaldybių asignavimų sveikatos apsaugai dinamika 2002-2006m. Išlaidos socialinei apsaugai atskirose savivaldybėse sudaro iki 2,69%. Kauno miesto savivaldybėje išlaidos sveikatos apsaugai beveik nekinta ir sudaro nuo 0,36% iki 0,6%, Alytaus - 2002-2004m. padidėjo nuo 1,02% iki 2,38%, o 2006m. sumažėjo iki 0,59%, Mažeikių rajono – 2004m. atsiradusios 2004-2006m. sumažėjo nuo 2,04% iki 1,12%. Iš nagrinėtų savivaldybių Vilniaus miesto savivaldybės biudžete asignavimai sveikatos apsaugai sudaro didžiausią dalį ir nagrinėjamu laikotarpiu didėja nuo 1,32% iki 2,69%.

Šaltinis: sukurta autorės.

36 pav. Lietuvos vietos savivaldybių asignavimų sveikatos apsaugai dinamika 2002-2006m., %

Trisdešimt septintajame paveiksle pateikta vietos savivaldybių asignavimų kitoms valstybės funkcijoms dinamika 2002-2006m. Kitos valstybės paslaugos – tai bendrosios valstybės paslaugos, viešoji tvarka, krašto apsauga, gynyba. Asignavimai kitoms valstybės funkcijoms Vilniaus miesto savivaldybėje sudaro daugiausiai iš nagrinėjamų savivaldybių ir didėja, t.y. nuo 15,7% 2002m. iki 30,96% 2006m. Kitose savivaldybėse šios išlaidos taip pat didėja, tik mažesniu mastu nei Vilniuje: Kauno miesto savivaldybėje – nuo 10,34% iki 19,57%, Alytaus – nuo 10,54% iki 14,73%, Mažeikių rajono – nuo 12,47% iki 15,38%.

Šaltinis: sukurta autorės.

37 pav. Lietuvos vietos savivaldybių asignavimų kitoms valstybės funkcijoms dinamika 2002-2006m., %

Nuolatinio funkcijų atlikimo principas, nors ir nereglamentuotas įstatymais, Lietuvos savivaldybėse yra taikomas. Savivaldybė savo funkcijas nuolat vykdo, remdamasi gautomis pajamomis. Tačiau jos savo finansų neplanuoja keleriems metams į priekį, kas būdinga šiam principui. Kiekvienais metais sudaromas biudžeto projektas, kuriame atsispindi finansinių išteklių ir jų naudojimo planas tik 1 metams. Finansų planavimas keleriems metams į priekį būdingas nebent dideliems projektams, kuriems savivaldybė lėšas skolinasi.

Taupumo ir ekonomiškumo principas Lietuvos savivaldybėse taikomas tik iš dalies. Nors asignavimai skiriami tik pagal griežtai patvirtintas programas, tai nepadaeda išvengti vadovybės savivaliavimo. Kadangi pastaroji sprendžia, kurie poreikiai yra būtinesni, o kurie mažiau, ji dažnai pasinaudoja šia teise savo, draugų, giminių ar pažįstamų interesams tenkinti. Kai skelbiami konkursai, dažnai laimi ne kaina ar kokybė, o tie, kurie turi ryšių taryboje.

Viešumo principas reikalauja, jog informacija apie asignavimus, kaip ir apie pajamas, būtų prieinama visuomenei, kuri turi teisę diskutuoti ir teikti pasiūlymus asignavimų skirstymo klausimais. Šiuo aspektu viešumo principas nėra įgyvendinamas Lietuvoje Gyventojai neturi galimybės dalyvauti skirstant lėšas. Tik tarybos nariai diskutuoja tarpusavyje ir priima sprendimus, su kurių rezultatais gyventojai gali susipažinti internetiniame puslapyje. Dauguma savivaldybių biudžetų nepateikia net internete.

Biudžeto balanso principo taikymas yra privalomas Lietuvos savivaldybėse, kadangi reglamentuotas įstatymais. Kai Lietuvos savivaldybių biudžetuose pajamų gaunama daugiau nei padaryta išlaidų, asignavimų dalyje fiksuojama pinigų suma biudžeto einamojoje sąskaitoje, kuri turi būti lygi visų biudžeto pajamų ir likusių metų pradžioje sumai minus išmokoms. Tokiu būdu pasiekiamas biudžeto balanso principo įgyvendinimas.

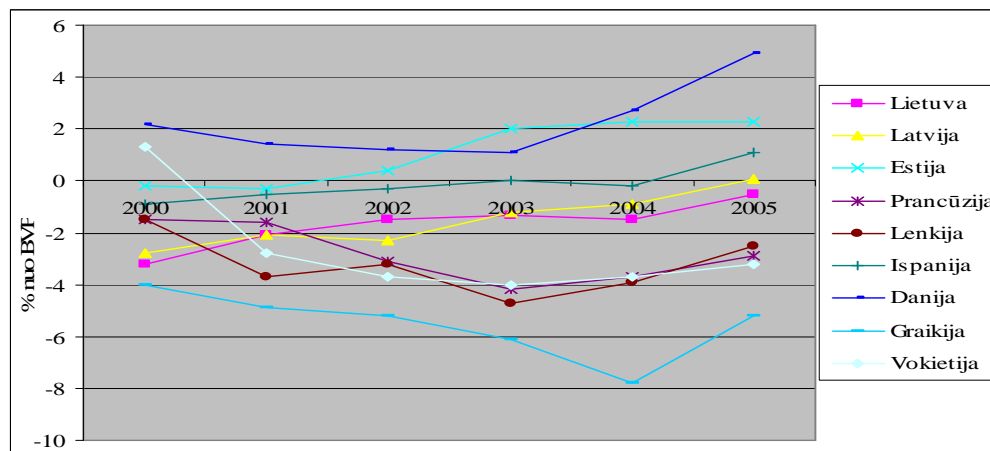
Nuo vietos savivaldos finansinių šaltinių naudojimo efektyvumo priklauso ir bendruomenės poreikių tenkinimas bei atskirų šalies dalių, o tuo pačiu ir visos Lietuvos, ekonomikos lygio kilimas. Dešimt labiausiai atsilikusių savivaldybių 2003m. duomenimis galima sujungti į keturis problemiškesnius regionus: Ignalinos – Švenčionių – Zarasų, Tauragės – Jurbarko – Pagėgių, Akmenės – Skuodo, Lazdijų – Kalvarijų. (Misiūnas A., Svetikas Ž., 2003)

Apibendrinimas Nors Lietuvoje reglamentuotas yra rekomendacinis programinis biudžeto formavimo metodas, tačiau visos savivaldybės kol kas biudžetuose asignavimus skirsto pagal funkcijas. Lietuvos savivaldybių biudžetuose daugiausia lėšų skiriama švietimui (46,61-62,9%), socialinei apsaugai (9,22-19,28%) finansuoti. Kiti asignavimai skiriami poilsiui, kultūrai, religijai, ekonomikai, sveikatos apsaugai.

2.3 LIETUVOS IR UŽSIENIO SAVIVALDYBIŲ FINANSAVIMO ŠALTINIŲ IR LĚŠŲ NAUDOJIMO PALYGINAMASIS VERTINIMAS

Europos vietos savivaldos chartija – tai dokumentas, kuriuo siekiama sukurti vieningą šalių vietos savivaldos organų sistemą, paremtą bendrais demokratijos principais, suvienyti valstybes, siekiant užtikrinti jų saugumą ir įgyvendinti kartu paveldėtus idealus ir principus. Šį dokumentą pasirašė daugelis Europos valstybių, tarp kurių ir Lietuva. Europos vietos savivaldos chartijoje vietinės valdžios organų finansiniams ištekliams skirtas 9 straipsnis, kuriame teigiama, jog “šalies ekonomikos politika suteikia vietinės valdžios organams teisę turėti atitinkamus savo finansinius išteklius, kuriuos jie savo nuožiūra gali laisvai panaudoti suteiktų įgaliojimų ribose”. Šioje chartijoje minimi pagrindiniai finansinių išteklių šaltiniai – mokesčiai ir rinkliavos, savivaldybių teisė nustatyti jų dydį vadovaujantis konstitucija, kalbama apie finansinio sulyginimo procedūras, reikalingas finansiškai silpnesniems vietinės valdžios organams, kurios pakoreguotų netolygų finansinių išteklių paskirstymą.

Norint įvertinti Lietuvos savivaldybių finansavimo šaltinius ir lėšų naudojimą, aktualu susipažinti su visų savivaldybių biudžetų pokyčiais

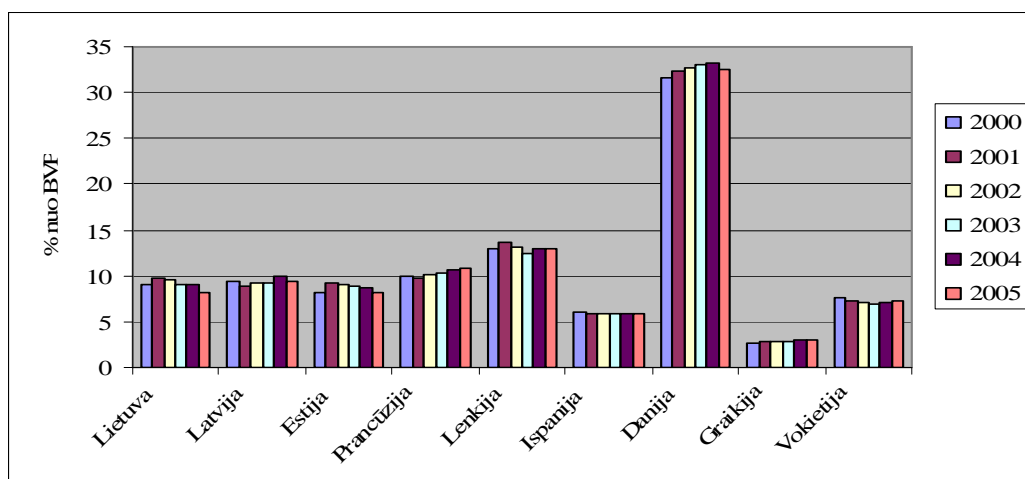

Šaltinis: sukurta autorės.

38 pav. Nacionalinių biudžetų deficitas arba perteklius % nuo BVP 2000-2005m.

Trisdešimt aštuntajame paveiksle pateikti duomenys atitinka kiekvienos užsienio valstybės metinio finansavimo būklę. Kaip matyti iš paveikslo, daugelio valstybių biudžetai yra deficitiniai. Iš lyginamų valstybių pertekliniai biudžetai atskirais metais buvo tik Danijoje (2000-2005m.), Vokietijoje (2000m.), Estijoje (2002-2005m.), Ispanijoje (2005m.), Latvijoje (2005m.). Išskirti galima Danijos biudžetą, kurio perteklius yra ne tik didžiausias (1,1- 4,9%), bet ir buvo kiekvienais metais visu nagrinėjamu laikotarpiu. Graikijos biudžeto deficitas yra didžiausias 2000-2005m. Jis siekia net 7,8% 2004m. Lyginant trijų pabaltijo šalių, t.y. Lietuvos, Latvijos ir Estijos biudžetus, galima teigti, kad Latvijos ir Lietuvos biudžetų deficito svyravimai yra panašūs, deficitas 2000-

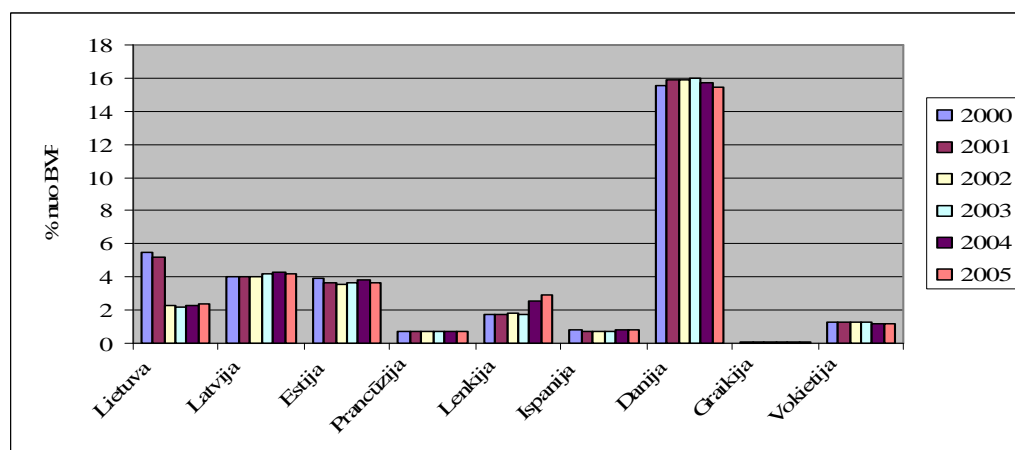
2005m. mažėja. Latvijoje 2005m. netgi buvo biudžeto perteklius 0,1%. Lietuvos biudžeto deficitas 2000m. siekė 3,2% 2005m. sumažėjo iki 0,5%.

Šaltinis: sukurta autorės.

39 pav. Vietos savivaldos biudžetų pajamos % nuo BVP 2000-2005m.

Iš 39 paveikslo matyti, jog daugiausia pajamų % nuo BVP į savivaldybių biudžetus surenka Danija (31,7-33,2%), o mažiausiai – Graikija (2,7-3,1%), Ispanija (5,8-6,1%), Vokietija (6,9-7,6%). Ispanijos ir Vokietijos savivaldybėse surenkama palyginti nedaug pajamų, nes tam tikra dalis jų atitenka aukštesniems federaciniams valdybo lygiams, pavyzdžiui, Ispanijoje (11,2-14,2% nuo BVP), Vokietijoje (11,9-13,2% nuo BVP). Lietuvoje vietos savivaldos biudžetų pajamos, panašiai kaip ir Latvijos, Estijos, Prancūzijos, sudaro 8,1-9,7% nuo BVP.

Šaltinis: sukurta autorės.

40 pav. Vietos savivaldos biudžetų pajamos iš mokesčių % nuo BVP 2000-2005m.

Iš 40 paveikslo matyti, kad tų valstybių savivaldybės, kurios gauna daugiausia visų pajamų % nuo BVP, taip pat daugiausiai surenka ir pajamų iš mokesčių, pavyzdžiui, Danija. Lietuvoje 2000m., 2001m. į vietos savivaldos biudžetus buvo surenkama atitinkamai 5,5%, 5,2% nuo BVP, tačiau nuo 2002m. dalis pajamų atitekdavo valstybės biudžetui. Kaip matyti iš 40 paveikslo, Estijoje ir Latvijoje į savivaldybių biudžetus surenkama daugiau mokestinių pajamų. Mažiausiai

mokestinių pajamų, kaip ir visų pajamų % nuo BVP į vietos savivaldos biudžetus patenka Graikijoje (0,1%). Aukštas mokestinių įplaukų ir BVP santykis byloja apie tai, kad tos šalys paprastai skiria daugiau lėšų socialinei sferai – sveikatos apsaugai, bedarbių pašalpoms ir pan. Pavyzdžiui, Švedijoje, Danijoje, Suomijoje – t.y. šalyse, kuriose mokestinių įplaukų ir BVP santykis yra aukštesnis, išmokos socialinėms reikmėms sudaro apie 5 proc. BVP, tuo tarpu Jungtinėje Karalystėje, JAV – tik 2%. (Štreimikienė D, Mikalauskienė A. 20005)

Lietuvos savivaldybių finansavimo šaltiniai ir lėšų naudojimas skiriasi nuo užsienio savivaldybių. Nors mokestinės pajamos, dotacijos ir skolintos lėšos yra pagrindiniai visų šalių savivaldybių biudžetų finansavimo šaltiniai, tačiau užsienio savivaldybių biudžetus sudaro taip pat ir pajamos iš investicijų, ko nėra Lietuvoje. Tai pajamos iš obligacijų, kitų vertybinių popierių, specialūs mokesčiai. Nagrinėjant išlaidas, galima pastebėti, jog užsienio savivaldybėse ryškiau išskiriama lėšos investicijoms finansuoti, jos sudaro žymiai didesnę dalį nei Lietuvoje. Daugumoje Lietuvos savivaldybių biudžetų neskiriama lėšų investicijoms.

Lyginant skolinimosi sąlygas visose savivaldybėse, tiek Lietuvos, tiek užsienio, leidžiama skolintis biudžeto lėšų trūkumui padengti. Lietuvoje savivaldybių skolai yra nustatomi limitai, kurie yra vienodi visoms savivaldybėms, išskyrus sostinės, o pavyzdžiui Prancūzijoje, nors ir nustatomi skolinimosi limitai, tačiau leidimas skolintis duodamas priklausomai nuo atskiros savivaldybės.

Vokietijoje savivaldybės turi teisę dalyvauti skirstant federacijos ir žemių mokesčių įplaukas, ko Lietuvoje nėra. Lietuvoje lėšos savivaldybėms skirstomos joms nedalyvaujant ir jokios įtakos neturint.

Lietuvoje savivaldybės vadovą – merą renka tarybos nariai, o tuo tarpu kai kuriose užsienio savivaldybėse, pavyzdžiui, Vokietijoje, vyksta tiesioginiai mero rinkimai, kai merą renka gyventojai. Manoma, jog jei meras savo įgaliojimus gauna tiesiogiai iš rinkėjų, tai padeda spręsti didesnes įsisenėjusias problemas.

Lietuvos savivaldybių finansavimo šaltiniai ir lėšų naudojimas skiriasi nuo užsienio valstybių. Nors mokestinės pajamos, dotacijos ir skolintos lėšos yra pagrindiniai visų šalių savivaldybių biudžetų finansavimo šaltiniai, tačiau užsienio savivaldybių biudžetus sudaro taip pat ir pajamos iš investicijų, ko nėra Lietuvoje. Tai pajamos iš obligacijų, kitų vertybinių popierių, specialūs mokesčiai. Nagrinėjant išlaidas, galima pastebėti, jog užsienio savivaldybėse ryškiau išskiriama lėšos investicijoms finansuoti, jos sudaro žymiai didesnę dalį nei Lietuvoje. Daugumoje Lietuvos savivaldybių biudžetų neskiriama lėšų investicijoms. Lietuvoje kaip ir kai kuriose kitose šalyse taikomas programinis biudžeto sudarymo metodas, kuris pajamas sieja su išlaidomis orientuodamasis į tikslus bei rezultatus. Tai galima vertinti kaip pažangą siekiant orientuotis į užsienio valstybes.

Lietuvos ir užsienio šalių vietos savivaldos veiklos finansavimo būdai bei galimybės, jų privalumai, trūkumai ir taikymo problemos

Pavadinimas	Esminiai momentai	Privalumai	Trūkumai
1. Lietuva	Pagal LR savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymą savivaldybių pajamos skirstomos į mokesčines, dotacijas ir skolintas lėšas. Biudžetai rengiami pagal programas.	Pagrindiniai Lietuvos savivaldybių finansavimo šaltiniai atitinka užsienio šaltinius, išskyrus pajamas iš investicijų, kurių Lietuvoje nėra. Biudžetų rengimas pagal programas vertinamas kaip pažanga orientuojantis į užsienio savivaldybes. Lietuvoje du valdymo lygiai, kas pilnai užtikrina efektyvų lėšų valdymą. Savivaldybėms leidžiama skolintis biudžeto lėšų trūkumui padengti.	Sudėtinga tarpbiudžetinių lėšų paskirstymo metodika. Lietuvoje palyginti su užsienio savivaldybėmis biudžetai nefinansuojami iš investicijų ir neskiriama joms lėšų. Neskiriama lėšų nuosavybės ir žmogaus teisių apsaugai, lyčių lygybei, nacionalinių mažumų integracijai, sistemos stabilumui. Nustatomi savivaldybių skolinimosi limitai, kurie nepriklauso nuo atskiros savivaldybės dydžio. Merą renka taryba, nėra tiesioginių mero rinkimų.
2. Lenkija	Pajamos gaunamos iš mokesčių pajamų, dotacijų, skolintų lėšų ir grįžtamųjų įplaukų. Išlaidos skiriamos švietimui, kultūrai, sveikatos apsaugai, socialinei pagalbai, viešajai tvarkai, infrastruktūros paslaugų tiekimui; ūkinės veiklos organizavimui.	Leidžiama imti kreditus, kad padengtų biudžeto lėšų trūkumą ar nenumatytoms išlaidoms finansuoti. Gaunamos pajamos iš investicijų.	
3. Vokietija	Pajamas sudaro mokesčinės pajamos, specialieji apmokėjimai, finansinės dotacijos, kreditai. Išlaidos skiriamos gyventojų aprūpinimui per infrastruktūrą, paslaugų tiekimui, socialinei apsaugai; bendruomenės ateities formavimui ir planavimui, viešajai tvarkai, sistemos stabilizavimui.	Savivaldybėms leidžiama pačioms nustatyti tiesioginių mokesčių tarifus. Savivaldybės turi teisę dalyvauti skirstant federacijos ir žemių mokesčių įplaukas. Skiriamos lėšos lyčių lygybei, nacionalinių mažumų integracijai, sistemos stabilumui. Tiesioginiai mero rinkimai, kas padeda greitai spręsti problemas. Gaunamos pajamos iš investicijų.	Vietinėms paskoloms tenka svarbus vaidmuo formuojant savivaldybių biudžetus (36% vietinių vykdomų kapitalo darbų išlaidų), kas didina išskolinimą, papildomas palūkanų sąnaudas, dėl to reikia didinti vietinius mokesčius.

Pavadinimas	Esminiai momentai	Privalumai	Trūkumai
4. Prancūzija	Pajamos gaunamos iš mokestinių pajamų, valstybės dotacijų, skolintų lėšų ir įvairių sugrįžimų (suteiktos paskolos). Išlaidos skirstomos į funkcionavimo ir investicijų.	Biudžetai rengiami pagal programas. Valstybės biudžeto lėšos skirstomos per du fondus: bendrasis lėšų einamosioms išlaidoms fondas ir bendrasis decentralizacijos fondas. Biudžetus sudaro dvi dalys: funkcionavimo ir investicijų. Imant kreditus ilgesnio laikotarpio terminui prašoma leidimo ir sutikimas duodamas atsižvelgiant į kiekvieną savivaldybę atskirai.	Vietinėms paskoloms tenka svarbus vaidmuo formuojant savivaldybių biudžetus (beveik 100% vietinių vykdomų kapitalo darbų išlaidų), kas didina išsiskolinimą, papildomas palūkanų sąnaudas, dėl to reikia didinti vietinius mokesčius.
5. Ispanija	Pajamos skirstomos į einamąsias ir finansavimo. Išlaidos skirstomos į einamąsias ir investicijų.	Biudžetai rengiami pagal programas. Biudžetus sudaro kelios dalys: Funkcionavimo, kapitalo ir investicijų.	
6. Anglija	Pajamos gaunamos iš dotacijų, mokestinių pajamų, skolintų lėšų, specialių mokėjimų. Išlaidos skiriamos išsivystymui, rekreacijai, kultūrai, valdymui, aplinkosaugai, nuosavybės ir žmogaus teisių apsaugai, transporto išlaidoms.	Savivaldybėms renti įteisinta tikslinių fondų sistema, kurią sudaro pajamų rinkimo fondas ir specialūs fondai.	Vietinėms paskoloms tenka svarbus vaidmuo formuojant savivaldybių biudžetus (70-89% vietinių vykdomų kapitalo darbų išlaidų), kas didina išsiskolinimą, papildomas palūkanų sąnaudas, dėl to reikia didinti vietinius mokesčius.

Šaltinis: sudaryta autorės.

Užsienio šalių savivaldybėms didinant fiskalinę decentralizaciją kartais priskiriama per keliasdešimt mokesčių – iš jų formuojasi vietinių biudžetų mokestinės pajamos, o Lietuvoje tik keletas. Daugelyje kraštų nemažai nacionalinių pajamų sukaupiama iš vietinių mokesčių, tokių kaip mokesčiai už nekilnojamąjį turtą, esantį vietos savivaldos organų administruojamoje teritorijoje, pajamų mokesčiai, kurie paprastai vietinių biudžeto pajamose sudaro didžiausią svorį, veiklos mokesčiai, tokie, kaip profesijos mokestis Prancūzijoje, verslo mokestis Vokietijoje. (Rimas J. 2000)

Lietuvoje gyventojų pajamų mokesčio tarifai yra vieni iš mažiausių tarp ES šalių. Aukščiausi gyventojų pajamų mokesčio tarifai yra taikomi Danijoje (59%), Švedijoje (56,6%), Olandijoje (52%), Suomijoje (51%). Pagal gyventojų pajamų mokestį Lietuva yra 22 vietoje (27%). Tik trijose valstybėse – Slovakijoje (19%), Estijoje (23%), Latvijoje (25%) – gyventojų pajamų mokesčio tarifas yra mažesnis.

Lyginant skolinimosi sąlygas visose savivaldybėse, tiek Lietuvos, tiek užsienio, leidžiama skolintis biudžeto lėšų trūkumui padengti. Lietuvoje savivaldybių skolai yra nustatomi limitai, kurie yra vienodi visoms savivaldybėms, išskyrus sostinės, o pavyzdžiui Prancūzijoje, nors ir nustatomi skolinimosi limitai, tačiau leidimas skolintis duodamas priklausomai nuo atskiros savivaldybės.

Vokietijoje savivaldybės turi teisę dalyvauti skirstant federacijos ir žemių mokesčių įplaukas. Lietuvoje lėšos savivaldybėms skirstomos joms nedalyvaujant ir jokios įtakos neturint.

Lietuvoje savivaldybės vadovą – merą renka tarybos nariai, o tuo tarpu kai kuriose užsienio savivaldybėse, pavyzdžiui, Vokietijoje, vyksta tiesioginiai mero rinkimai, kai merą renka gyventojai. Manoma, jog jei meras savo įgaliojimus gauna tiesiogiai iš rinkėjų, tai padeda spręsti didesnes įsisenėjusias problemas.

Įvertinus Lietuvos ir užsienio šalių savivaldybių asignavimus, pastebime, jog jie skiriasi nedaug. Pagrindinis skirtumas, tas, kad Lietuvoje neskiriama lėšų nuosavybės ir žmogaus teisių apsaugai, lyčių lygybei, nacionalinių mažumų integracijai, sistemos stabilumui t.y. demokratijai palaikyti. Tai galima paaiškinti tuo, jog Lietuva dar nėra pasiekusi tokio aukšto išsivystymo lygio kaip kitos užsienio valstybės.

Apibendrinimas Įvertinus Lietuvą užsienio šalių kontekste pastebima, jog Lietuvos ir užsienio šalių savivaldybių finansavimo šaltiniai ir lėšų naudojimas iš esmės sutampa. Pagrindinis skirtumas yra tas, jog Lietuvos savivaldybių biudžetai negauna pajamų iš investicijų ir neskiria joms lėšų bei mažai naudojami ES parama, kaip tai daro užsienio šalių savivaldybės. Lietuvoje taip pat neskiriama lėšų nuosavybės ir žmogaus teisių apsaugai, lyčių lygybei, nacionalinių mažumų integracijai, sistemos stabilumui t.y. demokratijai palaikyti. Neseniai Lietuvoje buvo pradėtas taikyti programinis biudžeto sudarymo metodas kaip ir daugelyje užsienio savivaldybių, kas rodo jog Lietuva siekia tobulinti savivaldybių biudžetų finansavimą ir lėšų paskirstymą .

3. LIETUVOS VIETOS SAVIVALDOS VEIKLOS FINANSAVIMO IR LĖŠŲ NAUDOJIMO TOBULINIMO KRYPTYS

Įvertinus Lietuvą užsienio šalių kontekste pastebima, jog Lietuvos savivaldybių finansavimo šaltiniai ir lėšų naudojimas iš esmės sutampa. Pagrindinis skirtumas yra tas, jog Lietuvos savivaldybių biudžetai negauna pajamų iš investicijų. Kitas skirtumas – Lietuvos savivaldybės neišnaudoja daugelio ES struktūrinių fondų siūlomų papildomo finansavimo galimybių, kaip tai daro užsienio šalių savivaldybės. Įvertinus Lietuvos ir užsienio savivaldybių praktiką, galima išskirti ir bendrų visoms savivaldybėms problemų – biudžeto formavimo principų nesilaikymas, biudžeto sudarymo ir vykdymo tvarkos reglamentavimo trūkumas, savivaldybių finansinio savarankiškumo stoka bei neefektyvus asignavimų paskirstymas. Neseniai Lietuvoje buvo pradėtas taikyti programinis biudžeto sudarymo metodas kaip ir daugelyje užsienio savivaldybių, kas rodo jog Lietuva siekia tobulinti savivaldybių biudžetų finansavimą ir lėšų paskirstymą. Išskiriamos tokios pagrindinės Lietuvos savivaldybių finansavimo šaltinių ir lėšų naudojimo problemos:

1. savivaldybių biudžetų sudarymo principų reglamentavimo nebuvimas;
2. nepakankamas ES struktūrinių fondų paramos panaudojimas;
3. biudžeto sudarymo ir vykdymo tvarkos reglamentavimo trūkumai;
4. savivaldybių finansinio savarankiškumo nebuvimas;
5. investicinių lėšų ir jų panaudojimo nepakankamas planavimas;
6. neefektyvus savivaldybių išteklių paskirstymas.

Šaltinis: sukurta autorės.

41 pav. Lietuvos savivaldybių finansavimo problemų sprendimo kryptys

Savivaldybių biudžetų sudarymo principų reglamentavimas. Savivaldybės biudžetų sudarymo principų reglamentavimo nebuvimas nei Lietuvoje, nei užsienio valstybėse (įteisintas tik vienas – balanso – principas) leidžia savivaldybėms formuoti ir naudoti biudžetus visiškai laisvai. Nuolatinio funkcijų atlikimo principo taikymą apsunkina tai, jog joms atlikti neskiriama pakankamai lėšų, nepakanka valdininkų kompetencijos. Biudžeto balanso principą, nors ir reglamentuotą įstatymais, ypatingai sunku taikyti transformacijos šalyse, kur palyginti didelis skurdas, kas reikalauja didelių išlaidų. Biudžeto visuotinumą principas pažeidžiamas ir Lietuvoje, ir daugelyje užsienio valstybių. Dažnai šalia pagrindinio savivaldybės biudžeto suformuojami įvairūs fondai, kuriuos naudoja valdžia, o ir į pagrindinį biudžetą nėra įtraukiamos visos gaunamos pajamos ir patiriamos išlaidos, pavyzdžiui, ir Lietuvoje, ir daugelyje užsienio savivaldybių skolintos lėšos, investicijų pajamos ir išlaidos yra įforminamos atskirais dokumentais, neištraukiant jų į biudžetą. Ir Lietuvoje, ir užsienio valstybių savivaldybių biudžetuose yra aktualios biudžeto taupaus naudojimo ir viešumo problemos. Tokiu būdu savivaldybių biudžetų sudarymo ir vykdymo efektyvumas priklauso nuo savivaldybės darbuotojų. Jei jie kompetentingi ir formuodami savivaldybių biudžetus atsižvelgia į šiuos principus, pasiekiami žymiai geresni rezultatai. Tačiau priešingu atveju kyla problemų, kadangi mokesčių mokėtojų pinigai naudojami ne patiems svarbiausiems poreikiams tenkinti. Šias problemas spręsti padėtų, jei būtų įteisinti biudžeto sudarymo principai, bei apibrėžti tam tikri rodikliai, atspindintys principų taikymo efektyvumą savivaldybėse. Savivaldybių biudžetų sudarymo principų reglamentavimas padėtų savivaldybėms užtikrinti efektyvesnę lėšų paskirstymą sudarant balansą, pasiekti geresnių rezultatų darant savivaldybių veiklą racionalesnę.

ES struktūrinių fondų paramos spartesnis panaudojimas. Dauguma Lietuvos savivaldybių, ypač mažesnių, nesinaudoja ES struktūrinių fondų parama, tačiau tai labiau galimybė nei problema. Dauguma užsienio savivaldybių finansuoja savo biudžetus lėšomis iš įvairių fondų, kas padidina jų pajamas ir galimybę geriau patenkinti bendruomenės poreikius. ES lėšos – tai galimas savivaldybės biudžeto pajamų šaltinis, neišnaudota galimybė. Šių fondų lėšos skirstomos pagal programas, t.y. ES lėšas administruojančių valstybės institucijų ar įstaigų specialiosios programos finansuojamos atsižvelgiant į patvirtintus asignavimus priimtiems įsipareigojimams vykdyti, suvestinius finansavimo planus pagal projektus ir procedūras, nustatančias įplauką iš ES biudžeto faktinį panaudojimą pagal kiekvieną programą. ES lėšoms gauti yra sukurta įvairių programų, pavyzdžiui, speciali ES parama savivaldybėms remti – URBACT, kurioje jau dalyvauja ir Vilniaus miesto savivaldybė. Lietuvos savivaldybės, pasinaudojusios ES struktūrinių fondų parama, ne tik sutaupytų savo lėšas, tačiau galėtų įgyvendinti projektus, kuriems nėra

pakankamai finansinių išteklių arba kuriems dėl jų trūkumo ima paskolas iš bankų. ES struktūriniai fondai – tai papildomas pajamų šaltinis ir galimybė efektyviau tenkinti gyventojų poreikius.

Biudžeto sudarymo ir vykdymo tvarkos reglamentavimo tobulinimas. Formuojant savivaldybių biudžetą, iškyla daug problemų ir neaiškumų, kadangi nėra išsamaus savivaldybių biudžetų sudarymo proceso procedūrų aprašymo. Ši problema didesniu ar mažesniu mastu yra aktuali ir Lietuvos, ir užsienio savivaldybėse. Biudžetų projektų rengimo, svarstymo ir tvirtinimo bei biudžetų vykdymo apyskaitų ruošimo ir tvirtinimo tvarka, nustatyta Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatyme, Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžeto sudarymo ir vykdymo bendrose taisyklėse, patvirtintose Vyriausybės 2004m. birželio 15 d. nutarimu Nr.751, nėra pakankamai išsami ir neužtikrina efektyvaus biudžeto projektų rengimo bei biudžeto apyskaitos sudarymo. Pavyzdžiui, minėto įstatymo 34, 35 straipsniuose nenurodomi jokie terminai: per kiek laiko sudaromi programų sąmatų projektai ir pan. Neparengta savivaldybių biudžetų projektų rengimo, svarstymo ir tvirtinimo tvarka, kuri būtų pakankamai išsami, visiems aiški bei vienodai suprantama ir privaloma visiems savivaldybėms valdininkams ir politikams. (Gipienė, G., 2001, p.297) Lietuvoje kaip ir kai kuriose kitose šalyse taikomas programinis biudžeto sudarymo metodas, kuris pajamas sieja su išlaidomis orientuodamasis į tikslus bei rezultatus. Tai galima vertinti kaip pažangą siekiant orientuotis į užsienio valstybes. Iki 2000m. nebuvo įteisintas joks metodas, o savivaldybėse buvo naudojamas labai artimas didėjančio biudžeto metodui būdas, kuris labiau orientuotas į praeitį nei į ateitį. Kadangi nuo programinio biudžeto sudarymo metodo praėjo tik septyneri metai, vis dar randama spragų jo teisiniame reglamentavime. Pirma, įstatymuose numatytas rekomendacinis programinio biudžeto sudarymo metodo taikymas, kas leidžia savivaldybėms disponuoti lėšomis savo nuožiūra, o ne pagal programas. Privalomas šio metodo taikymas padėtų geriau tenkinti gyventojų poreikius ir užtikrinti jų interesus. Antra, paminėtinas įstatymų, ypač Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo, nuostatų nepakankamas nuoseklumas, dviprasmiškumas reglamentuojant programinio metodo įgyvendinimą. Pakankamai aiškiai nustatomos dvi skirtingos lėšų naudojimo paskirtys – pagal programas ir tam tikras veiklas. Antroji problema gana sėkmingai buvo bandoma spręst 2004m. keičiant Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymą. Lietuvos įstatymai dar yra tobulintini programinio biudžeto sudarymo metodo aspektu.

Investicinių lėšų ir jų panaudojimo planavimo tobulinimas. Daugumoje užsienio savivaldybių pajamas sudaro ne tik pagrindiniai pajamų šaltiniai, t.y. mokestinės pajamos, dotacijos, skolintos lėšos, bet ir pajamos iš investicijų, pavyzdžiui, savivaldybių išleidžiamos obligacijos, specialūs mokesčiai. Kai kuriose užsienio savivaldybėse netgi sudaromi investicijų biudžetai. Į juos įtraukiama ir ES, ir kitų finansavimo fondų parama. Lietuvoje nėra nei obligacijų

išleidimo, nei kitų investicinių pajamų surinkimo praktikos, išskyrus kai kurių savivaldybių gaunamą ES paramą ir Vilniaus savivaldybę, kuri planuoja skolintis vertybinių popierių rinkje, t.y. išleisti obligacijų emisiją. Investiciniams tikslams skiriamos lėšos yra finansuojamos ne iš investicinių pajamų, bet iš pagrindinio biudžeto. Investiciniai biudžetai suprantami kaip valdžios investicinių pajamų ir jų naudojimo planavimas valdymo kadencijai. Taigi valdžia tokiu būdu gali planuoti investicinius projektus skolomis neapkraudama kitų valdymo kadencijų. Investicinių biudžeto, kaip atkiro arba kaip pagrindinio biudžeto dalies, sudarymas, įtraukiant į jį ES struktūrinių fondų paramą ir skolintas lėšas, leistų efektyviau planuoti savivaldybėms savo finansus ir geriau tenkinti bendruomenės poreikius.

Savivaldybių finansinio savarankiškumo didinimas. Pagrindiniai vietos savivaldybių finansavimo šaltiniai, apibrėžiantys jų savarankiškumo laipsnį, - mokesstinės pajamos. Kuo daugiau jų vietos valdžia surenka, tuo labiau ji tampa nepriklausoma nuo valstybės finansavimo. Visgi įvertinus Lietuvos ir užsienio savivaldybių finansavimo šaltinius, galima daryti išvadą, jog visų valstybių savivaldybės mažiau ar daugiau yra priklausomos nuo centrinės valdžios. Lietuvoje gyventojų pajamų mokesčio, kuris yra pagrindinis savivaldybių pajamų šaltinis, tarifai yra vieni iš mažiausių tarp ES šalių. Pagal gyventojų pajamų mokestį Lietuva yra 22 vietoje. Tik trijose valstybėse – Slovakijoje (19%), Estijoje (23%), Latvijoje (25%) – gyventojų pajamų mokesčio tarifas yra mažesnis. Nuo 2006m. liepos 1 d. Lietuvoje gyventojų pajamų mokesčio tarifas sumažėjo nuo 33% iki 27%, kas sąlygoja ir savivaldybių mokesčių pajamų mažėjimą bei savarankiškumo mažėjimą. Kiekvienos savivaldybės paskirtis – kurti, tobulinti ir pertvarkyti ekonominę, socialinę, kultūrinę ir ekologinę valdomos teritorijos sandarą, derinant savavaldžios bendruomenės ir valstybės interesus, tačiau tai atlikti įmanoma tik turint pakankamai finansinių išteklių ir norint įgyvendinti kiekvieną projektą jų nereikėtų prašyti iš centrinės valdžios. (Stačiokas R, Rimas J., 2003)

Savivaldybių išteklių paskirstymo tobulinimas. Neefektyvus savivaldybių išteklių naudojimas įtakoja pajamų didėjimą iš paskolų, o tuo pačiu palūkanų dydžiu didėja ir išlaidos, todėl paskolų minimizavimas turi būti vienas iš vietos valdžios uždavinių. Lyginant Lietuvos ir užsienio savivaldybių asignavimų pasiskirstymą, galima teigti, jog Lietuvoje pagrindinė dalis pajamų skiriama švietimui finansuoti (daugiau nei pusė visų asignavimų), tačiau visiškai neskiriama lėšų žmogaus nuosavybės ir teisių apsaugai, lyčių lygybei, nacionalinių mažumų integracijai, sistemos stabilumui t.y. demokratijai palaikyti, mažai yra finansuojama sveikatos apsauga, aplinkosauga. Tai galima paaiškinti tuo, jog Lietuva dar nėra pasiekusi tokio aukšto išsivystymo lygio kaip kitos užsienio valstybės. Tačiau kylant ekonomikai reikėtų perskirstyti asignavimus atsižvelgiant į užsienio savivaldybių patirtį.

Apibendrinimas Kadangi savivaldybė yra valstybinė organizacija ir jos veikla reglamentuota įstatymais, tai dauguma kylančių problemų yra šalinamos keičiant ir tobulinant įstatyminę bazę. Tik įstatymai ir jų besilaikantys savivaldybės darbuotojai gali užtikrinti gerai organizuoto biudžeto sudarymą ir vykdymą bei savivaldybės lėšų naudojimo efektyvumą. Lietuvos savivaldybės tik išnaudodamos visus papildomus finansinių išteklių pritraukimo būdus ir efektyviai naudodamos turimas lėšas turi galimybę pasiekti gerų rezultatų.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

Atlikus Lietuvos ir užsienio savivaldybių finansavimo šaltinių ir lėšų naudojimo vertinimą, galima suformuluoti šias išvadas:

1. Pagrindiniai vietos savivaldybių biudžetų formavimo principai: nuolatinių funkcijų atlikimo, taupumo ir ekonomiškumo, biudžeto balanso, biudžeto visuotinio, bendro išlaidų padengimo, vykdymo apibrėžtumo, viešumo, biudžeto teisingumo ir aiškumo principai.

Pagrindiniai vietos savivaldybių biudžetų formavimo metodai: didėjančio biudžeto sudarymo, fiksuotų limitų, kritinių dydžių metodai, programinio biudžeto sudarymo metodas, "nulinio pagrindo" biudžeto formavimo, vokinio finansavimo metodai.

Atskiros valstybės decentralizacijos lygis gali būti išanalizuotas per keturis tarpusavyje susijusius elementus: 1) išlaidų paskirstymą (kokios funkcijos ir disponavimo asignavimais galios priskiriamos kiekvienam valdymo lygiui), 2) mokesčių paskirstymą (kokie mokestiniai ir nemokestiniai pajamų šaltiniai priskiriami žemesniems valdymo lygiams), 3) finansinius pervedimus (dotacijas, tam tikrą mokesčių dalį), 4) skolinimosi mechanizmą

Skiriami keturi tarpbiudžetinio paskirstymo modeliai: 1) lėšų paskirstymo kriterijus yra administracinių teritorinių vienetų išlaidų ir pajamų skirtumai, 2) taikomos įvairios mokesčio potencialo kriterijaus atmainos, 3) atsižvelgiama į biudžeto išlaidų santykį, 4) mokesinės pajamos skirstomos proporcingai administracinių teritorinių vienetų gyventojų skaičiui.

2. Pagrindiniai užsienio šalių biudžeto finansavimo šaltiniai - mokesinės pajamos ir dotacijos. Didžiausią mokesčių pajamų dalį į savo biudžetus surenka Anglijos (61,7%), Ispanijos (47,1-55,74%) savivaldybės. Prancūzijos vietos savivaldos institucijos surenka 25,25-34,66% mokesčių pajamų atsižvelgiant į investicinių biudžetų struktūrą. Prancūzijos savivaldybėse dotacijos sudaro – 14%-66% priklausomai nuo investicinių biudžetų struktūros, Ispanijoje –30-36%, Anglijoje 14% visų pajamų. Lyginamos užsienio savivaldybės, išskyrus Ispanijos, paskolas, ES paramą formina atskirais dokumentais, o Prancūzijos savivaldybės skolintas lėšas įtraukia į investicinius biudžetus.

Anglijos savivaldybių asignavimai yra skirstomi pagal funkcijas, o kitose lyginamose šalyse pagal programas. Anglijos savivaldybėje didžiausią dalį išlaidų 2006m. sudaro transportas (25%), taip pat žmogaus teisių ir nuosavybės apsauga (20,9%). Kitų užsienio vietos savivaldos institucijų biudžetų išlaidas sudaro paslaugos, subsidijos, išlaidos valdymui, kitos išlaidos. Prancūzijos savivaldybių biudžetuose sudaromi investiciniai biudžetai, kurie sudaro bendrą biudžetą ir pajamų, ir išlaidų tam tikrą dalį.

3. Mokesinės pajamos ir dotacijos – pagrindiniai Lietuvos savivaldybių finansavimo šaltiniai. Mokesinės pajamos 2002-2006m. lyginamose savivaldybėse sudaro 25,47-53,29%,

dotacijos – 39,63-69,63% visų pajamų. Mažose savivaldybėse (Mažeikių raj.), kur surenkama nedaug mokestinių pajamų (25,47-41,69%), atitinkamai didėja finansavimo valstybės dotacijomis reikšmė (54,22-69,63%). Lietuvos savivaldybės paskolas, ES paramą, privatizavimo lėšas formina atskirais dokumentais, neįtraukia į biudžetus, taip pažeisdamos biudžeto visuotinio principą.

Lietuvos savivaldybių biudžetuose daugiausia lėšų skiriama švietimui (46,61-62,9%), socialinei apsaugai (9,22-19,28%) finansuoti. Kiti asignavimai skiriami poilsiui, kultūrai, religijai, ekonomikai, sveikatos apsaugai.

4. Lietuvos ir užsienio šalių savivaldybių finansavimo šaltiniai ir lėšų naudojimas iš esmės sutampa. Pagrindinis skirtumas yra tas, jog Lietuvos savivaldybių biudžetai negauna pajamų iš investicijų ir neskiria joms lėšų bei mažai naudojami ES parama, kaip tai daro užsienio šalių savivaldybės. Lietuvoje taip pat neskiriama lėšų nuosavybės ir žmogaus teisių apsaugai, lyčių lygybei, nacionalinių mažumų integracijai, sistemos stabilumui t.y. demokratijai palaikyti.

5. Įvertinus Lietuvos savivaldybių biudžetų formavimą ir lėšų naudojimo efektyvumą bei kylančias problemas, siūlyčiau šias jų sprendimo kryptis:

➤ Reglamentuoti savivaldybių biudžetų sudarymo principus. Savivaldybių biudžetų sudarymo principų reglamentavimas padėtų savivaldybėms užtikrinti efektyvesnę lėšų paskirstymą sudarant balansą, pasiekti geresnių rezultatų darant savivaldybių veiklą racionalesnę.

➤ Naudotis ES struktūrinių fondų parama. Lietuvos savivaldybės, pasinaudojusios ES struktūrinių fondų parama, ne tik sutaupytų savo lėšas, tačiau galėtų įgyvendinti projektus, kuriems nėra pakankamai finansinių išteklių arba kuriems dėl jų trūkumo ima paskolas iš bankų.

➤ Tobulinti biudžeto sudarymo ir vykdymo tvarkos reglamentavimą. Nėra išsamaus savivaldybių biudžetų sudarymo proceso procedūrų aprašymo.

➤ Tobulinti investicinių lėšų surinkimą ir jų panaudojimą. Lietuvoje nėra nei obligacijų išleidimo, nei kitų investicinių pajamų surinkimo praktikos, išskyrus kai kurių savivaldybių gaunamą ES paramą ir Vilniaus savivaldybę, kuri planuoja skolintis vertybinių popierių rinkje.

➤ Didinti savivaldybių finansinį savarankiškumą. Lietuvos ir užsienio savivaldybės yra priklausomos nuo centrinės valdžios finansavimo, kas dažnai trukdo efektyviam jų funkcijų atlikimui ir bendruomenės narių poreikių tenkinimui.

➤ Tobulinti savivaldybių išteklių paskirstymą. Lietuvoje visiškai neskiriama lėšų žmogaus nuosavybės ir teisių apsaugai, lyčių lygybei, nacionalinių mažumų integracijai, sistemos stabilumui t.y. demokratijai palaikyti, mažai yra finansuojama sveikatos apsauga, aplinkosauga.

MIKALONYTĖ, Loreta. (2007) *Lietuvos savivaldybių finansavimo šaltinių ir lėšų naudojimo vertinimas* Magistro baigiamasis darbas Kaunas: Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas. 78 p.

SANTRAUKA

RAKTINIAI ŽODŽIAI: savivaldybė, pajamos, išlaidos, mokestinės pajamos, dotacijos.

Vietos savivaldos biudžeto formavimo principus ir metodus bei kitus biudžetinio proceso teorinius pagrindus nagrinėjo K.Ehrhart, S. Schwarz-Jung, H-Welge (1996), R. Šimašius (1998), A. Astrauskas (1999), J. Bivainis, A. Butkevičius (2002), Dominique Fausser (2004), Aleknavičienė V. (2005), Philip LeBel (2005), Hcristian Fournier, Silvana Petrolese (2005), tačiau nežinoma mokslininkų, kurie lygino Lietuvos ir užsienio savivaldybių biudžetinį procesą, išskyrė Lietuvos vietos savivaldos finansavimo šaltinių ir lėšų naudojimo problemas užsienio savivaldybių kontekste bei nurodė jų sprendimo kryptis.

Tyrimo objektas – Lietuvos savivaldybių finansavimo šaltiniai ir jų panaudojimas.

Tyrimo tikslas – vertinti Lietuvos savivaldybių finansavimo šaltinių ir lėšų naudojimo teorinius ir praktinius aspektus lyginant su užsienio šalių savivaldybėmis, įvardinti problemas ir nurodyti Lietuvos savivaldybių finansavimo ir lėšų naudojimo tobulinimo kryptis.

Tyrimo uždaviniai:

- vertinti vietos savivaldos biudžetinio proceso teorinius pagrindus, vietos savivaldybių biudžeto formavimo principus ir metodus, fiskalinę decentralizaciją, tarpbiudžetinį lėšų paskirstymą;
- vertinti užsienio šalių savivaldybių finansavimo šaltinius ir lėšų naudojimą;
- vertinti Lietuvos vietos savivaldybių finansavimo šaltinius ir lėšų naudojimą;
- palyginti Lietuvos ir užsienio šalių vietos savivaldybių finansinius išteklius ir jų panaudojimą;
- išskirti Lietuvos vietos savivaldybių finansavimo problemas ir pateikti jo bei lėšų naudojimo tobulinimo kryptis.

Darbą sudaro trys dalys. Pirmojoje pateikiami vietos savivaldos biudžetinio proceso teoriniai pagrindai, t.y. biudžetų formavimo principai ir metodai, fiskalinė decentralizacija, tarpbiudžetinis lėšų paskirstymas. Antroje dalyje vertinama Lietuvos ir užsienio šalių savivaldybių

finansavimo šaltiniai ir lėšų naudojimas bei pateikiama jų palyginamoji analizė. Trečioje dalyje pateikiama Lietuvos vietos savivaldybių veiklos finansavimo ir lėšų naudojimo tobulinimo kryptys.

Nagrinėjant vietos savivaldos biudžetinio proceso teorinius pagrindus naudota mokslinės literatūros, straipsnių, įstatymų analizė, o vertinant Lietuvos ir užsienio šalių savivaldybių finansavimo šaltinius ir lėšų naudojimą remtasi atskirų savivaldybių internetiniais portalais.

Darbą sudaro 3 dalys, 78 puslapiai, 8 lentelės, 41 paveikslas, 64 literatūros šaltiniai.

MIKALONYTĖ, Loreta. (2007) *Evaluation of Lithuanian Municipality Financing Source and Resource Consumption* MBA Graduation Paper. Kaunas: Kaunas Faculty of Humanities, Vilnius University. 78 p.

SUMMARY

KEYWORDS: municipality, revenue, expenditure, return, subvention.

The principles, methods and other budgetary process theoretical basics of local authorities budget's formation were studied K.Ehrhart, S. Schwarz-Jung, H-Welge (1996), R. Šimašius (1998), A. Astrauskas (1999), J. Bivainis, A. Butkevičius (2002), Dominique Fausser (2004), Aleknavičienė V. (2005), Philip LeBel (2005), Christian Fournier, Silvana Petrolese (2005). But we possibly can't find any scientist, who was comparing Lithuanian and foreign government's budget process, accentuated Lithuanian local government's financial source and resource using problems in context of foreign government, and showed its solution trends.

The subject of research is – Lithuanian government financial sources and practice of it.

The aim of research is – to take financial sources and resources of Lithuanian government measure, also to compare it with foreign government, moreover to find out problems and to show Lithuanian government financing and source using tender tendency.

The aim of research:

- To explore theoretical evidence of local authorities, also the principles and methods of budget's formation, furthermore fiscal decentralization and interbudgetary resource distribution;
- To study out financial sources and resources of foreign government;
- To examine Lithuanian government financial sources and resources;
- To compare Lithuanian local authorities with foreign government, to compare its financial resources and use of it;
- To except Lithuanian government financial problems and to tender the tendency of development.

Writing is composed of three parts. In first part is introduction to local authorities budget process (principles and methods of budget formation, fiscal decentralization, interbudgetary resources distribution). In second part is research into using of Lithuanian and foreign financial

resources and sources, also comparing and comparable analysis. Finally, in third part of this work is tender of Lithuanian local authorities development.

Studying theoretical basics of local government budget, I used nonfictions, articles, law analysis, whereas analysis of Lithuanian and foreign financial sources and resources use, is made with reference to each government's internet page.

Job consist of 3 parts, 78 pages, 8 charts, 41 pictures, 64 literary sources.

MOKSLINĖS LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. ALEKNEVIČIENĖ, Vilija. (2005) *Finansai ir kreditas*. Vilnius: Enciklopedija. 272 p. ISBN 9986-443-35-5
2. BIVAINIS, Juozas, BUTKEVIČIUS, Algirdas. (2002) Nacionalinio biudžeto išlaidų planavimas. [interaktyvus] Pinigų studijos nr. 4. [žiūrėta 2006m. rugpjūčio 10d] p.20-35. Prieiga per internetą:
http://www.lb.lt/lt/leidiniai/pinigu_studijos2002_4.pdf
3. ASTRAUSKAS, Algirdas. (1999) Savivaldybių biudžetų sudarymas, *Ekonomika*, Vilniaus universiteto leidykla. p.5-14. ISSN 1392-1258
4. SCHWARZ-JUNG, Silvia, WELGE, Helmut, EHRHART, Klaus.(1996) *Biudžetas ir finansai* .Konrado Adenauerio fondas. 165p. ISBN 9986-776-00-7
5. BIVAINIS, Juozas, BUTKEVIČIUS, Algirdas. (2003) Tarpbiudžetinis lėšų perskirstymas. [interaktyvus] Pinigų studijos nr.3. [žiūrėta 2006m. rugpjūčio 19d]. Prieiga per internetą:
http://www.lb.lt/lt/leidiniai/pinigu_studijos2003_3/bivainis.pdf
6. CHODARCEWICZ, Józef. (2004) *Samorząd i jego finanse w obowiązujących przepisach* [interaktyvus]. [žiūrėta 2006 m. gegužės 8 d.] Prieiga per internetą:
http://www.pomerania.itn.pl/regiony_1?xml=load_page&st=3471&op=1&id=28&gs=&pid=4086
7. Europos vietos savivaldos chartija (1999) Valstybės žinios, Nr 82-2418 [interaktyvus] [žiūrėta 2004m. rugpjūčio 19d.] Prieiga per internetą:
http://www.hrmi.lt/downloads/structure/EUROPOS_VIETOS_SAVIVALDOS_CHARTIJA.pdf#search=%22europos%20vietos%20savivaldos%20chartija%22
8. Stačiokas, Romas, RIMAS, Justinas.(2002) Lietuvos savivaldybių raida ir veiklos finansavimas. Kaunas, Technologija,p.-277. ISBN 9988-09-310-2
9. Romas Stačiokas (2003),„Apmokestinimas ir mokesčiai Europos Sąjungoje“ Kaunas „Technologija“ p.109. ISBN 9955-09-426-5
10. Buškevičiūtė E. (2003) Valstybės mokesčių sistema. Kaunas: Technologija.p.331 ISBN 9955-09-350-1
11. Jūratė Baltušnikienė (2004) „Fiskalinės decentralizacijos teoriniai ir metodologiniai aspektai“ Pinigų studijos 2004-1 [interaktyvus] [žiūrėta 2006m. gegužės 29d.] Prieiga per internetą:
http://www.lb.lt/lt/leidiniai/pinigu_studijos2004_1/baltusnikiene.pdf

12. ROKICKIENĖ, Genovaitė. (2000) Europos vietos savivaldos chartijos ratifikavimas Lietuvoje, Chartijos įtaka savivaldos plėtrai bei Lietuvos teisinei sistemai, Europos vietos savivaldos chartija ir Lietuvos teisinė sistema, Vilnius, p.22-31

13. ŠIMAŠIUS, Remigijus . (1998) Nauja biudžeto kokybė – mokesčių naštos mažinimo prielaida. [interaktyvus]. Laisvoji rinka nr.1. [žiūrėta 2006m. spalio 18d] Prieiga per internetą:

<http://www.lrinka.lt/leidinys/mokesčiai.biudzetas/1998.1.biudzetas.phtml>

14. Likierman A. (2000) “Changes to Managerial Decision-Taking in UK Central Government” Management Accounting research, Vol. 11, No. 2, p. 253-261.

15. 17. STAČIOKAS, Romas, MAŽEIKA, Artūras, RUPŠYS, Rolandas. (2003) Apskaita ir atskaitomybė vietos savivaldybėse. Kaunas, Technologija p.-222.ISBN 9955-09-361-7

16. Žigienė G. (2005) „Savivaldybių obligacijų reitingavimas ir jo reikšmė savivaldybių skolinimuisi“ [interaktyvus] [žiūrėta 2007m. kovo 30d.] Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai 2005-36 ISSN 1392-1142 Prieiga per internetą:

<http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=29&hid=107&sid=587b93aa-0da8-49bd-8b5b-009a2b6dc638%40sessionmgr107>

17. Štreimikienė D, Mikalauskienė A (2005) „Lietuvos mokesčių sistema ES kontekste“ [interaktyvus] [žiūrėta 2007m. kovo 30d.] Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai 2006-38 ISSN 1392-1142 Prieiga per internetą:

<http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=53&hid=107&sid=587b93aa-0da8-49bd-8b5b-009a2b6dc638%40sessionmgr107>

18. Stačiokas R, Rimas J. (2003) “The Competence and Functions of Local Authorities” [interaktyvus] [žiūrėta 2007m. kovo 30d.] Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai 2003-25 ISSN 1392-1142 Prieiga per internetą:

<http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=50&hid=107&sid=587b93aa-0da8-49bd-8b5b-009a2b6dc638%40sessionmgr107>

19. Žigienė G., Grigaitis A. (2003) “The Role of Market-based Financial Intermediaries in Local Governments Financing” [interaktyvus] [žiūrėta 2007m. kovo 30d.] Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai 2003-28 ISSN 1392-1142 Prieiga per internetą:

<http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=42&hid=107&sid=587b93aa-0da8-49bd-8b5b-009a2b6dc638%40sessionmgr107>

20. GIPIENĖ, Gailutė. (2001) Savivaldybių biudžetai: formavimas ir perspektyvos, *Viešojo administravimo efektyvumas*, Kaunas, Technologija p.-387.ISBN 9955-09-095-2

21. Gylys Povilas (2006) Mokesčių našta ir tarptautinė mokesčių konkurencija, *Ekonomika* 2006-75 ISSN 1392-1258

22. Stačiokas Romas (2003) Lietuva ir Europos Sąjunga, *Ekonomika* 2003-63 ISSN 1392-1258
23. Pareigis Rimantas, Dorofejeva Oksana (2004) Lietuvos nacionalinė regioninė politika ir jos įgyvendinimo prielaidos, *Ekonomika* 2004-67(2) ISSN 1392-1258
24. Misiūnas Algimantas, Svetikas Žymantas (2003) Lietuvos regionų ekonomikos netolygumų vertinimai, *Ekonomika* 2003-64) ISSN 1392-1258
25. Stačiokas Rimas., Mažeika Artūras., Šerėnienė Laima (2004) Mokesčių sistemos poveikis verslui ir jo vertinimo tendencijos, *Ekonomika* 2004-67(2) ISSN 1392-1258
26. Astrauskas Algirdas, Striškaitė Jūratė (2003) Lietuvos savivaldybių finansinio savarankiškumo problemos ir perspektyvos, *Ekonomika* 2003-62 ISSN 1392-1258
27. Eugenija Buškevičiūtė, Loreta Mikalonytė (2006) „Vietinės savivaldos biudžetinio proceso teoriniai ir praktiniai aspektai“, pranešimas „Development of economy theory and practice, international scientific conference 2006 september 29-30”

INFORMACIJOS ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

28. Ispanijos Sabadell savivaldybės biudžetas 2006m.[interaktyvus] [žiūrėta 2007m. kovo 30d.] Prieiga per internetą:

<http://www.sabadell.net/websajsab/pressupost/pressupost06/consolidat.pdf>

29. Ispanijos Sabadell savivaldybės biudžetas 2005m. [interaktyvus] [žiūrėta 2007m. kovo 30d.] Prieiga per internetą:

<http://www.sabadell.net/websajsab/pressupost/pressupost05/consolidat.pdf>

30. Ispanijos Sabadell savivaldybės biudžetas 2004m. [interaktyvus] [žiūrėta 2007m. kovo 30d.] Prieiga per internetą:

<http://www.sabadell.net/websajsab/pressupost/pressupost04/consolidat.pdf>

31. Prancūzijos Hesingue savivaldybės biudžetas 2006m. [interaktyvus] [žiūrėta 2007m. kovo 30d.] Prieiga per internetą:

http://www.ville-hesingue.fr/?page=4_4&lang

32. Prancūzijos Wallonie savivaldybės biudžetai 2004-2006m. [interaktyvus] [žiūrėta 2007m. kovo 30d.] Prieiga per internetą:

<http://statistiques.wallonie.be/dyn/14/fichiers/reg%20éco%20opér%20budgétaires%201999-2006450.xls>

33. Vilniaus miesto savivaldybės 2006m. biudžetas [interaktyvus] [žiūrėta 2007m. kovo 30d.] Prieiga per internetą:

<http://www.vilnius.lt/newvilniusweb/index.php/52/>

34. Alytaus miesto savivaldybės 2006m.biudžetas [interaktyvus] [žiūrėta 2007m. kovo 30d.] Prieiga per internetą:

<http://www.ams.lt/index.php?Lang=34&ItemId=25632>

35. Eurostat duomenų bazė [interaktyvus] [žiūrėta 2007m. kovo 30d.] Prieiga per internetą:

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,45323734&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=welcomeref&open=/B/B1/B13&language=fr&product=Yearlies_new_economy&root=Yearlies_new_economy&scrollto=224

36. LR savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymas. (2001) Valstybės žinios, nr 94-3307 [interaktyvus] [žiūrėta 2006m. rugpjūčio 19d.] Prieiga per internetą:

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=153434&p_query=&p_tr2=

37. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas. (2000) Valstybės žinios, nr.91-2832 [interaktyvus] [žiūrėta 2006m. rugpjūčio 19d.] Prieiga per internetą:

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=146527

38. Savivaldybių skolinimosi taisyklės (2004) Valstybės žinios, Nr. 47-1557 [interaktyvus] [žiūrėta 2006m. rugpjūčio 19d.] Prieiga per internetą:

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=262639

39. Lietuvos Respublikos Biudžeto sandaros įstatymas (2004) Valstybės žinios, nr.4-47 [interaktyvus] [žiūrėta 2004m. rugpjūčio 19d.] Prieiga per internetą:

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=224487&p_query=&p_tr2=

40. Affaires municipales et Régions Québec [interaktyvus] [žiūrėta 2006m. rugpjūčio 20d.] Prieiga per internetą:

http://www.mamr.gouv.qc.ca/finances/fina_fina_pert_proc_dela.asp

41. Rimas J. „Didinkime vietos savivaldos finansinį savarankiškumą.“ Apskaitos, audito ir mokesčių aktualijos, Nr.4 91000, 2000m. sausio 24 d.

42. Ville de Kingersheim [interaktyvus] [žiūrėta 2006m. rugpjūčio 8d.] Prieiga per internetą:

http://www.ville-kingersheim.fr/kingersheim.php?tpl=1_4_1

43. Presupuesto municipal “las finanzas del municipios” interaktyvus] [žiūrėta 2006m. rugpjūčio 8d.] Prieiga per internetą:

<http://www.cotacachi.gov.ec/htms/esp/Municipio/presupuesto.htm>

44. 2006 municipal budget revenues and expenditures [interaktyvus] [žiūrėta 2006m. rugpjūčio 8d.] Prieiga per internetą:

<http://www.town.petawawa.on.ca/finance/images/budget%20revenue%20expenditure%20pie%20chart%202006.pdf>

45. Lietuvos savivaldybių portalas, Savivaldybių pinigai.[interaktyvus] [žiūrėta 2006m. spalio 10d.] Prieiga per internetą:

<http://www.savivaldybes.lt/savivaldybes/index.php?lang=lt&gr=savivaldosraida&id=116>

46. Lituanie, Donées générales (2001) [interaktyvus] [žiūrėta 2006m. balandžio 18d.] Prieiga per internetą:

<http://www.univ-st-etienne.fr/sufc/cd/c2fichelit.pdf>

47. Christian Fournier, Silvana Petrolese, „Compte-rendu l’assemblée générale du 13 AVRIL 2005“[interaktyvus] [žiūrėta 2007m. sausio 08d.] Prieiga per internetą:

<http://www.ville-creteil.fr/crendus/crcq/cr-cq14/cr-cq14-10-13-04-05.htm>

48. Philip LeBel, „Gestion des ressources budgétaires publiques“[interaktyvus] [žiūrėta 2007m. sausio 08d.] Prieiga per internetą:

<http://alpha.montclair.edu/~lebelp/GestionBudgetaire2001.pdf/refered>

49. Dominique Fausser, „Les principes budgétaires applicable aux collectives locales 2004m.” “[interaktyvus] [žiūrėta 2007m. sausio 08d.] Prieiga per internetą:
<http://www.localjuris.com.fr/Archives/finances/cours/princip.htm>
50. Kada išbrisis iš skurdo. (2007) Mokesčių žinios, No. 4; p.7.
51. “Gyventojų ir įmonių pajamų mokesčių tarifai ES šalyse“ Romas Dikčius „Apskaitos, audito ir mokesčių aktualijos“ 2007m. vasario 19d Nr. 7 (439) ISSN 1392-4087
52. Un site proposé par la documentation française „Découverte des institutions et de la vie publique“ [interaktyvus] [žiūrėta 2007m. kovo 25d.] Prieiga per internetą:
<http://www.vie-publique.fr/decouverte-institutions/finances-publiques/collectivites-territoriales/ressources/>
53. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymas 1997 11 04 Nr. VIII-480 [interaktyvus] [žiūrėta 2007m. kovo 30d.] Prieiga per internetą:
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=289998
54. „ES parama savivaldybės: URBACT“ Lietuvos savivaldybių asociacija [interaktyvus] [žiūrėta 2007m. kovo 30d.] Prieiga per internetą:
<http://www.lsa.lt/esparama/index.php?id=21>
55. Lietuvos Respublikos 2000 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas (1999) Nr. VIII-1503. Valstybės žinios Nr.113-3295
56. Lietuvos Respublikos 2001 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas (2000) Nr. IX-89. Valstybės žinios Nr.111-3567
57. Lietuvos Respublikos 2002 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas (2001) Nr. IX-643. Valstybės žinios Nr.110-3990
58. Lietuvos Respublikos 2003 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas (2002) Nr. IX-1227. Valstybės žinios Nr.124-5619
59. Lietuvos Respublikos 2004 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas (2003) Nr. IX-1884. Valstybės žinios Nr.121-5446
60. Lietuvos Respublikos 2005 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas (2004) Nr. IX-2550. Valstybės žinios Nr.171-6303
61. Lietuvos Respublikos 2006 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas (2005) Nr. X-433. Valstybės žinios Nr.150-5462
62. Mažeikių rajono savivaldybės internetinis puslapis, [interaktyvus] [žiūrėta 2007m. kovo 30d.] Prieiga per internetą:
<http://www.mazeikiai.lt/index.php?-1199413252>

63. Kauno miesto savivaldybės internetinis puslapis, [interaktyvus] [žiūrėta 2007m. kovo 30d.] Prieiga per internetą:

<http://www.kaunas.lt/page/index/748>

64. Statistikos departamentas, [interaktyvus] [žiūrėta 2007m. kovo 30d.] Prieiga per internetą:

http://db.std.lt/RDB_LT/Database/6.%20Makroekonomika/6.2.%20Valdzios%20sektorius%20finansai/6.2.%20Valdzios%20sektorius%20finansai.asp

PRIEDAI

1 PRIEDAS Lietuvos savivaldybių biudžetų pajamų vertikali analizė 2002-2006m.....	89
2 PRIEDAS Lietuvos savivaldybių biudžetų išlaidų vertikali analizė 2002-2006m.....	90
3 PRIEDAS Užsienio savivaldybių biudžetų pajamų vertikali analizė 2004-2006m.....	91
4 PRIEDAS Užsienio savivaldybių biudžetų išlaidų vertikali analizė 2004-2006m.....	92
5 PRIEDAS Prancūzijos savivaldybių investicinių biudžetų pajamų vertikali analizė 2004-2006m.....	93
6 PRIEDAS Prancūzijos savivaldybių investicinių biudžetų išlaidų vertikali analizė 2004-2006m.....	94

Lietuvos savivaldybių biudžetų pajamų vertikali analizė 2002-2006m.

Vilniaus miesto savivaldybės biudžeto pajamos 2002-2006m.

	2002m./Lt	2002m./%	2003m./Lt	2003m./%	2004m./Lt	2004m./%	2005m./Lt	2005m./%	2006m./Lt	2006m./%
Mokestinės pajamos	265228	48,60	264657,8	46,50	296159,3	45,15	337078,1	46,97	407468,0	51,84
Dotacijos	249375	45,69	261502,3	45,94	275528,9	42,01	284372,9	39,63	313216,8	39,85
Kitos pajamos	31184	5,71	43035,5	7,56	84208,5	12,84	96205,8	13,41	65384,3	8,32
	545787	100,00	569195,6	100,00	655896,7	100,00	717656,8	100	786069,1	100,00

Alytaus miesto savivaldybės biudžeto pajamos 2002-2006m.

	2002m./Lt	2002m./%	2003m./Lt	2003m./%	2004m./Lt	2004m./%	2005m./Lt	2005m./%	2006m./Lt	2006m./%
Mokestinės pajamos	35919,5	47,53	37346,00	47,89	39456	44,35	44782,6	46,38	45559,6	45,87
Dotacijos	36446,2	48,22	37566,30	48,18	44408	49,92	45485,9	47,11	49453,8	49,80
Kitos pajamos	3214,5	4,25	3066,20	3,93	5093,3	5,73	6282,4	6,51	4299,9	4,33
	75580,2	100,00	77978,50	100,00	88957,3	100,00	96550,9	100	99313,3	100,00

Kauno miesto savivaldybės biudžeto pajamos 2002-2006m.

	2002m./Lt	2002m./%	2003m./Lt	2003m./%	2004m./Lt	2004m./%	2005m./Lt	2005m./%	2006m./Lt	2006m./%
Mokestinės pajamos	159322	45,80	163850,50	44,72	185381,4	44,04	206777,2	46,22	264165,7	53,29
Dotacijos	169547,1	48,74	173532,40	47,36	191084,3	45,39	187528,9	41,92	193565,44	39,05
Kitos pajamos	19026,4	5,47	29041,70	7,93	44486,4	10,57	53022,9	11,85	37953,1	7,66
	347895,5	100,00	366424,60	100,00	420952,1	100,00	447329,0	100	495684,24	100,00

Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto pajamos 2002-2006m.

	2002m./Lt	2002m./%	2003m./Lt	2003m./%	2004m./Lt	2004m./%	2005m./Lt	2005m./%	2006m./Lt	2006m./%
Mokestinės pajamos	27393,3	37,57	24697,90	32,83	22335,5	25,47	26976,5	28,96	42283,6	41,69
Dotacijos	43757,5	60,01	48864,30	64,95	61073,3	69,63	60674,7	65,13	54995,4	54,22
Kitos pajamos	1765,4	2,42	1673,90	2,22	4297,1	4,90	5505,2	5,91	4154,8	4,10
	72916,2	100,00	75236,10	100,00	87705,9	100,00	93156,4	100	101433,8	100,00

Lietuvos savivaldybių biudžetų išlaidų vertikali analizė 2002-2006m.

Vilniaus miesto savivaldybės biudžeto išlaidos 2002-2006m.

	2002m./Lt	2002m./%	2003m./Lt	2003m./%	2004m./Lt	2004m./%	2005m./Lt	2005m./%	2006m./Lt	2006m./%
Ekonomika	100336,6	18,65	116301,2	20,45	17982,3	2,81	14256,7	2,01	21848,9	2,66
Kitos valstybės funkcijos	84448,3	15,70	73568,7	12,94	162212,1	25,36	196621,8	27,79	254307,7	30,96
Sveikatos apsauga	7.089,30	1,32	11869,9	2,09	13088,3	2,05	17771,2	2,51	22074,2	2,69
Poilsis, kultūra ir religija	8.602,20	1,60	14762,4	2,60	13155,8	2,06	17799,5	2,52	19306,6	2,35
Švietimas	284819,6	52,94	299272,9	52,63	328756,1	51,40	352600,3	49,83	382890,9	46,61
Socialinė apsauga	52720,2	9,80	52904,8	9,30	104389,8	16,32	108592,9	15,35	121059,7	14,74
	538.016,20	100	568679,9	100	639584,4	100,00	707642,4	100,00	821488	100,00

Alytaus miesto savivaldybės biudžeto išlaidos 2002-2006m.

	2002m./Lt	2002m./%	2003m./Lt	2003m./%	2004m./Lt	2004m./%	2005m./Lt	2005m./%	2006m./Lt	2006m./%
Ekonomika	8.609,80	11,52	9365	12,35	3075,9	3,60	6.899,90	7,35	10179,4	9,34
Kitos valstybės funkcijos	7.875,10	10,54	6.956,70	9,17	12.627,00	14,78	13.685,20	14,58	16044,6	14,73
Sveikatos apsauga	759,9	1,02	826,2	1,09	2.031,50	2,38	1298,2	1,38	644,4	0,59
Poilsis, kultūra ir religija	3.325,30	4,45	3.435,90	4,53	6.435,60	7,53	10238,5	10,91	14571,2	13,37
Švietimas	47014,4	62,90	47407,9	62,51	51091,5	59,82	49728,9	52,98	53814,6	49,40
Socialinė apsauga	7.165,90	9,59	7844	10,34	10152,9	11,89	12019,9	12,80	13692,1	12,57
	74.750,40	100	75835,7	100	85414,4	100,00	93870,6	100,00	108946,3	100,00

Kauno miesto savivaldybės biudžeto išlaidos 2002-2006m.

	2002m./Lt	2002m./%	2003m./Lt	2003m./%	2004m./Lt	2004m./%	2005m./Lt	2005m./%	2006m./Lt	2006m./%
Ekonomika	56211,3	16,07	55196,4	15,15	38667,4	9,36	39293,8	8,83	42801,6	8,38
Kitos valstybės funkcijos	36165,7	10,34	46462,8	12,76	72004,4	17,43	77.748,40	17,47	100001,8	19,57
Sveikatos apsauga	1243	0,36	1664,5	0,46	2300	0,56	2.678,20	0,60	2368,6	0,46
Poilsis, kultūra ir religija	10310,8	2,95	9.387,20	2,58	11953,2	2,89	15911,2	3,58	19300,1	3,78
Švietimas	212512,7	60,75	217938,8	59,84	240275,8	58,17	257833,9	57,94	287647,9	56,29
Socialinė apsauga	33343,6	9,53	33566,9	9,22	47871,1	11,59	51557,6	11,59	58880	11,52
	349.787,10	100	364216,6	100	413071,9	100,00	445023,1	100,00	511000	100,00

Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto išlaidos 2002-2006m.

	2002m./Lt	2002m./%	2003m./Lt	2003m./%	2004m./Lt	2004m./%	2005m./Lt	2005m./%	2006m./Lt	2006m./%
Ekonomika	5.477,30	7,40	6.279,30	8,37	4.304,30	5,12	4.712,80	4,91	4572,7	4,44
Kitos valstybės funkcijos	9.237,60	12,47	9.714,80	12,95	11.602,10	13,79	15.202,90	15,83	15854,9	15,38
Sveikatos apsauga	0,00	0,00	0	0,00	1716,9	2,04	1771	1,84	1152	1,12
Poilsis, kultūra ir religija	2606	3,52	2.836,20	3,78	3.621,80	4,31	5.823,40	6,07	4082	3,96
Švietimas	44505,4	60,10	44010,2	58,67	47635,2	56,63	52634,6	54,82	57547,2	55,83
Socialinė apsauga	12231,1	16,52	12170,5	16,22	15237,1	18,11	15871,1	16,53	19874,2	19,28
	74.057,40	100	75011	100	84117,4	100,00	96015,8	100,00	103083	100,00

Užsienio savivaldybių biudžetų pajamų vertikali analizė 2004-2006m.

Wallonie (Prancūzija) miesto savivaldybės biudžeto pajamos 2004-2006m.

	2004m./EUR	2004m./%	2005m./EUR	2005m./%	2006m./EUR	2006m./%
Mokestinės pajamos	1301152	26,05	1375761	25,25	1379097	25,99
Dotacijos	3250750	65,09	3332067	61,16	3491509	65,79
Investicijų biudžetas	340961	6,83	430277	7,90	375718	7,08
Kitos pajamos	101686	2,04	309710	5,69	60641	1,14
	4994549	100,00	5447815	100,00	5306965	100,00

Hesingue (Prancūzija) miesto savivaldybės biudžeto pajamos 2006m.

	2006m./EUR	2006m. %
Mokestinės pajamos	1826129	34,66
Dotacijos	736730	13,98
Investicijų biudžetas	2431502	46,15
Kitos pajamos	274784	5,21
	5269145	100,00

Sabadell (Ispanija) miesto savivaldybės biudžeto pajamos 2004-2006m.

	2004m./EUR	2004m./%	2005m./EUR	2005m./%	2006m./EUR	2006m./%
Mokestinės pajamos	72643174	55,74	74251490	51,81	83451125	47,10
Dotacijos	46866898	35,96	48106549	33,57	52190000	29,46
Skolintos lėšos	1337310	1,03	4164900	2,91	9332405,8	5,27
Kitos pajamos	9487418	7,28	16797051	11,72	32198419,2	18,17
	130334800	100,00	143319990	100,00	177171950	100,00

Užsienio savivaldybių biudžetų išlaidų vertikali analizė 2004-2006m.

Wallonie (Prancūzija) miesto savivaldybės biudžeto išlaidos 2004-2006m.

	2004m./EUR	2004m./%	2005m./EUR	2005m./%	2006m./EUR	2006m./%
Paslaugos	970128	17,79	974602	16,95	1018037	17,92
Subsidijos	1412859	25,91	1405274	24,44	1454670	25,60
Skola	161862	2,97	202262	3,52	200597	3,53
Išlaidos valdymui	1517690	27,83	1576660	27,42	1640348	28,87
Investicijų biudžetas	1149900	21,09	1323636	23,02	1050304	18,48
Kitos išlaidos	240442	4,41	267293	4,65	317985	5,60
	5452881	100,00	5749727	100	5681941	100,00

Hesingue (Prancūzija) miesto savivaldybės išlaidos išlaidos 2006m.

	2006m./EUR	2006m. %
Paslaugos	612575	11,63
Subsidijos	0	0,00
Skola	132000	2,51
Išlaidos valdymui	443215	8,41
Investicijų biudžetas	2431502	46,15
Kitos išlaidos	1649853	31,31
	5269145	100,00

Sabadell (Ispanija) miesto savivaldybės biudžeto išlaidos 2004-2006m.

	2004m./EUR	2004m./%	2005m./EUR	2005m./%	2006m./EUR	2006m./%
Paslaugos	43828676	33,63	46763645	32,63	50631800	28,58
Subsidijos	13998010	10,74	13313975	9,29	14830000	8,37
Skola	1531000	1,17	1940428	1,35	2878465	1,62
Išlaidos valdymui	44232804	33,94	45813650	31,97	47415200	26,76
Kitos išlaidos	26744310	20,52	35488292	24,76	61416485	34,66
	130334800	100,00	143319990	100	177171950	100,00

Prancūzijos savivaldybių investicinių biudžetų pajamų
vertikali analizė 2004-2006m.

Wallonie (Prancūzija) miesto savivaldybės investicinio biudžeto pajamos 2004-2006m.

	2004m./EUR	2004m./%	2005m./EUR	2005m./%	2006m./EUR	2006m./%
Mokesčiai	309291	90,71	372415	86,55	360725	96,01
Žemės pardavimas	2414	0,71	1587	0,37	2076	0,55
Paskolų gražinimas	29256	8,58	35169	8,17	12917	3,44
Kitos pajamos	0	0,00	21106	4,91	0	0,00
	340961	100,00	430277	100,00	375718	100,00

Hesingue (Prancūzija) miesto savivaldybės investicinio biudžeto pajamos 2006m.

	2006m./EUR	2006m. %
Savifinansavimas	1151323	47,35
Mokesčiai	43780	1,80
Paskolų gražinimas	227363	9,35
Subsidijos	753783	31,00
Žemės pardavimas	0	0,00
Kitos pajamos	255253	10,50
	2431502	100,00

Prancūzijos savivaldybių investicinių biudžetų išlaidų
vertikali analizė 2004-2006m.

Wallonie (Prancūzija) miesto savivaldybės investicinio biudžeto išlaidos 2004-2006m.

	2004m./EUR	2004m./%	2005m./EUR	2005m./%	2006m./EUR	2006m./%
Išsigijimas	357897	31,12	614470	46,42	406004	38,66
Paskolos valstybei	254571	22,14	190364	14,38	174682	16,63
Paskola įmonėms ir kt.	537432	46,74	518802	39,20	469618	44,71
	1149900	100,00	1323636	100	1050304	100,00

Hesingue (Prancūzija) miesto savivaldybės investicinio biudžeto išlaidos 2006m.

	2006m./EUR	2006m. %
Paskolos padengimas	320000	13,16
Transportas	1244380	51,18
Pastatai	281630	11,58
Išlaidos studijoms	117450	4,83
Išsigijimas	267560	11,00
Kitos išlaidos	200482	8,25
	2431502	100,00